МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ЕКОНОМІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

Кафедра фінансів, банківської справи, страхування та фондового ринку

Кваліфікаційна робота

магістра

на тему «Управління фінансовими ризиками в системі економічної безпеки підприємства ПРАТ «УКРГРАФІТ»

Виконав: студент 2 курсу, групи 8.0733-уфеб
спеціальності 073 Менеджмент
освітньої програми Управління фінансово-економічною безпекою
Д.М. Лисенко

Керівник к.е.н., доцент Лепьохін О.В.
Рецензент д.е.н., професор Череп А.В.

Запоріжжя
2024

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет економічний
Кафедра фінансів, банківської справи, страхування та фондового ринку
Рівень вищої освіти другий (магістерський)
Спеціальність 073 Менеджмент
Освітня програма Управління фінансово-економічною безпекою

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри _____А.В. Череп

«____»_____2024 року

З А В Д А Н Н Я
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ СТУДЕНТОВІ

Лисенку Данилу Максимовичу

1. Тема роботи: «Управління фінансовими ризиками в системі економічної безпеки підприємства ПрАТ «УКРГРАФІТ»
керівник роботи: Лепьохін Олександр Васильович, к.е.н., доцент
затверджені наказом ЗНУ від 29 грудня 2023 р. № 2252-с.

2. Строк подання студентом роботи: 11 листопада 2024 р.

3. Вихідні дані до роботи: дані фінансової звітності ПрАТ «УКРГРАФІТ», а також монографічні дослідження та наукові статті вітчизняних і зарубіжних авторів.

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити): розглянути теоретичну сутність фінансового ризику підприємства; вивчити та систематизовано методичний інструментарій оцінювання фінансового ризику підприємства; дослідити особливості управління фінансовими ризиками підприємства в сучасних умовах; розглянути організаційно-економічні аспекти діяльності підприємства ПрАТ «УКРГРАФІТ»; здійснити оцінювання ефективності управління фінансовим забезпеченням діяльності підприємства; запропонувати заходи щодо формування ефективної системи управління фінансовими ризиками підприємства ПрАТ «УКРГРАФІТ».

5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень): кваліфікаційна робота містить 11 рис., 28 табл. і 1 формула.

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
1	Лепьохін О.В. доцент	05.08.2024 р.	05.08.2024 р.
2	Лепьохін О.В. доцент	09.09.2024 р.	09.09.2024 р.
3	Лепьохін О.В. доцент	03.10.2024 р.	03.10.2024 р.

7. Дата видачі завдання: 24 червня 2024 року

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назваетапівкваліфікаційноїроботи	Строк виконанняетапівроботи	Примітка
1.	Складаннябібліографії та вивченнялітературнихджерел	24.06.2024 р. – 30.07.2024 р.	виконано
2.	Виконаннявступу	01.08.2024 р. – 04.08.2024 р.	виконано
3.	Виконаннярозділу 1	05.08.2024 р. – 08.09.2024 р.	виконано
4.	Виконаннярозділу 2	09.09.2024 р. – 02.10.2024 р.	виконано
5.	Виконаннярозділу 3	03.10.2024 р. – 20.10.2024 р.	виконано
6.	Формулюваннявисновків	21.10.2024 р. – 27.10.2024 р.	виконано
7.	Оформленняроботи, одержаннявідгуку та рецензії	28.10.2024 р. – 10.11.2024 р.	виконано
8.	Поданняроботи на кафедру	11.11.2024 р.	виконано

Студент _____ Д.М. Лисенко
(підпис) (ініціали та прізвище)

Керівник роботи _____ О.В. Лепьохін
(підпис) (ініціали та прізвище)

Нормоконтроль пройдено

Нормоконтролер_____ О.В. Лепьохін
(підпис) (ініціали та прізвище)

РЕФЕРАТ

Кваліфікаційна робота: 105 с., 11 рис., 28 табл., 72 джерела, 2 додатки

Об’єктом дослідження є процеси управління фінансовими ризиками на підприємстві ПрАТ «УКРГРАФІТ», спрямовані на забезпечення його економічної безпеки.

Предметом дослідження є методи, інструменти та підходи до управління фінансовими ризиками в системі економічної безпеки підприємства.

Метою роботи є оцінювання рівня фінансових ризиків підприємства та розробка рекомендацій щодо їх управління в системі забезпечення економічної безпеки.

Завдання: 1) визначити сутність фінансових ризиків підприємством; 2) провести аналіз фінансових показників діяльності підприємства; 3) розробити заходи щодо вдосконалення системи управління фінансовими ризиками підприємства.

Методи досліджень: методи систематизація та узагальнення, аналізу, синтезу, індукції та дедукції, метод групувань, графічний.

Одержані результати та їх новизна: 1) удосконалено підходи до управління фінансовими ризиками підприємства шляхом інтеграції сучасних інформаційних технологій; 2) обґрунтовано адаптацію ризик-менеджменту до специфіки експортно орієнтованих підприємств через впровадження інструментів хеджування валютних ризиків, диверсифікації ринків збуту та автоматизації моніторингу фінансових потоків.

Практичне значення одержаних результатів. Пропозиції щодо формування та ефективного управління фінансовими ризиками можуть бути використані в діяльності вітчизняних підприємств.

ЕФЕКТИВНІСТЬ, ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА, ЛІКВІДНІСТЬ, УПРАВЛІННЯ, ФІНАНСОВА СТІЙКІСТЬ, ФІНАНСОВІ РИЗИКИ.

SUMMARY

Qualifying work: 105 p., 11 fig., 28 tab., 2 annex, 72 references.

The object of the study is the financial risk management processes at the UKRGRAFIT PJSC enterprise aimed at ensuring its economic security.

The subject of the study is methods, tools and approaches to financial risk management in the system of economic security of the enterprise.

The purpose of the work is to assess the level of financial risks of the enterprise and develop recommendations for their management in the system of ensuring economic security.

Tasks: 1) to determine the nature of the company's financial risks; 2) conduct an analysis of the financial performance of the enterprise; 3) develop measures to improve the company's financial risk management system.

The following general scientific methods were used in the research process: systematization and generalization (during the analysis of the essence of the concept of "financial risk" and the study of its classification features); system analysis (when determining the components of the financial risk management system in the context of the economic security of the enterprise); methods of analysis and synthesis (to justify approaches to risk management); induction and deduction (when forming conclusions); grouping method (when assessing financial indicators and risks); graphic method (for visualization of research results).

The obtained results and their novelty: 1) improved approaches to the management of financial risks of the enterprise through the integration of modern information technologies; 2) the adaptation of risk management to the specifics of export-oriented enterprises through the introduction of tools for currency risk hedging, diversification of sales markets, and automation of financial flow monitoring is substantiated.

The proposed practical recommendations are aimed at increasing the efficiency of the company's financial risk management, which will strengthen its economic security, ensure financial stability and optimize the use of resources. The obtained results can be implemented by enterprises to improve the risk management system and integrate modern information technologies into management processes.

EFFICIENCY, ECONOMIC SECURITY, LIQUIDITY, MANAGEMENT, FINANCIAL STABILITY, FINANCIAL RISKS.

ЗМІСТ

ВСТУП 8
1 ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РИЗИКАМИ В СИСТЕМІ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА ... 11
1.1 Сутність фінансового ризику підприємства 11
1.2 Методичні підходи до оцінювання фінансового ризику підприємства 20
1.3 Особливості управління фінансовими ризиками підприємства в сучасних умовах 30
2 ОЦІНЮВАННЯ ФНАНСОВОГО СТАНУ І РИЗИКІВ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА ПрАТ «УКРГРАФІТ» 40
2.1 Організаційна-економічна характеристика підприємства 40
2.2 Аналіз ефективності формування та використання фінансових ресурсів підприємства 48
2.3 Аналіз ліквідності, платоспроможності та ділової активності підприємства 61
2.4 Аналіз фінансових результатів діяльності підприємства 69
3 УДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМ РИЗИКАМИ ПІДПРИЄМСТВА ПрАТ «УКРГРАФІТ» 76
3.1 Впровадження ефектиної системи фінансового ризик-менеджменту на підприємстві 76
3.2 Цифрові рішення для управління фінансовими ризиками підприємства . 88
ВИСНОВКИ 90
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ 99
ДОДАТКИ 106
Декларація академічної доброчесності здобувача 111

ВСТУП

Сучасні умови функціонування вітчизняних підприємств характеризуються винятковою нестабільністю через вплив як глобальних економічних тенденцій, так і національних кризових явищ. Воєнний стан в Україні посилює економічні виклики, створюючи нові загрози для стабільності бізнесу, зокрема через дестабілізацію фінансових ринків, погіршення доступу до ресурсів і зростання невизначеності.

Валютні коливання, зниження платоспроможності клієнтів, порушення логістичних ланцюгів та інші фактори суттєво підвищують рівень фінансових ризиків, з якими стикається бізнес. Ці ризики безпосередньо загрожують економічній безпеці підприємств, ускладнюючи їхню здатність адаптуватися до зовнішніх викликів і стабільно функціонувати. У таких умовах використання інструментів мінімізації фінансових ризиків стає не лише засобом збереження економічної стійкості, але й важливим механізмом забезпечення економічної безпеки.

Актуальність дослідження обумовлена необхідністю формування комплексної стратегії управління фінансовими ризиками, що враховує специфіку воєнного стану, а також сучасні інструменти мінімізації загроз.

Значний внесок у дослідження питань стосовно управління фінансовими ризиками підприємства зробили такі вчені, як: О. Бездітко, Г. Великоіваненко, В. Вітлінський, А. Горбовий, Д. Жерліцин, М. Кужелєв, О. Лактіонова, О. Сосновська, І. Томашук та ін. Проте, незважаючи на значний науковий доробок учених, актуалізується необхідність здійснення поглибленого дослідження щодо особливостей управління фінансовими ризиками підприємства в умовах трансформаційних змін з метою їх мінімізації.

Метою кваліфікаційної роботи магістра є оцінювання рівня фінансових ризиків підприємства та розробка рекомендацій щодо їх управління в системі забезпечення економічної безпеки.

Виходячи з цієї мети, було розроблено такі основні завдання дослідження:

– розглянуто теоретичну сутність фінансового ризику підприємства;

– вивчено та систематизовано методичний інструментарій оцінювання фінансового ризику підприємства;

– досліджено особливості управління фінансовими ризиками підприємства в сучасних умовах;

– розглянуто організаційно-економічні аспекти діяльності підприємства ПрАТ «УКРГРАФІТ»;

– здійснено оцінювання ефективності управління фінансовим забезпеченням діяльності підприємства;

– запропоновано заходи щодо формування ефективної системи управління фінансовими ризиками підприємства ПрАТ «УКРГРАФІТ».

Об’єктом дослідження є процеси управління фінансовими ризиками на підприємстві ПрАТ «УКРГРАФІТ», спрямовані на забезпечення його економічної безпеки.

Предметом дослідження є методи, інструменти та підходи до управління фінансовими ризиками в системі економічної безпеки підприємства.

У процесі дослідження використовувалися наступні загальнонаукові методи: систематизація та узагальнення (під час аналізу сутності поняття «фінансовий ризик» і вивчення його класифікаційних ознак); системного аналізу (при визначенні компонентів системи управління фінансовими ризиками в контексті економічної безпеки підприємства); методи аналізу та синтезу (для обґрунтування підходів до управління ризиками); індукції та дедукції (під час формування висновків); метод групувань (при оцінюванні фінансових показників і ризиків); графічний метод (для візуалізації результатів дослідження).

Інформаційною базою дослідження виступали напрацювання вітчизняних та зарубіжних науковців, в яких висвітлені проблеми управління фінансовими ризиками підприємства, статті у періодичних видання, внутрішні нормативні

документи та фінансова звітність підприємства ПрАТ «УКРГРАФІТ».

Наукова новизна отриманих результатів визначається такими основними положеннями:

– удосконалено підходи до управління фінансовими ризиками підприємства шляхом інтеграції сучасних інформаційних технологій, включаючи ERP-системи, Big Data, RPA та блокчейн, що дозволить підвищити прозорість, оперативність та точність управлінських рішень;

– набули подальшого розвитку обгрунтування адаптації ризик-менеджменту до специфіки експортно орієнтованих підприємств, зокрема, впровадження інструментів хеджування валютних ризиків, диверсифікації ринків збуту та автоматизації моніторингу фінансових потоків.

Запропоновані практичні рекомендації спрямовані на підвищення ефективності управління фінансовими ризиками підприємства, що дозволить зміцнити його економічну безпеку, забезпечити фінансову стійкість та оптимізувати використання ресурсів. Одержані результати можуть бути впроваджені підприємствами для вдосконалення системи ризик-менеджменту та інтеграції сучасних інформаційних технологій в управлінські процеси.

Апробація результатів дослідження. Основні положення і результати дослідження надруковано у збірнику матеріалів XIX Міжнародної науково-практичної конференції «Виклики та перспективи розвитку нової економіки на світовому, державному та регіональному рівнях» (м. Запоріжжя, 2024 р.).

За результатами дослідження подано до друку статтю у колективну монографію «Інтеграція освіти, науки і бізнесу».

1 ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РИЗИКАМИ В СИСТЕМІ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

1.1 Сутність фінансового ризику підприємства

Ризик є невід'ємною частиною підприємницької діяльності, оскільки будь-яка діяльність, пов’язана з досягненням прибутку, передбачає певний рівень невизначеності. Динамічність сучасного зовнішнього середовища (глобалізація, технічний прогрес, політична та економічна нестабільність) сприяє появі нових видів ризиків.

Діяльність підприємства невід'ємно пов'язана з ризиками, які виникають у процесі формування, розподілу та використання фінансових ресурсів. Фінансові ризики є важливим елементом загальної системи ризиків підприємства, оскільки вони безпосередньо впливають на ліквідність, платоспроможність, прибутковість та стабільність функціонування суб’єкта господарювання.

У сучасних умовах глобалізації економіки, підвищеної конкуренції та зовнішньоекономічних викликів фінансові ризики набувають особливого значення. Особливо це актуально для вітчизняних підприємств, де ведення господарської діяльності ускладнюється впливом воєнного стану. Війна створює додаткові ризики, зокрема через економічну нестабільність, зростання інфляції, ускладнення логістичних процесів, порушення ланцюгів постачання та значні зміни в попиті і пропозиції на внутрішньому ринку.

Несвоєчасна або неадекватна реакція на фінансові ризики може призвести до зниження рентабельності, втрати конкурентоспроможності та навіть банкрутства підприємства. У зв’язку з цим особливої актуальності набуває систематичний моніторинг фінансових ризиків, їх оцінка та ефективне управління для збереження фінансової стійкості та підтримки економічної безпеки підприємства.

Економічна безпека – це універсальна категорія, дія якої позначається на всіх рівнях, починаючи з національної економіки і закінчуючи окремо взятим підприємством [1].

Економічна безпека підприємства визначається як стан захищеності його фінансових, матеріальних, інформаційних та інших ресурсів від загроз зовнішнього і внутрішнього середовища [2]. Головною метою економічної безпеки підприємства є забезпечення його сталого та ефективного функціонування в даний час, забезпечення високого потенціалу розвитку, створення основи для подальшого зростання його економіки навіть за наявності об'єктивних та суб'єктивних факторів, що несуть загрози [3].

Фінансова складова економічної безпеки є однією з найважливіших, оскільки саме фінансові ресурси є базовими для функціонування підприємства.

На мікрорівні економічна та фінансова сфери тісно взаємопов'язані. Наприклад, підвищення цін на ресурси спричиняє збільшення витрат і відтік грошових потоків. Зменшення конкурентоспроможності продукції або падіння платоспроможності покупців призводить до скорочення доходів підприємства та його вхідних грошових потоків. Інвестиційна діяльність зазвичай супроводжується витоком коштів, зниженням обсягів нерозподіленого прибутку та нерідко зростанням обсягів позикового капіталу. Водночас недостатній рівень доходів змушує підприємство звертатися до позикових ресурсів, що призводить до нарощування боргових зобов'язань [4].

Поняття економічної безпеки тісно пов'язано із поняттями ризик. Американський економіст Френк Найт сформулював основи теоретичної концепції ризику, розмежувавши його з невизначеністю. За його визначенням, ризик пов'язаний із ситуаціями, в яких ймовірність подій можна оцінити на основі доступної інформації, статистичних даних або математичних моделей. Це означає, що ризик є вимірним і може бути врахований під час прийняття рішень. Найт вважав, що саме ризик є ключовою характеристикою підприємницької діяльності, оскільки підприємці часто приймають рішення в умовах ймовірних, але не гарантованих результатів. У цьому контексті ризик

стає інструментом управління, який дозволяє враховувати невизначеність, що частково піддається кількісній оцінці [5].

Таким чином, управління ризиками, особливо фінансовими, стає необхідною умовою для забезпечення економічної безпеки підприємства.

На сьогодні не існує єдиного підходу до визначення сутності ризику. Це зумовлено, зокрема, його багатоаспектною природою та майже повною відсутністю уваги до цього явища у вітчизняному господарському законодавстві, реальній економічній практиці та управлінській діяльності. Крім того, ризик можна розглядати як двовимірну категорію, що відображає ймовірність настання події та масштаб можливих втрат, спричинених невизначеністю, яка супроводжує діяльність організації [2].

Систематизацію підходів різних науковців щодо сутності фінансового ризику наведено в табл. 1.1.

Таблиця 1.1 – Підходи до визначення сутності поняття «фінансовий ризик» [7-18]

Автор(и)	Сутність фінансового ризику
1	2
Бабенко В.Г.	Економічна категорія, що відображає існуючу невизначеність і конфліктність, які виникають у процесах створення, розподілу, перерозподілу та споживання доданої вартості та частини національного багатства між суб'єктами економічної діяльності.
Чумак В.Д., Мисник Т.Г., Зоря С.П.	Економічна категорія, що характеризує імовірність непередбачуваних втрат (зменшення або втрата прибутку, недоотримання доходів, втрата капіталу).
Соболь А.С.	Вид ризику, що виникає у фінансовій діяльності суб'єкта, коли результати або заходи для їх досягнення відрізняються від установлених цілей та норм, а отримані відхилення мають вартісний характер
Диба М.І.	Ризик, що виникає у фінансово-економічній діяльності, коли результат або заходи відрізняються від встановлених цілей, з вартісними наслідками.
Бланк І.А.	Результат вибору його власниками альтернативного фінансового рішення, спрямованого на отримання бажаного результату фінансової діяльності за ймовірності понесення фінансових втрат за умов невизначеності умов.
Фаріон І.Д.	Сукупність ризиків, які виникають у процесі фінансової діяльності підприємства
Камінський А.Б.	Економічна категорія, що відображає невизначеність, конфліктність і багатокритеріальність у фінансових відносинах.

Продовження таблиці 1.1

1	2
Клапків Л.М., Клапків Ю.М., Свірський В.С.	Імовірність втрат через зміни умов економічного середовища або невизначеність у фінансових операціях.
Кириленко О. І.	Це ймовірність виникнення обставин, що можуть спричинити втрати або недоотримання фінансових активів у процесі економічної діяльності.
Пашали Є.О.	Ризик, притаманний фінансовій діяльності, що виникає через невизначеність і конфліктність умов та характеризується ймовірністю фінансових втрат у результаті управлінських рішень
Moles P.	Це ймовірність того, що фактичні фінансові результати можуть відрізнятися від запланованих, що підкреслює необхідність ефективного управління ризиками для досягнення фінансових цілей підприємства
Ross S.A., Westerfield R.W., Jaffe J.	Це ймовірність негативних фінансових наслідків для компанії, що виникають унаслідок невизначеності майбутніх грошових потоків, інвестиційних рішень або використання позикового капіталу.

Аналізуючи представлені визначення поняття «фінансовий ризик», можна виділити кілька основних аспектів, що характеризують сутність фінансового ризику:

1. Невизначеність умов – фінансовий ризик виникає через невизначеність зовнішнього середовища, економічних умов і фінансових операцій. Ця невизначеність ускладнює прогнозування майбутніх фінансових результатів і потребує застосування адаптивних стратегій управління

2. Ймовірність фінансових втрат – наголошується на можливості втрат капіталу, прибутків або недоотримання доходів. Це робить важливим використання інструментів аналізу ризиків для мінімізації можливих негативних наслідків.

3. Роль управлінських рішень – фінансовий ризик часто виникає через прийняття рішень в умовах невизначеності та конфліктності. Ефективність таких рішень значною мірою визначає здатність підприємства зберігати фінансову стабільність.

4. Комплексний характер ризиків – фінансовий ризик охоплює сукупність різних ризиків, що впливають на діяльність підприємства. Ці ризики взаємопов’язані та можуть впливати на загальну фінансову стабільність

підприємства

5. Вплив зовнішнього середовища – ризик посилюється через зміни умов економічного середовища, ринкових факторів або інвестиційних процесів.

Згідно з підходами, запропонованими науковцями Лащик І. та Бондаренко Л., фінансові ризики підприємства можуть розглядатися у двох аспектах: широкому та вузькому. Широкий аспект передбачає ризик погіршення фінансового стану підприємства та загрозу банкрутства або ліквідації через нестачу фінансових ресурсів. Вузький аспект фінансового ризику це ризик втрати прибутковості, ліквідності, фінансової стійкості, платоспроможності та ділової активності. Також автори наголошують на тому, що фінансові ризики охоплюють як загрозу втрат, так і можливість недоотримання доходів чи перевитрат під час реалізації фінансових операцій [19].

Таким чином, фінансовий ризик є багатогранною економічною категорією, що характеризується впливом як внутрішніх, так і зовнішніх чинників. Його аналіз вимагає системного підходу для врахування взаємозв’язків між різними аспектами ризиків, що дозволяє підприємствам розробляти адаптивні стратегії управління та забезпечувати фінансову стабільність.

Фінансові ризики мають безпосередній вплив на економічну безпеку підприємства, адже саме фінансові ресурси забезпечують стійкість, конкурентоспроможність та ефективність його діяльності.

У контексті фінансової діяльності підприємств важливо розрізняти поняття ризиків та загроз, оскільки вони тісно пов’язані, але мають різні аспекти впливу на економічну безпеку. Ризик є первинною економічною категорією, яка відображає ймовірність настання несприятливих подій або результатів у майбутньому. Загроза, у свою чергу, є конкретизованим виявом ризику за певних умов, що може безпосередньо впливати на стабільність підприємства.

Наприклад, валютний ризик є ймовірністю втрат через коливання

обмінного курсу, тоді як загроза виникає у вигляді фактичного падіння курсу національної валюти, яке спричиняє збільшення витрат підприємства на імпортовані товари чи зниження доходів від експорту. Таким чином, загроза є реалізацією ризику, яка завдає підприємству конкретних фінансових втрат.

Визначення взаємозв'язку між ризиками і загрозами дозволяє підприємству оцінювати не лише ймовірність виникнення несприятливих подій, але й потенційну шкоду, яку вони можуть спричинити. Це забезпечує системний підхід до управління ризиками, зокрема в умовах підвищеної невизначеності [20]. Розуміння цього взаємозв'язку є особливо важливим у сучасних умовах глобалізації та економічної нестабільності, де підприємства стикаються як із традиційними ризиками (кредитними, валютними, інфляційними), так і новими викликами, пов'язаними з воєнними діями чи зміною світових ринкових тенденцій

Для отримання всебічної характеристики фінансових ризиків важливо здійснити їх класифікацію. Фінансові ризики є багатогранною економічною категорією, яка відображає як зовнішні, так і внутрішні фактори, що впливають на діяльність підприємства. Різні аспекти ризиків можуть проявлятися у вигляді загроз для стабільності, платоспроможності, ліквідності або прибутковості підприємства.

Класифікація ризиків є основою для розробки ефективних стратегій управління, оскільки дозволяє структурувати знання про ризики, визначити джерела їхнього виникнення, оцінити потенційні наслідки та обрати оптимальні шляхи їхнього усунення. Вона також сприяє підвищенню прозорості управлінських рішень, допомагає уникнути дублювання заходів щодо мінімізації ризиків і забезпечує системний підхід до управління.

Відповідно до різних наукових підходів, класифікація фінансових ризиків базується на таких критеріях, як джерело їхнього виникнення (зовнішні або внутрішні), характер впливу (системні або несистемні), форма прояву (операційні, кредитні, інвестиційні тощо) та ймовірність контролю (контрольовані або неконтрольовані). Умови сучасного ринку, зокрема

глобалізація, швидкі технологічні зміни та економічні кризи, підсилюють потребу в систематичному підході до аналізу та управління фінансовими ризиками.

У табл. 1.2 наведено класифікацію основних фінансових ризиків із зазначенням причин їх виникнення та наслідків для підприємства.

Таблиця 1.2 – Класифікація фінансових ризиків [21]

Різновидність ризиків	Причини виникнення	Наслідки для підприємства
Ризик зменшення фінансової стійкості	Неправильна структура капіталу, надмірна залежність від позикових коштів.	Зниження здатності фінансувати операційну діяльність, підвищення ризику банкрутства.
Ризик неплатоспроможності	Низька ліквідність активів, несприятливі умови кредитування.	Нездатність виконувати фінансові зобов'язання, втрата довіри інвесторів і партнерів.
Інфляційний ризик	Підвищення рівня інфляції, нестабільність економіки.	Знецінення фінансових активів, зниження реальної вартості доходів.
Валютний ризик	Коливання валютного курсу, залежність від імпорту чи експорту.	Втрати через курсову різницю, підвищення витрат або зниження прибутковості.
Процентний ризик	Зміни процентних ставок на ринку, залежність від кредитів.	Зростання витрат на обслуговування боргів, зниження дохідності інвестицій.
Інвестиційний ризик	Недостатній аналіз інвестицій, ризик банкрутства контрагента.	Втрата вкладених коштів, недоотримання очікуваного доходу.
Операційний ризик	Помилки у внутрішніх процесах, недостатній контроль.	Порушення операційної діяльності, збої у виконанні контрактів.

Виникнення фінансових ризиків безпосередньо пов'язане з впливом зовнішніх та внутрішніх факторів, які визначають умови функціонування підприємства. Зовнішні фактори, такі як економічна нестабільність, коливання валютних курсів, зміни податкової політики чи конкурентне середовище, створюють значний тиск на фінансову стабільність підприємств. Водночас внутрішні фактори, включаючи кваліфікацію менеджерів, ефективність управлінських процесів, структуру капіталу та якість інформаційних систем, визначають здатність підприємства адаптуватися до змін зовнішнього середовища (табл. 1.3).

Таблиця 1.3 – Основні фактори, що впливають на рівень фінансових ризиків [22, 23]

Внутрішні фактори	Зовнішні фактори
- кваліфікація та професійний досвід фінансових менеджерів; - якість інформаційної бази ризик-менеджменту; - рівень використання інноваційних фінансових інструментів; - рівень інвестиційної активності підприємства; - незбалансованість формування окремих видів грошових потоків; - структура активів підприємства; частка власного капіталу підприємства у загальному обсязі; - наявність власних фінансових ресурсів; - напрямки фінансової політики; - основні напрямки фінансової стратегії.	- рівень економічного розвитку країни; державне регулювання фінансово-економічної діяльності; - темпи інфляції в країні; - кон'юнктура попиту і пропозиції на фінансовому ринку; - зміни процентної ставки на фінансовому ринку; - зміни курсів іноземних валют; - рівень конкуренції в окремих сегментах фінансового ринку; - економічне становище в галузі діяльності; - рівень криміногенної обстановки в країні.

Військові дії в Україні суттєво посилюють вплив як зовнішніх, так і внутрішніх факторів на фінансові ризики підприємств. Серед основних викликів можна виділити нестабільність валютного курсу, зростання інфляції, збої у логістичних ланцюгах та обмеження доступу до фінансових ресурсів. У цих умовах підприємства стикаються з новими ризиками, що вимагають адаптації стратегій управління.

Ефективне управління фінансовими ризиками у складних економічних умовах передбачає глибокий аналіз факторів впливу, використання інноваційних фінансових інструментів, оптимізацію грошових потоків та активну взаємодію з державними програмами підтримки бізнесу. Крім того, необхідно враховувати глобальні виклики, такі як зміни у міжнародній торгівлі та динаміка цін на енергоносії, що суттєво впливають на фінансову стійкість підприємств.

Окрім аналізу факторів, важливим аспектом систематизації фінансових ризиків є їхній поділ за масштабом впливу. За цим критерієм фінансові ризики поділяються на системні та несистемні, що дозволяє підприємствам точніше оцінити їхній характер і потенційні наслідки.

Системні ризики зумовлені зовнішнім середовищем, і їхній вплив поширюється на більшість суб'єктів господарювання або навіть на всю економічну систему. Вони виникають через макроекономічні, політичні або глобальні чинники, які знаходяться поза контролем окремих підприємств. Серед найбільш поширених системних ризиків можна виділити економічні кризи, інфляцію, коливання валютних курсів, зміни процентних ставок і політичну нестабільність.

Несистемні ризики, на відміну від системних, є специфічними для окремого підприємства або галузі. Вони пов'язані з внутрішніми чинниками, такими як неефективне управління ресурсами, недосконалі бізнес-процеси, помилки в операційній діяльності або залежність від ключових клієнтів чи постачальників. Зважаючи на їхню обмежену сферу впливу, несистемні ризики можна суттєво зменшити або навіть усунути шляхом впровадження ефективних управлінських рішень, таких як диверсифікація діяльності, удосконалення системи внутрішнього контролю або страхування окремих операцій [24].

Отже, фінансовий ризик є багатогранною економічною категорією, яка виникає в умовах невизначеності, конфліктності та багатокритеріальності сучасного зовнішнього і внутрішнього середовища. Його сутність охоплює не лише ймовірність фінансових втрат, але й вплив на основні аспекти діяльності підприємства, зокрема ліквідність, платоспроможність, фінансову стійкість і прибутковість.

Аналіз визначень поняття «фінансовий ризик» у науковій літературі свідчить про тісний зв'язок між цим явищем та процесами прийняття управлінських рішень, адаптації до змін економічного середовища.

У цьому контексті управління фінансовими ризиками є важливим інструментом забезпечення економічної безпеки підприємства, оскільки дозволяє не лише зберігати стійкість у несприятливих умовах, а й забезпечувати ефективне функціонування, конкурентоспроможність і перспективи розвитку навіть за умов підвищеної невизначеності.

1.2 Методичні підходи до оцінювання фінансового ризику підприємства

Сталий фінансовий розвиток підприємства залежить від ефективного управління основними фінансовими показниками, такими як структура власного капіталу, рівень рентабельності та якість управління інвестиційними потоками. Однак, у процесі досягнення цих цілей підприємство постійно стикається з фінансовими ризиками, які можуть негативно вплинути на його стабільність, ліквідність та конкурентоспроможність. Для мінімізації таких ризиків необхідно забезпечити гнучкість управління капіталом, що дозволить підприємству адаптуватися до змін у зовнішньому та внутрішньому середовищі

Формування капіталу має бути спрямоване на стабільне перевищення доходів над витратами, що гарантує фінансову стійкість і платоспроможність підприємства. Це є основою економічної безпеки, яка передбачає захист фінансових ресурсів, а також забезпечення здатності підприємства протистояти зовнішнім викликам, таким як інфляція, валютні коливання чи ринкова нестабільність [26].

Регулярний аналіз, моніторинг змін у фінансових показниках і своєчасна ідентифікація загроз дозволяють підприємству не лише уникати критичних втрат, але й зберігати стійкість у змінних умовах ринку.

Фінансова стійкість підприємства є одним із важливих аспектів, які враховуються при оцінці фінансових ризиків. Вона визначає здатність підприємства підтримувати рівновагу між власними і позиковими ресурсами, забезпечувати стабільну роботу в умовах змін зовнішнього середовища та уникати банкрутства [27].

Фінансова стійкість прямо впливає на спроможність підприємства ефективно функціонувати, залучати інвестиції, виконувати фінансові зобов’язання та реагувати на виклики, що виникають у зовнішньому середовищі. Рівень фінансової стійкості визначає:

1. Здатність протидіяти ризикам – підприємства з високою фінансовою стійкістю мають меншу залежність від зовнішнього фінансування, що знижує

ризики ліквідності та платоспроможності.

2. Економічну безпеку – підтримання стійкого фінансового стану є одним із базових елементів забезпечення економічної безпеки.

3. Зниження загроз банкрутства – фінансова стійкість допомагає уникнути кризових ситуацій, які можуть призвести до фінансових втрат або припинення діяльності.

Оцінка фінансової стійкості дозволяє визначити рівень ризиків, пов'язаних з управлінням фінансовими ресурсами, а також оцінити ймовірність негативних наслідків, таких як втрата ліквідності, нестабільність грошових потоків чи надмірна залежність від зовнішніх джерел фінансування.

На основі показника забезпечення запасів і витрат власними та позиковими коштами виділяють такі типи фінансової стійкості підприємства, які можуть свідчити про рівень фінансових ризиків [28]:

– абсолютна фінансова стійкість, найрідкісніший і водночас найбезпечніший тип фінансового стану, коли власні оборотні кошти повністю забезпечують запаси і витрати. Рівень фінансових ризиків у цьому випадку мінімальний, оскільки підприємство є незалежним від зовнішніх джерел фінансування.

– нормально стійкий фінансовий стан, характеризується забезпеченням запасів і витрат за рахунок власних оборотних коштів та довгострокових позикових джерел. Такий стан свідчить про помірний рівень фінансових ризиків, при якому підприємство здатне виконувати свої зобов'язання та підтримувати платоспроможність.

– нестійкий фінансовий стан, виникає в умовах, коли запаси і витрати забезпечуються за рахунок власних оборотних коштів, довгострокових і короткострокових позикових джерел. При цьому порушується платоспроможність підприємства, що створює високий рівень ризиків. Втім, рівновага може бути відновлена за рахунок залучення тимчасово вільних джерел або збільшення власного оборотного капіталу.

– кризовий фінансовий стан, найнебезпечніший тип, коли запаси і

витрати не забезпечуються жодними джерелами. У цьому випадку підприємство перебуває на межі банкрутства, а рівень фінансових ризиків є критичним.

Методику розрахунку та класифікацію фінансової стійкості підприємства наведено у табл. 1.4.

Таблиця 1.4 – Методика розрахунку та класифікація фінансової стійкості підприємства

Показники	Алгоритм розрахунку за балансом
Наявність власного оборотного капіталу для формування запасів	Н1=ряд.(1495–1095)
Наявність власного оборотного капіталу, довгострокових кредитів та позик для формування запасів	Н2=Н1+ряд.(1595 +1665 понад 1 рік)
Наявність власного оборотного капіталу, довгострокових, короткострокових кредитів та позик для формування запасів	Н3=Н2+ряд.(1600+1610)
Запаси	Н4=ряд.(1100)
Надлишок (+) нестача (-) власного оборотного капіталу для формування запасів	Е1=Н1–Н4
Надлишок (+) нестача (-) власного оборотного капіталу довгострокових кредитів та позик для формування запасів	Е2=Н2–Н4
Надлишок (+) нестача (-) власних оборотних, довгострокових, короткострокових кредитів та позик для формування запасів	Е3=Н3–Н4
Запас стійкості фінансового стану, днів	$ЗС = \frac{E_3 \times 360}{B}$, де В –ряд. 2000 форми №2
Надлишок (+) нестача (-) джерел фінансування на 1 грн запасів, грн	$Д^1 = \frac{E_3}{H_4}$
Номер типу фінансової ситуації відповідно класифікації	1.Якщо Е1, Е2, Е3 >0 – то підприємство має абсолютну фінансова стійкість; 2. Якщо Е1<0, Е2>0, Е3>0 – то підприємство має нормальну фінансову стійкість; 3. Якщо Е1<0, Е2<0, Е3>0 - то підприємство має нестійке фінансове. 4. Якщо Е1<0, Е2<0,Е3<0 - то підприємство має кризовий фінансовий стан

Коефіцієнтний підхід до оцінки фінансової стійкості є одним із

найпоширеніших і найзручніших у практичній діяльності підприємств. Його популярність пояснюється наявністю чітких алгоритмів розрахунку відносних показників, доступністю інформаційної бази у вигляді фінансової звітності, а також визначеними критеріями для інтерпретації отриманих результатів [29].

Однією з переваг цього підходу є можливість автоматизації розрахунків, що значно полегшує процес моніторингу фінансової стійкості та забезпечує оперативність аналізу. В економічній літературі описано широкий спектр показників для оцінки фінансової стійкості підприємства, що дозволяє підприємствам обирати ті з них, які найбільше відповідають їхній специфіці та актуальним потребам.

Основні відносні показники для оцінки рівня фінансової стійкості підприємства включають [30, 31]:

– коефіцієнт автономії (незалежності), відображає частку власного капіталу у загальній структурі капіталу підприємства. Високий коефіцієнт свідчить про фінансову незалежність і стабільність підприємства.

– коефіцієнт фінансової залежності, показує ступінь залежності підприємства від позикових джерел фінансування. Чим вищий коефіцієнт, тим більше підприємство залежить від зовнішніх джерел.

– коефіцієнт забезпечення власними оборотними коштами, характеризує, наскільки оборотні активи забезпечені власними фінансовими ресурсами підприємства.

– коефіцієнт маневреності власного капіталу, показує здатність підприємства ефективно використовувати власний капітал для покриття поточних витрат.

– коефіцієнт співвідношення позикових і власних коштів, відображає співвідношення між позиковими та власними ресурсами, демонструючи рівень залежності підприємства від кредитів.

– коефіцієнт забезпечення запасів і витрат власними джерелами, показує, чи достатньо у підприємства власних коштів для покриття запасів та витрат.

– коефіцієнт довгострокової фінансової незалежності, характеризує частку стабільних джерел фінансування (власний капітал та довгострокові зобов'язання) у загальному обсязі активів.

– коефіцієнт покриття боргів, відображає здатність підприємства виконувати свої зобов'язання за рахунок власного капіталу.

– коефіцієнт фінансової стійкості, показує, наскільки стабільні джерела фінансування (власний капітал та довгострокові зобов'язання) забезпечують активи підприємства.

Ліквідність є важливим елементом фінансового стану підприємства, що відображає його здатність своєчасно виконувати фінансові зобов'язання. Це поняття має ключове значення для забезпечення стабільності та безперервності господарської діяльності, адже рівень ліквідності безпосередньо впливає на платоспроможність підприємства та його стійкість до фінансових ризиків.

У сучасних економічних умовах, які характеризуються постійними змінами у зовнішньому середовищі, ліквідність відіграє роль не лише показника фінансової стабільності, але й інструмента управління ризиками. Вона дозволяє підприємству адаптуватися до змін ринкової кон'юнктури, уникати фінансових втрат і забезпечувати ефективне використання фінансових ресурсів.

Розгляд ліквідності є необхідним етапом у системі оцінки фінансових ризиків, оскільки нестача ліквідних активів може призводити до серйозних проблем, таких як порушення платіжної дисципліни, зниження ділової активності та навіть банкрутство. У цьому контексті оцінка ліквідності стає важливим інструментом для виявлення потенційних загроз і прийняття ефективних управлінських рішень.

Оцінка рівня ліквідності балансу підприємства базується на розрахунку низки коефіцієнтів, що відображають показники ліквідності. На сьогодні широко використовується методика, яка передбачає застосування таких індикаторів [32]:

– коефіцієнт критичної ліквідності (розраховується як відношення

вартості оборотних активів до алгебраїчної суми вартостей довгострокових зобов'язань, поточних зобов'язань та зо-бов'язань, пов'язаних із необоротними активами, утримуваними для продажу та групи вибуття);

– коефіцієнт загальної ліквідності (розраховується як відношення вартості оборотних активів до вартості поточних зобов'язань);

– коефіцієнт швидкої ліквідності (розраховується як відношення алгебраїчної суми вартостей грошей та їх еквівалентів, поточних фінансових інвестицій та поточної дебіторської заборгованості до вартості поточних зобов'язань);

– коефіцієнт абсолютної ліквідності (розраховується як відношення алгебраїчної суми вартостей грошей та їх еквівалентів та поточ них фінансових інвестицій до вартості поточних зобов'язань);

– коефіцієнт платоспроможності (розраховується як відношення вартості грошей та їх еквівалентів до вартості поточних зобов'язань).

Загальний показник ліквідності є підсумковим індикатором, що характеризує рівень ліквідності балансу підприємства. Його розрахунок передбачає класифікацію активів і пасивів підприємства на чотири групи відповідно до рівня їх ліквідності та терміновості виконання зобов'язань:

Активи підприємства можна поділити відповідно до їх ліквідності на групи [33]:

А1 – найбільш ліквідні активи, що являють собою грошові кошти на поточних рахунках підприємства, у касі, цінні папери, кошти на валютному рахунку, тобто ті кошти, які можуть бути використані для поточного розрахунку миттєво;

А2 – активи швидкої реалізації (для яких потрібен час, щоб перетворити їх у кошти, вони мають різну ліквідність);

А3 – активи із повільною реалізацією (найменш ліквідні), до яких включають запаси та витрати;

А4 – активи, що важко реалізуються, які використовуються в діяльності підприємств протягом значного часу.

Пасиви підприємства класифікують відповідно до строків погашення зобов’язань у порядку зростання:

П1 – заборгованість кредиторів та інші короткострокові пасиви;

П2 – короткострокові пасиви;

П3 – довгострокові пасиви;

П4 – постійні пасиви (власний капітал).

Баланс вважається абсолютно ліквідним, якщо мають місце такі співвідношення:

$$A_1 > П_1, A_2 > П_2, A_3 > П_3, A_4 < П_4, \quad (1.1)$$

У випадку, коли одна або кілька нерівностей мають знак, протилежний вищенаведеній умові, ліквідність балансу не є абсолютною.

В практиці абсолютно ліквідний баланс не є оптимальною ситуацією, тому що говорить про недостатньо ефективне використання коштів з позиції уникнення застосування позикових коштів для нарощення рентабельності власного капіталу.

Ліквідність є показником платоспроможності підприємства та безпосередньо пов’язана з різними ризиками, серед яких і загроза втрати платоспроможності через недостатній рівень ліквідності. Водночас не тільки її дефіцит, але й надмірний рівень ліквідності може негативно впливати на діяльність підприємства. Надлишкова ліквідність призводить до накопичення проблем, таких як неповернення дебіторської заборгованості, утворення надлишкових запасів, підвищення ризику інфляційного знецінення активів та зниження оборотності обігових коштів. Неправильне управління рівнем ліквідності, незалежно від його причин, може стати джерелом фінансової нестабільності підприємства на ринку.

Ділова активність підприємства характеризує ефективність його господарської діяльності, конкурентоспроможність та здатність адаптуватися до змін у зовнішньому середовищі. Вона демонструє, наскільки раціонально

підприємство використовує наявні ресурси для досягнення запланованих результатів. Однак ділова активність має прямий взаємозв’язок із фінансовими ризиками, що потребує детального аналізу та ефективного управління [34].

Недостатня ділова активність може призвести до низького рівня доходів, що ускладнює покриття операційних витрат та виконання фінансових зобов’язань підприємства. З іншого боку, надмірне стимулювання ділової активності шляхом ризикованих управлінських рішень може створити фінансовий дисбаланс між доходами та витратами, посилюючи фінансові ризики.

Розширення ділової активності часто супроводжується збільшенням обсягу кредитування чи залучення інших фінансових ресурсів. Неналежний контроль за рівнем кредиторської та дебіторської заборгованості може спричинити зростання кредитних ризиків. Особливо це актуально у випадках, коли підприємство недооцінює платоспроможність своїх контрагентів.

Активне розширення бізнесу може супроводжуватися дефіцитом ліквідних коштів, необхідних для покриття короткострокових зобов’язань. Крім того, надмірна акумуляція запасів або інвестиції в довгострокові активи без належного фінансового аналізу можуть знизити загальний рівень ліквідності підприємства.

Збільшення обсягів господарських операцій при зростанні ділової активності підвищує ймовірність виникнення операційних ризиків. Це може включати помилки в управлінських рішеннях, порушення внутрішніх процесів або збої в забезпеченні ресурсами. Недостатній контроль за масштабами операцій може знизити ефективність використання ресурсів.

Стабільно висока ділова активність сприяє забезпеченню фінансової стійкості підприємства, оскільки дозволяє підвищувати доходи, оптимізувати витрати та ефективно управляти фінансовими потоками. Водночас значні коливання активності можуть викликати нестабільність і збільшувати ризики втрати ринкових позицій.

Таким чином, успішне управління діловою активністю підприємства

можливе лише за умови ретельного аналізу фінансових ризиків, їх мінімізації та забезпечення збалансованого розвитку. Це дозволяє зберігати стабільність у фінансових показниках і досягати стратегічних цілей в умовах конкурентного ринкового середовища.

Основні показники ділової активності – це різноманітні показники оборотності активів і пасивів, які за змістом поділяються на декілька груп [35]:

1) коефіцієнти обертання – поширений інструмент для оцінки ефективності використання активів та пасивів, який показує, наскільки швидко ресурси підприємства перетворюються на дохід.

2) тривалість одного обороту – корисна метрика, яка дає змогу оцінити швидкість кругообігу коштів у діяльності підприємства.

3) коефіцієнти завантаження – це зворотні показники до коефіцієнтів обертання, які дозволяють визначити залежність обсягу активів від отриманого доходу.

4) величина вивільнених (або додатково залучених) активів – допомагає оцінити ефект від зміни оборотності активів, зокрема у грошовому вираженні.

5) операційний цикл – дозволяє аналізувати тривалість повного виробничо-фінансового циклу підприємства.

6) фінансовий цикл – важливий показник, який допомагає оцінити тривалість часу, протягом якого підприємство фінансує свої операції власними коштами.

Для ефективної оцінки фінансових ризиків підприємства використовують різноманітні методи, які дозволяють отримати комплексну інформацію про рівень ризиків, їхній вплив на діяльність підприємства та можливі заходи мінімізації. Методи оцінювання фінансових ризиків можна умовно класифікувати за підходами до їх застосування, що включають фінансові коефіцієнти, статистичний аналіз, моделювання, інтегральні оцінки та рейтингові підходи. У табл. 1.5 наведено характеристику основних методів оцінювання фінансових ризиків, які використовуються у сучасній економічній практиці.

Таблиця 1.5 – Характеристика основних методів оцінювання фінансового ризику підприємства [36-38]

Методи	Характеристика	Мета застосування
Метод фінансових коефіцієнтів	Передбачає розрахунок фінансових показників, таких як фінансова стійкість, платоспроможність, ліквідність, рентабельність, майновий стан і ділова активність. Склад і алгоритм розрахунків залежать від обраної методики.	Оцінка поточного фінансового стану, виявлення сильних і слабких сторін підприємства.
Оцінка абсолютних показників	Використовує абсолютні значення, наприклад, для аналізу маржинального доходу чи визначення типів фінансової стійкості.	Визначення прибутковості, стабільності фінансових джерел покриття активів.
Рейтингова оцінка	Передбачає класифікацію підприємств за рівнем фінансового ризику та побудову рейтингової шкали для фінансових показників.	Порівняння фінансових показників між підприємствами для визначення конкурентних позицій.
Бальна оцінка	Аналізує фінансові коефіцієнти шляхом порівняння їх із нормативними значеннями, формує загальний бал, що показує відхилення від оптимального рівня.	Визначення рівня відповідності фінансових показників до стандартів або цільових значень.
Матрична оцінка	Базується на побудові матриць фінансових показників і стандартизованих коефіцієнтів, що дозволяє аналізувати комплексний вплив факторів.	Оцінка взаємозв’язків між фінансовими показниками, визначення впливу на загальний стан підприємства.
Інтегральна оцінка	Розраховує інтегральний показник, який характеризує як окремі аспекти, так і загальний фінансовий стан підприємства.	Узагальнена оцінка фінансового стану для стратегічного планування та управління ризиками.
Метод VAR (Value at Risk)	Оцінює максимальні можливі втрати у визначений період часу за заданим рівнем довіри.	Аналіз ризику втрат, пов’язаних із ринковими факторами (курсові коливання, ціни, ставки).
Дескриптивні моделі	Базуються на описі статистичних даних, допомагають виявити основні тренди та ризики.	Виявлення тенденцій у фінансових ризиках, формування бази для прогнозування.
Експертні методи	Передбачають використання експертних оцінок для визначення ризиків та їхнього впливу.	Оцінка нестандартних або складних ризиків, що важко формалізувати математичними методами.
Імітаційне моделювання	Використовує моделювання сценаріїв розвитку подій із врахуванням змінних факторів.	Прогнозування можливих результатів і ризиків у різних сценаріях розвитку подій.

Підсумовуючи наведені методи, слід зазначити, що кожен із них має свої переваги та обмеження, які необхідно враховувати при використанні.

Використання методу залежить від багатьох факторів, зокрема:

1. Цілі оцінки – чи йдеться про загальну оцінку ризиків, чи про аналіз конкретного виду ризиків, наприклад, ліквідності чи кредитного ризику.

2. Доступність інформації – кожен метод передбачає різний рівень деталізації даних, які можуть бути доступними з фінансової звітності або інших джерел.

3. Особливості діяльності підприємства – наприклад, виробничі підприємства можуть більше потребувати методів, що враховують структуру активів і зобов'язань, тоді як фінансові компанії – методів, що відображають їхню специфіку.

Найбільш ефективними є комплексні підходи, які поєднують кілька методів оцінки для отримання більш точних результатів. Це дозволяє виявити як короткострокові, так і довгострокові ризики, а також сприяти розробці ефективних управлінських рішень.

Проведення оцінки фінансових ризиків за допомогою різноманітних методів дозволяє підприємству забезпечити гнучкість та стабільність фінансового стану, підвищити свою конкурентоспроможність і своєчасно реагувати на зовнішні та внутрішні виклики.

Таким чином, оцінка фінансових ризиків є необхідною умовою для підтримки економічної безпеки підприємства та його успішного функціонування в умовах сучасного ринкового середовища.

1.3 Особливості управління фінансовими ризиками підприємства в сучасних умовах

Управління фінансовими ризиками є однією з важливих складових системи фінансового менеджменту та загальної системи управління підприємством. Ефективна система управління фінансовими ризиками забезпечує підприємству можливість адаптуватися до умов трансформаційних змін, зберігаючи стабільність фінансових показників і досягаючи стратегічних

цілей.

Сучасні економічні умови вимагають від підприємств не лише оперативної оцінки ризиків, але й швидкого реагування на них шляхом розробки та впровадження комплексних рішень. Система управління фінансовими ризиками спрямована на виявлення різновидів ризиків, оцінку їх ймовірності та масштабів впливу, а також на мінімізацію негативних наслідків, що можуть виникнути під час реалізації управлінських рішень [23].

Ефективне управління фінансовими ризиками дозволяє підприємству досягти таких цілей:

– забезпечення фінансової стабільності шляхом зменшення ймовірності кризових ситуацій;

– оптимізація фінансових потоків і збереження платоспроможності в умовах невизначеності;

– підвищення стійкості до зовнішніх і внутрішніх викликів, таких як валютні коливання, зростання кредитних ставок або зміна кон'юнктури ринку;

– збереження конкурентоспроможності підприємства через ефективне використання фінансових ресурсів.

Загалом, управління фінансовими ризиками є інтегрованим процесом, який містить в собі ідентифікацію, оцінку, вибір методів управління, впровадження заходів для мінімізації ризиків і контроль результатів. Ця діяльність є обов’язковою умовою для сталого розвитку підприємства та підвищення його економічної безпеки.

Процес управління фінансовими ризиками є комплексним і включає кілька основних етапів спрямованих на ідентифікацію, оцінку та мінімізацію впливу фінансових ризиків на діяльність підприємства. Основні етапи управління фінансовими ризиками охоплюють [22, 39]:

1. Ідентифікація ризиків – визначення потенційних загроз, що можуть негативно впливати на фінансову діяльність підприємства.

2. Оцінка ризиків – кількісний та якісний аналіз ризиків, визначення ймовірності їх виникнення та можливих наслідків.

3. Розробка стратегії управління ризиками – вибір оптимальних методів для зниження негативного впливу ризиків.

4. Реалізація заходів управління ризиками – впровадження обраних заходів у фінансову діяльність підприємства.

5. Моніторинг та контроль ризиків – регулярний аналіз ефективності застосованих заходів та своєчасна адаптація стратегій у разі зміни умов.

Основні етапи управління фінансовими ризиками підприємства та їх характеристика наведені в табл. 1.6.

Таблиця 1.6 – Основні етапи управління фінансовими ризиками підприємства

Етап	Характеристика	Мета
Ідентифікація ризиків	Виявлення можливих фінансових ризиків, визначення джерел їх виникнення та сфер впливу.	Сформувати повний перелік потенційних ризиків для подальшого аналізу.
Оцінка ризиків	Аналіз ризиків за допомогою кількісних та якісних методів, визначення ймовірності їх реалізації та оцінка наслідків.	Визначити пріоритетні ризики, які потребують першочергової уваги.
Розробка стратегії управління	Вибір інструментів та підходів для мінімізації впливу ризиків, включаючи диверсифікацію, хеджування, страхування тощо.	Забезпечити ефективність заходів із мінімізації ризиків.
Реалізація заходів	Впровадження конкретних заходів, спрямованих на зменшення ризиків, включаючи зміну умов договорів, реструктуризацію зобов’язань або інвестицій.	Зменшити ймовірність реалізації ризиків та їх негативного впливу.
Моніторинг та контроль	Постійне спостереження за динамікою ризиків, аналіз ефективності заходів управління, своєчасна адаптація стратегій.	Підтримувати контроль над ризиками в умовах змін зовнішнього середовища.

Управління фінансовими ризиками є складним і багатогранним процесом, який потребує системного підходу та врахування всіх етапів. Кожен етап процесу відіграє важливу роль у мінімізації негативного впливу ризиків на діяльність підприємства. Ідентифікація та оцінка ризиків дають змогу виявити найбільш критичні загрози, тоді як розробка та реалізація заходів спрямовані на їхнє усунення або пом'якшення. Постійний моніторинг і контроль забезпечують своєчасне реагування на зміни умов, дозволяючи підприємству залишатися

конкурентоспроможним і стійким у сучасному ринковому середовищі.

Інструменти мінімізації фінансових ризиків дозволяють своєчасно ідентифікувати, оцінювати та нейтралізувати потенційні загрози, що можуть негативно вплинути на фінансову стабільність. Уміння ефективно управляти ризиками є не лише інструментом для подолання кризових ситуацій, а й важливим фактором забезпечення економічної безпеки підприємства в умовах динамічних змін зовнішнього середовища.

Система мінімізації ризиків спрямована на забезпечення фінансової стійкості та платоспроможності підприємства, зниження ймовірності кризових ситуацій, а також підвищення його конкурентоспроможності. Вона інтегрується у стратегічне та операційне управління, забезпечуючи підприємству адаптацію до зовнішніх і внутрішніх змін, таких як економічна нестабільність, валютні коливання, зростання кредитних ставок або ризики, пов’язані з використанням сучасних технологій.

Значення інструментів мінімізації ризиків зростає в умовах глобальної невизначеності, коли підприємства змушені шукати нові підходи до збереження фінансової стабільності. Наприклад, у виробничій галузі такі інструменти дозволяють знизити втрати через збої в постачанні, а в сфері інформаційних технологій – захиститися від кіберризиків.

Важливим аспектом є інтеграція інструментів мінімізації фінансових ризиків у систему економічної безпеки підприємства. Це передбачає не лише виявлення та оцінку ризиків, але й розробку комплексних заходів, що дозволяють мінімізувати їх вплив на діяльність підприємства. Такий підхід забезпечує гнучкість у прийнятті управлінських рішень, сприяє досягненню довгострокової фінансової стабільності та створює передумови для подальшого розвитку підприємства в конкурентному середовищі.

Інтеграція інструментів мінімізації фінансових ризиків у систему економічної безпеки передбачає їх використання на різних рівнях управління підприємством:

– операційний рівень – використання інструментів хеджування,

страхування та формування резервів для зменшення ризиків, пов'язаних з повсякденною діяльністю підприємства.

– стратегічний рівень – впровадження стратегічних інструментів, таких як оптимізація структури капіталу та диверсифікація активів, для зниження довгострокових ризиків та підвищення фінансової стійкості.

– аналітичний рівень – застосування систем моніторингу, аудиту ризиків та аналітики великих даних (Big Data) для своєчасного виявлення потенційних загроз і прийняття обґрунтованих управлінських рішень.

– технологічний рівень – впровадження цифрових платформ, блокчейн-технологій та штучного інтелекту для автоматизації процесів управління ризиками та підвищення точності прогнозів.

Найпоширенішими інструментами мінімізації фінансових ризиків є хеджування, страхування, диверсифікація, формування резервів, оптимізація структури капіталу та використання цифрових технологій. Кожен із цих інструментів має свої переваги, обмеження та специфіку застосування, що наведено в таблиці нижче (табл. 1.7).

Хеджування та страхування знижують негативний вплив валютних коливань і непередбачених подій. Формування резервів забезпечує наявність ресурсів для подолання кризових ситуацій. Оптимізація структури капіталу дозволяє зменшити залежність від позикових коштів, що підвищує стійкість до фінансових ризиків.

Диверсифікація активів знижує ймовірність значних втрат через залежність від одного джерела доходів. Диверсифікації піддаються лише несистематичні ризики, які виникають, як результат діяльності підприємства. Насамперед диверсифікація використовується з метою мінімізації портфельних ризиків і являє собою розсіювання, поділ ризиків, що, своєю чергою, перешкоджає їх концентрації.

Використання цифрових платформ та аналітичних систем дозволяє виявляти ризики на ранніх етапах і приймати обґрунтовані управлінські рішення.

Таблиця 1.7 – Інструменти мінімізації фінансових ризиків підприємства [40, 41, 42]

Інструмент	Характеристика	Тип ризику, що мінімізується	Переваги	Обмеження
Хеджування	Використання деривативів (форвардів, ф'ючерсів, опціонів, свопів) для захисту від ринкових коливань.	Валютні, процентні, ринкові	Зменшення невизначеності, фіксація цін чи ставок.	Складність застосування, потреба у спеціальних знаннях.
Страхування	Компенсація можливих фінансових втрат за допомогою укладення договорів зі страховими компаніями.	Кредитні, операційні, кіберризики	Захист від великих втрат.	Високі страхові премії, залежність від страховиків.
Лімітування концентрації ризиків	Встановлення лімітів на обсяги операцій чи активів, які піддаються впливу конкретних ризиків.	Кредитні, валютні, ринкові	Простота впровадження, економічність, ефективність контролю ризиків.	Потреба в чітких внутрішніх регламентах, обмеження гнучкості управління ресурсами.
Формування резервів	Створення фондів для покриття можливих фінансових втрат.	Ліквідності, кредитні, інвестиційні	Забезпечення стійкості, покриття непередбачених витрат.	Заморожування фінансових ресурсів.
Диверсифікація	Розподіл активів між різними секторами, ринками чи інструментами.	Портфельні, ринкові	Зменшення залежності від одного джерела ризику.	Складність управління портфелем, потреба в аналітиці.
Оптимізація структури капіталу	Забезпечення ефективного співвідношення власного і позикового капіталу.	Ризик фінансової стійкості	Зниження залежності від позикових коштів, зменшення фінансового навантаження.	Потребує стратегічного планування.
Використання цифрових технологій	Аналітичні системи та платформи для прогнозування ризиків і управління ними.	Кіберризики, ринкові, операційні	Автоматизація процесів, швидкий доступ до даних, підвищення точності аналізу.	Висока вартість впровадження, потреба у спеціалістах.

Лімітування концентрації ризиків – це один із найбільш поширених внутрішніх інструментів управління фінансовими ризиками, який застосовується підприємствами для зменшення впливу окремих загроз на

фінансову стабільність. Цей метод передбачає встановлення чітких лімітів або обмежень на обсяги операцій, активів чи зобов’язань, які можуть піддаватися ризикам. Його застосування дозволяє знизити ймовірність значних фінансових втрат, спричинених концентрацією ризиків у певних активах, секторах чи ринках.

Основна ідея цього підходу полягає в диверсифікації ризиків, що забезпечує баланс у фінансовій діяльності підприємства. Наприклад, обмеження на обсяг кредитування одного контрагента або встановлення меж на частку інвестицій у високоризикові активи дають змогу уникнути залежності від одного джерела ризику. Лімітування також може охоплювати валютні операції, інвестиції в іноземні активи або короткострокові фінансові зобов’язання [43].

Інструменти мінімізації фінансових ризиків дозволяють забезпечити адаптацію підприємств до змінного середовища та підтримувати фінансову стійкість навіть у кризових умовах. Наприклад, у виробничому секторі перевага надається інструментам хеджування та страхування, тоді як для компаній у сфері IT ключову роль відіграють цифрові платформи та аналітика великих даних.

Еволюція фінансових ринків, цифровізація бізнесу та зростаюча складність економічних умов сприяли появі сучасних підходів до використання інструментів мінімізації фінансових ризиків. Ці підходи включають застосування автоматизованих систем, аналітики великих даних, штучного інтелекту та блокчейн-технологій, які забезпечують високу точність прогнозування ризиків і прийняття ефективних рішень.

Сучасні компанії активно використовують автоматизовані системи, такі як SAP чи Oracle Risk Management Cloud, для моніторингу та аналізу ризиків у реальному часі. Ці платформи надають інструменти для централізації та цифровізації управління ризиками, забезпечуючи прозорість та довіру через вбудовані інформаційні панелі [44].

Аналітика великих даних (Big Data) дозволяє виявляти закономірності у

фінансових потоках, прогнозувати ринкові коливання та оцінювати можливі сценарії розвитку подій [45].

Штучний інтелект (AI) відкриває нові можливості для управління ризиками, зокрема: оцінка кредитної надійності клієнтів у банках, моделювання ризиків у кризових ситуаціях для стратегічного планування [46].

Блокчейн забезпечує прозорість фінансових операцій, знижує шахрайські ризики та спрощує міжнародні трансакції через використання смарт-контрактів. Наприклад, у міжнародних розрахунках блокчейн сприяє зниженню валютних ризиків і витрат [47].

Сучасні підприємства дедалі частіше комбінують кілька інструментів управління ризиками, наприклад хеджування у поєднанні з резервами забезпечує довгострокову фінансову стійкість; цифрові платформи разом із моніторингом ризиків дозволяють швидко ідентифікувати загрози та приймати обґрунтовані рішення.

В умовах глобальної невизначеності підприємства застосовують адаптивні моделі управління ризиками, які включають регулярний перегляд стратегій ризик-менеджменту відповідно до змін у середовищі та сценарний аналіз для підготовки до різних варіантів розвитку подій.

Кризові ситуації створюють нові виклики для підприємств, зокрема збільшують рівень невизначеності та підвищують вплив зовнішніх і внутрішніх загроз. В таких умовах традиційні підходи до управління фінансовими ризиками потребують адаптації, що передбачає використання інноваційних інструментів, таких як автоматизовані системи моніторингу, прогнозування за допомогою штучного інтелекту або блокчейн-технологій для забезпечення прозорості фінансових операцій.

Особливості управління фінансовими ризиками в умовах кризи включають: швидкість реагування, гнучкість стратегій, прогнозування ризиків та зміцнення фінансової стійкості. Гнучкі стратегії управління ризиками передбачають адаптацію підприємства до динамічного середовища шляхом диверсифікації активів, розробки багатосценарних планів, оперативного

коригування операційної діяльності та впровадження цифрових інструментів для моніторингу й оцінки ризиків.

Під час кризових ситуацій ефективність інструментів мінімізації фінансових ризиків залежить від їхньої здатності адаптуватися до нових умов. Інтеграція адаптивних підходів до управління ризиками у систему економічної безпеки підприємства дозволяє не лише знижувати рівень ризиків, але й забезпечувати довгострокову фінансову стабільність, створюючи основу для подальшого розвитку навіть у нестабільних умовах.

В умовах воєнного стану важливу роль у зміцненні економічної безпеки підприємств відіграє державна підтримка, яка спрямована на зменшення фінансових ризиків і створення умов для стійкого розвитку бізнесу. Держава реалізувала низку ініціатив, що поєднують фінансову допомогу, спрощення регуляторних процедур і впровадження інноваційних інструментів [48].

Зокрема, через проєкт «єРобота» підприємцям було надано гранти на загальну суму 9,3 млрд грн, що сприяло створенню 55 тис. нових робочих місць. Майже половина коштів повернулася до державного бюджету через сплату податків, що підкреслює ефективність цієї ініціативи. Окрім цього, прийнятий у вересні 2024 року закон спростив регуляторні процедури для бізнесу, дозволяючи підприємцям здійснювати окремі види діяльності на основі декларації без необхідності отримання додаткових дозволів.

Іншим важливим елементом державної підтримки стало впровадження фінансових інструментів, таких як факторинг через платформу «Прозорро.Продажі». Цей інструмент, реалізований за підтримки міжнародних партнерів, дозволив підприємствам отримати доступ до фінансування на вигідних умовах, що підвищило їхню ліквідність і знизило кредитні ризики.

Ці заходи державної підтримки відіграють значну роль у мінімізації фінансових ризиків підприємств, сприяючи їхній стійкості до зовнішніх і внутрішніх загроз. Вони є прикладом інтеграції фінансових інструментів у систему економічної безпеки, забезпечуючи підприємствам додаткові можливості для адаптації до умов невизначеності.

Висновки до першого розділу

Фінансовий ризик підприємства – це об’єктивно притаманна його діяльності ймовірність виникнення несприятливих фінансових наслідків, пов’язаних із формуванням, розподілом і використанням фінансових ресурсів. Цей вид ризику є важливим елементом загальної системи ризиків, оскільки безпосередньо впливає на ліквідність, платоспроможність, прибутковість і стабільність підприємства.

Його особливістю є системний вплив на всі аспекти діяльності підприємства, що вимагає інтеграції управління ризиками в загальну систему економічної безпеки. Основні загрози включають валютні коливання, кредитні ризики, нестабільність ринкової кон'юнктури та зовнішні виклики.

Узагальнення підходів до оцінки фінансових ризиків підприємства свідчить про їхню важливість для забезпечення стабільності та економічної безпеки. Розглянуті методи, такі як фінансові коефіцієнти, бальна та інтегральна оцінка, матричний аналіз, експертні та рейтингові підходи, забезпечують підприємство широким спектром інструментів для аналізу та управління ризиками. Кожен метод має свої переваги, які доцільно використовувати залежно від особливостей підприємства, доступної інформації та поставлених цілей оцінки.

Управління ризиками розглядається як складний процес, який включає ідентифікацію, оцінку, вибір методів управління, реалізацію заходів та моніторинг. Інструменти мінімізації ризиків, такі як хеджування, страхування, диверсифікація та використання цифрових платформ, дозволяють підприємствам забезпечити адаптацію до динамічного середовища. Ефективне управління фінансовими ризиками є важливим елементом забезпечення економічної безпеки підприємства.

В умовах сучасних викликів, спричинених глобальною невизначеністю та воєнним станом в Україні, управління фінансовими ризиками стає важливим елементом забезпечення економічної безпеки підприємств.

2 ОЦІНЮВАННЯ ФНАНСОВОГО СТАНУ І РИЗИКІВ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА ПРАТ «УКРГРАФІТ»

2.1 Організаційна-економічна характеристика підприємства

ПрАТ «Укрграфіт» є провідним виробником вуглеграфітової продукції в Україні. Цей завод призначений для виробництва графітованих електродів для електросталеплавильних, руднотермічних та інших видів електричних печей, товарних вуглецевих мас і електродів Содерберга, футерованих матеріалів на основі вуглецю для підприємств металургійного, машинобудівного, хімічного та інших комплексів промисловості [49].

Електродна, катодна та інша продукція підприємства відіграє найважливішу роль у виробництві сталі, алюмінію, сплавів та інших матеріалів.

ПрАТ «Укрграфіт» долає випробування сьогодення і підприємство наразі адаптувалось до роботи в умовах воєнного стану. Пропри все продовжує працювати, приймати замовлення, випускати продукцію, оновлювати виробничі потужності, платити податки та надавати ресурси для відновлення України.

Підприємство є дійсним членом Української Асоціації Виробників Чавуну, Асоціації ливарників України, Торгово-промислової Палати України і Української Асоціації Якості, Міждержавній Асоціації Титан, що дозволяє вирішувати конкретні питання і гнучко реагувати на умови роботи, що змінюються, на ринку.

Станом на 31.12.2023 р. на підприємстві розроблені, впроваджені та сертифіковані:

– система менеджменту якості на відповідність міжнародному стандарту ISO 9001:2015;

– система екологічного управління на відповідність вимогам міжнародного стандарту ISO 14001:2015;

– система управління охороною здоров'я та безпекою праці на відповідність вимогам міжнародного стандарту ISO 45001:2018;

– система енергетичного менеджменту на відповідність міжнародному стандарту ISO 50001:2018.

Стратегією розвитку ПрАТ «Укрграфіт» на період 2024-2029 рр. передбачені самостійна робота емітента на ринку, різноманітний асортимент товарних напрямків та індивідуальний підхід у роботі зі споживачами.

Активи підприємства відіграють важливу роль роль у забезпеченні операційної та стратегічної діяльності підприємства. Вони визначають його виробничий потенціал, конкурентоспроможність і довгострокову фінансову стійкість. Аналіз змін у структурі та динаміці необоротних активів дозволяє оцінити ефективність управління основними засобами, інвестиціями та іншими довгостроковими ресурсами, а також виявити можливі фінансові ризики, пов’язані з їх використанням [50].

Отже, на основі фінансової звітності підприємства (Додок А) , розглянемо динаміку та структуру активів підприємства (табл. 2.1).

Таблиця 2.1 – Аналіз необоротних активів підприємства за 2021-2023 рр., тис. грн

Актив	2021 р.	2022 р.	2023 р.	Відхилення 2023 р. до 2021.,		Відхилення 2023 р. до 2022 ,	
				тис. грн	%	тис. грн	%
Нематеріальні активи	2560	1771	1384	-1176	-45,94	-387	-21,85
Незавершені капітальні інвестиції	379647	359106	182828	-196819	-51,84	-176278	-49,09
Основні засоби	1609358	1556358	1620123	10765	0,67	63765	4,10
Довгострокова дебіторська заборгованість	414	405	641	227	54,83	236	58,27
Відстрочені податкові активи	76894	-	4946	-71948	-93,57	4946	х
Усього необоротних активів	2069135	1917897	1810171	-258964	-12,52	-107726	-5,62

За період, який був проаналізований, загальна сума необоротних активів підприємства зменшилася на 258964 тис. грн порівняно з 2021 р., що становило 12,52%. Порівнянні з 2022 р. зменшення склало 107726 тис. грн (5,62%). Зменшення загальної вартості необоротних активів може свідчити про певний відтік ресурсів через економічні труднощі та зниження масштабів виробничої діяльності, що цілком відповідає умовам в яких зараз функціонують підприємства України.

У 2023 р. нематеріальні активи зменшилися на 1176 тис. грн (45,94%) порівняно з 2021 р. Порівняно з 2022 р., зменшення склало 387 тис. грн (21,85%). Така динаміка свідчити про скорочення інвестицій у нематеріальні активи, що пов’язано з оптимізацією витрат.

Обсяги незавершених капітальних інвестицій підприємства у 2023 р. значно знизився – на 196819 тис. грн порівняно з 2021 р. (51,84%) та на 176278 тис. грн порівняно з 2022 р. (49,09%). Що є свідченням про зменшення будівельних та інвестиційних проєктів через обмеження фінансових ресурсів.

Основні засоби продемонстрували зростання на 10765 тис. грн, що становить 0,67% порівняно з 2021 р., та на 63765 тис. грн (4,10%) порівняно з 2022 р. Це свідчить про оновлення або модернізацію основних засобів підприємства навіть у складних економічних умовах.

Довгострокова дебіторська заборгованість за аналізований період році збільшилася на 227 тис. грн (54,83%) порівняно з 2021 р. та на 236 тис. грн (58,27%) порівняно з 2022 р. Таке зростання може бути пов’язане з наданням відтермінувань платежів для стратегічних партнерів.

Відстрочені податкові активи у 2023 р. зменшилися на 71948 тис. грн порівняно з 2021 р., що відповідає скороченню на 93,57%. Проте в порівнянні з 2022 р. відбулося збільшення на 4 946 тис. грн. Така ситуація може свідчити про зміни в податковому плануванні підприємства.

Динаміку основних складових необоротних активів ПрАТ «Укрграфіт» наведено на рис. 2.1

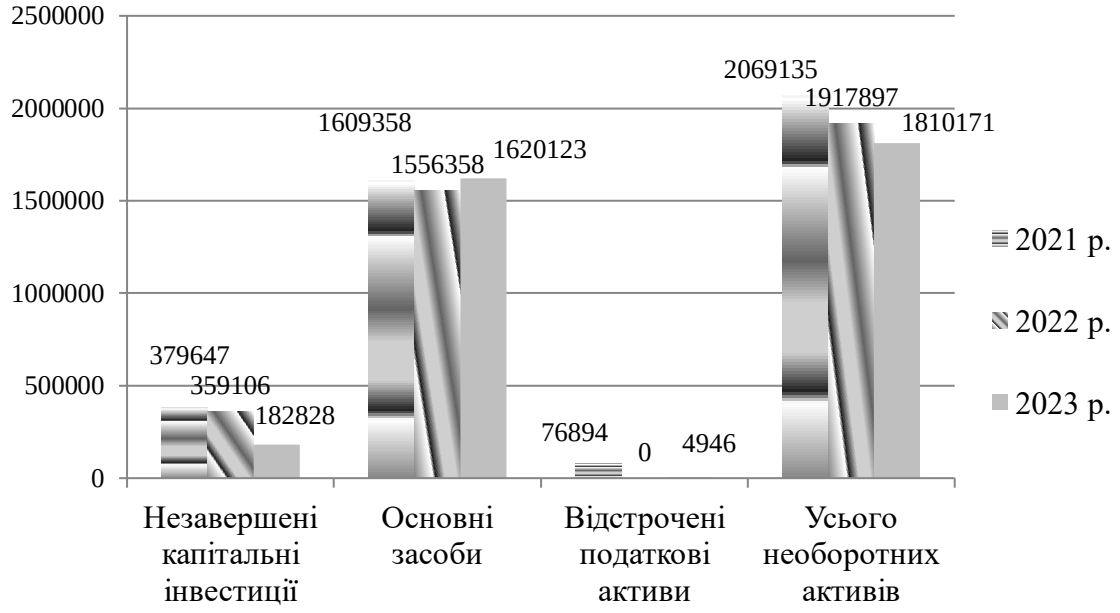

Рисунок 2.1 – Основні складові необоротних активів підприємства за 2021-2023 рр., тис. грн

Проведений аналіз дозволяє зробити висновок, що основні зміни в управлінні необоротними активами ПрАТ «Укрграфіт» були спрямовані на скорочення капітальних інвестицій та нематеріальних активів. Водночас зростання основних засобів свідчить про прагнення підприємства зберегти матеріальну базу для виробництва. Зменшення загального обсягу необоротних активів на 12,52% за аналізований період підкреслює потребу підприємства в подальшій оптимізації управління ресурсами.

Майновий стан підприємства, який характеризується використанням засобів (активів), є не лише індикатором економічної потужності підприємства, але й джерелом потенційних фінансових ризиків. Зниження ефективності використання основних засобів або їх непропорційне зростання щодо обсягів виробництва може створювати додаткове фінансове навантаження, зменшувати прибутковість та посилювати ризики ліквідності [51].

Аналіз майнового стану підприємства є важливим інструментом не лише для оцінки його фінансової стійкості, але й для виявлення та мінімізації потенційних фінансових ризиків, що можуть виникати в процесі управління основними засобами.

В табл. 2.2 згруповані основні показники, що характеризують майновий стан підприємства.

Таблиця 2.2 – Оцінка майнового стану підприємства за 2021-2023 рр.

Показник	2021 р.	2022 р.	2023 р.	Відхилення 2023 р. до	
				2021 р. +,-	2022 р. +,-
Коефіцієнт зносу основних засобів	0,27	0,31	0,33	0,06	0,02
Коефіцієнт придатності основних засобів	0,73	0,69	0,67	-0,06	-0,02
Фондовіддача	1,19	0,68	0,64	-0,55	-0,04
Фондомісткість	0,84	1,46	1,56	0,72	0,09
Фондоозброєність	1018	1215	1713	696	499
Чисельність персоналу, чол.	2176	1864	1421	-755	-34,70
Обсяг виготовленої продукції, тис. грн	2638480	1545562	1564656	-1073824	-40,70
Продуктивність праці одного працівника, тис. грн/ чол.	1212,5	829,2	1101,1	-111,4	-9,19

Коефіцієнт зносу основних засобів зріс із 0,27 у 2021 р. до 0,33 у 2023 р., Така тенденція свідчить про поступове старіння основних засобів підприємства, що може знижувати їх ефективність у довгостроковій перспективі. При цьому коефіцієнта придатності основних засобів знизився з 0,73 у 2021 р. до 0,67 у 2023 р. Зменшення придатності свідчить про необхідність оновлення виробничого обладнання або проведення капітальних ремонтів.

Фондовіддача демонструє суттєве зниження з 1,19 у 2021 р. до 0,64 у 2023 р. Скорочення на 0,55 порівняно з 2021 р. та на 0,04 порівняно з 2022 р. свідчить про зниження ефективності використання основних засобів. Це може бути пов'язано із падінням обсягів виробництва та недостатнім завантаженням виробничих потужностей.

Фондомісткість, навпаки, збільшилася з 0,84 у 2021 р. до 1,56 у 2023 р., що свідчить про зростання на 0,72 за три роки і на 0,09 порівняно з 2022 р. Така тенденція відображає зростання витрат основних засобів на одиницю продукції, що є ознакою зниження продуктивності підприємства.

Фондоозброєність значно зросла з 1018 у 2021 році до 1713 у 2023 році,

що свідчить про приріст на 696 порівняно з 2021 р. і на 499 порівняно з 2022 р. Це є наслідком скорочення чисельності персоналу, оскільки обсяг основних засобів на одного працівника збільшився.

Продуктивність праці одного працівника у 2023 році знизилася лише на 111,4 тис. грн/чол. (9,19%), що значно менше, ніж темпи скорочення чисельності персоналу та обсягів виробництва. Це може свідчити про певні позитивні результати впровадження заходів з підвищення ефективності роботи на рівні окремого працівника.

Майновий стан ПрАТ «Укрграфіт» за період 2021-2023 рр. характеризується зростанням зносу основних засобів, що супроводжується зменшенням їх придатності. Зниження фондовіддачі свідчить про погіршення ефективності використання активів підприємства, тоді як збільшення фондомісткості підтверджує це зниження. Зростання фондоозброєності є позитивним моментом, але воно зумовлене не зростанням інвестицій у основні засоби, а скороченням чисельності персоналу. У цілому, підприємству необхідно спрямувати зусилля на оновлення виробничих потужностей, підвищення ефективності використання активів і поліпшення показників фондовіддачі.

Функціонування підприємства супроводжується безперервним кругообігом ресурсів, значне місце в яких займають оборотні активи, здійснення безперебійного виробничого процесу на ПрАТ «Укрграфіт» без запасів, основною метою придбання й утримання яких є задоволення потреби, що виникає у процесі виробництва.

Динаміку оборотних активів підприємства ПрАТ «Укрграфіт» за аналізований період наведено в табл. 2.3.

Загальна сума оборотних активів у 2023 р., порівняно з 2021 р., зросла на 424758 тис. грн (18,23%) Порівняно з 2022 р. збільшення становило 298857 тис. грн (12,17%). Таке зростання відбулося завдяки збільшенню грошових коштів, незавершеного виробництва та появи нової категорії – поточних фінансових інвестицій.

Таблиця 2.3 – Аналіз оборотних активів підприємства за 2021-2023 рр., тис. грн

Актив	2021 р.	2022 р.	2023 р.	Відхилення 2023 р. до 2021 р.,		Відхилення 2023 р. до 2022 р.,	
				тис. грн	%	тис. грн	%
Запаси	1639537	1494478	1708137	68600	4,18	213659	14,30
виробничі запаси	547526	421438	376476	-171050	-31,24	-44962	-10,67
незавершене виробництво	925782	873705	1148928	223146	24,10	275223	31,50
готова продукція	165905	198770	182277	16372	9,87	-16493	-8,30
товари	324	565	456	132	40,74	-109	-19,29
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	218459	497094	239658	21199	9,70	-257436	-51,79
Дебіторська заборгованість за розрахунками: за виданими авансами	40710	11747	29321	-11389	-27,98	17574	149,60
з бюджетом	75813	28320	25311	-50502	-66,61	-3009	-10,63
Інша поточна дебіторська заборгованість	10377	287	5638	-4739	-45,67	5351	1864,46
Поточні фінансові інвестиції	-	-	60132	60132	х	60132	х
Гроші та їх еквіваленти	335691	419539	683151	347460	103,51	263612	62,83
Поточні фінансові інвестиції	-	-	60132	60132	х	60132	х
Інші оборотні активи	9428	4709	3510	-5918	-62,77	-1199	-25,46
Усього оборотних активів	2330425	2456326	2755183	424758	18,23	298857	12,17

У структурі запасів спостерігаються значні зміни. Загальні запаси зросли на 68600 тис. грн (4,18%) порівняно з 2021 р. та на 213659 тис. грн (14,30%) порівняно з 2022 р. При цьому:

– виробничі запаси зменшилися на 171050 тис. грн (31,24%) порівняно з 2021 р. та на 44962 тис. грн (10,67%) до 2022 р., що свідчить про оптимізацію матеріальних ресурсів.

– незавершене виробництво суттєво збільшилося на 223146 тис. грн

(24,10%) порівняно з 2021 р. та на 275223 тис. грн (31,50%) до 2022 р., що свідчить про активізацію виробничих процесів.

– готова продукція зросла на 16 372 тис. грн (9,87%) порівняно з 2021 р., але зменшилася на 16493 тис. грн (8,30%) порівняно з 2022 р., через нестабільний попит на ринку.

Дебіторська заборгованість також зазнала змін. Заборгованість за продукцію, товари, роботи та послуги зросла на 21199 тис. грн (9,70%) порівняно з 2021 р., але скоротилася на 257436 тис. грн (51,79%) порівняно з 2022 р. Це свідчить про посилення контролю за розрахунками з клієнтами у 2023 р.

Грошові кошти та їх еквіваленти показали найбільше зростання серед усіх категорій оборотних активів підприємства. У 2023 р. цей показник зріс на 347460 тис. грн (103,51%) до 2021 р. і на 263612 тис. грн (62,83%) до 2022 р. Це вказує на збільшення ліквідності підприємства.

Поява поточних фінансових інвестицій у 2023 р. в розмірі 60132 тис. грн свідчить про диверсифікацію фінансових інструментів підприємства.

Динаміку активів ПрАТ «Укрграфіт» за аналізований період наведено на рис. 2.2.

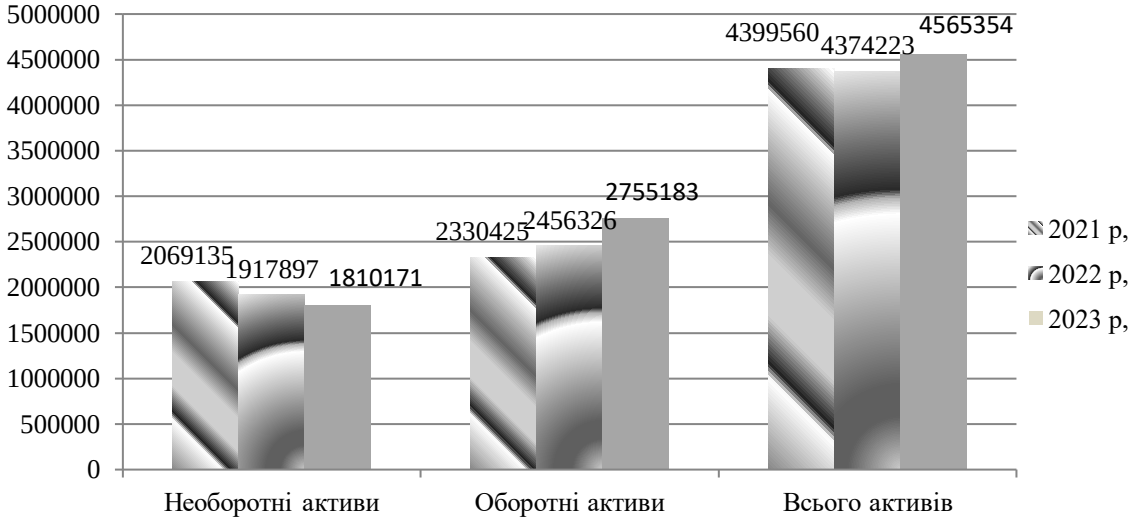

Рисунок 2.2 – Динаміка активів підпримєства за 2021-2023 рр., тис. грн

Сукупні активи підприємства у 2023 р. зросли порівняно з 2021 р., досягнувши 4565354 тис. грн. Зростання оборотних активів компенсувало зменшення необоротних активів, що дозволило підприємству наростити свій загальний актив.

Майновий стан ПрАТ «Укрграфіт» за період 2021-2023 р. демонструє позитивні зрушення у збільшенні сукупних активів за рахунок зростання оборотних активів, зокрема грошових коштів. Водночас скорочення необоротних активів, особливо капітальних інвестицій і нематеріальних активів, вказує на необхідність зосередження уваги на довгостроковому плануванні інвестицій.

Аналіз динаміки активів дозволяє виявити основні фінансові ризики підприємства, такі як ризик зниження ефективності використання основних засобів, ризик втрати ліквідності через дебіторську заборгованість та зменшення оновлення матеріально-технічної бази. Для мінімізації цих ризиків рекомендовано посилити контроль за використанням необоротних активів і підтримувати баланс між довгостроковими і короткостроковими ресурсами.

2.2 Аналіз ефективності формування та використання фінансових ресурсів підприємства

Досліджуючи особливості оцінювання фінансових ризиків підприємства, встановлено, що рівень цих ризиків значною мірою залежить від показників його майнового стану, фінансової стійкості, ліквідності, платоспроможності, рентабельності та ділової активності. Порушення балансу між цими показниками може створювати додаткові ризики, такі як зниження платоспроможності, ризик неповернення позикових коштів або втрата ліквідності активів.

Особливості формування та використання фінансових ресурсів підприємства варто розглядати через призму фінансових ризиків, оскільки незбалансована структура ресурсів може збільшувати фінансове навантаження

на підприємство. Непропорційне зростання позикових коштів або зниження ефективності використання власного капіталу може призводити до зростання ризику банкрутства, втрати кредитоспроможності або зниження інвестиційної привабливості.

Оцінювання стану фінансових ризиків діяльності ПрАТ «Укрграфіт» доцільно розпочати з аналізу складу та структури джерел формування капіталу, адже саме співвідношення власних і позикових коштів є одним із ключових чинників, що впливають на рівень фінансової стійкості та ризиків. Аналіз динаміки розподілу капіталу дозволить ідентифікувати потенційні ризики, пов'язані із зростанням фінансових зобов'язань, нестачею власного капіталу чи зниженням ефективності управління фінансовими ресурсами.

Структуру капіталу ПрАТ «Укрграфіт» наведено в табл. 2.4.

Таблиця 2.4 – Аналіз структури капіталу підприємства за 2021-2023 рр., тис. грн.

Показники	2021 р.	2022 р.	2023 р.	Відхилення 2023 р. від 2021,		Відхилення 2023 р. від 2022,	
				+,-	%	+,-	%
Всього капіталу підприємства	4399560	4374223	4565354	165794	3,77	191131	4,37
Власний капітал	3821563	3999908	4168063	346500	9,07	168155	4,20
- у % до всіх джерел коштів	86,86	91,44	91,30	4,44	х	-0,15	х
Позиковий капітал	577997	374315	397291	-180706	-31,26	22976	6,14
- у % до всіх джерел коштів	13,14	8,56	8,70	-4,44	х	0,15	х

Загальний капітал підприємства у 2023 р. зріс до 4565354 тис. грн, що на 165 794 тис. грн (3,77%) більше, ніж у 2021 р. У порівнянні з 2022 р. збільшення становило 191131 тис. грн (або 4,37%). Така динаміка свідчить про поступове розширення фінансової бази підприємства, що забезпечує можливості для стабільного функціонування та розвитку.

Власний капітал демонстрував стійке зростання протягом аналізованого періоду. У 2023 р. його обсяг становив 4168063 тис. грн, що на 346500 тис. грн

(9,07%) більше, ніж у 2021 р., та на 168155 тис. грн (або 4,20%) більше, ніж у 2022 р.

Частка власного капіталу у структурі загального капіталу зросла з 86,86% у 2021 р. до 91,30% у 2023 р. Максимального значення цей показник досяг у 2022 р. – 91,44%, після чого відбулося незначне зменшення на 0,15% у 2023 р. Таке зростання частки власного капіталу свідчить про посилення фінансової стійкості підприємства, зменшення залежності від позикових коштів та зростання незалежності у прийнятті стратегічних рішень.

Обсяг позикового капіталу демонструє протилежну динаміку. У 2023 р. він зменшився до 397291 тис. грн, що на 180706 тис. грн (31,26%) менше порівняно з 2021 р. Водночас, порівняно з 2022 р., позиковий капітал зріс на 22976 тис. грн (6,14%).

Частка позикового капіталу у структурі джерел фінансування зменшилася з 13,14% у 2021 р. до 8,70% у 2023 р. Це зниження вказує на те, що підприємство активно знижує боргове навантаження, прагнучи підвищити свою фінансову стійкість.

На рис. 2.3 наочно представлено зміни у структурі капіталу підприємства.

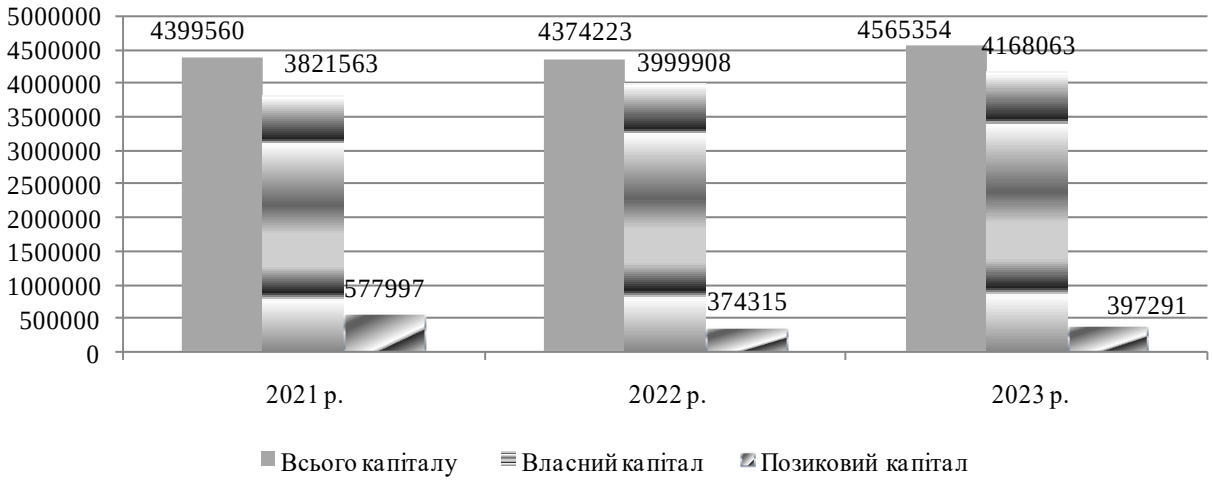

Рисунок 2.3 – Динаміка зміни власного та залученого капіталу підприємства за 2021-2023 рр., тис. грн.

Аналіз структури капіталу ПрАТ «Укрграфіт» за 2021-2023 рр. показує стійку тенденцію до зростання власного капіталу та зменшення позикового.

Збільшення частки власних коштів свідчить про прагнення підприємства до фінансової незалежності, що дозволяє мінімізувати ризики, пов’язані з борговим фінансуванням. Підприємство демонструє ефективний підхід до управління капіталом, що забезпечує стабільний розвиток у довгостроковій перспективі.

Для більш ґрунтовного аналізу власного капіталу ПрАТ «Укрграфіт» необхідно дослідити як змінювалися протягом аналізованого періоду його складові (табл. 2.5).

Таблиця 2.5 – Динаміка та структура власного капіталу підприємства за 2021-2023 рр., тис. грн.

Показники	2021 р.	2022 р.	2023 р.	Відхилення 2023 від 2021		Відхилення 2023 від 2022,	
				, +,-	%	+,-	%
Власний капітал	3821563	3999908	4168063	346500	9,07	168155	4,20
Зареєстрований (пайовий) капітал	233959	233959	233959	-	-	-	-
Резервний капітал	60510	60510	60510	-	-	-	-
Нерозподілений прибуток (збиток)	3527094	3705439	3873594	346500	9,82	168155	4,54

Обсяг зареєстрованого капіталу залишився незмінним протягом аналізованого періоду і становив 233959 тис. грн. Стабільність цього показника вказує на відсутність змін у структурі власності підприємства.

Резервний капітал також не зазнав змін і залишався на рівні 60510 тис. грн у 2021–2023 рр. Цей показник свідчить про консервативну фінансову політику підприємства щодо формування резервів.

Нерозподілений прибуток продемонстрував найбільше зростання серед складових власного капіталу. У 2023 р. він зріс до 3873 594 тис. грн, що на 346500 тис. грн (9,82%) більше, ніж у 2021 р., та на 168155 тис. грн (4,54%) більше, ніж у 2022 р.

Основною причиною зростання є накопичення прибутків підприємства, які не були спрямовані на виплати акціонерам або інші витрати.

Динаміку основних складових капіталу ПрАТ «Укрграфіт» наведено на рис. 2.4.

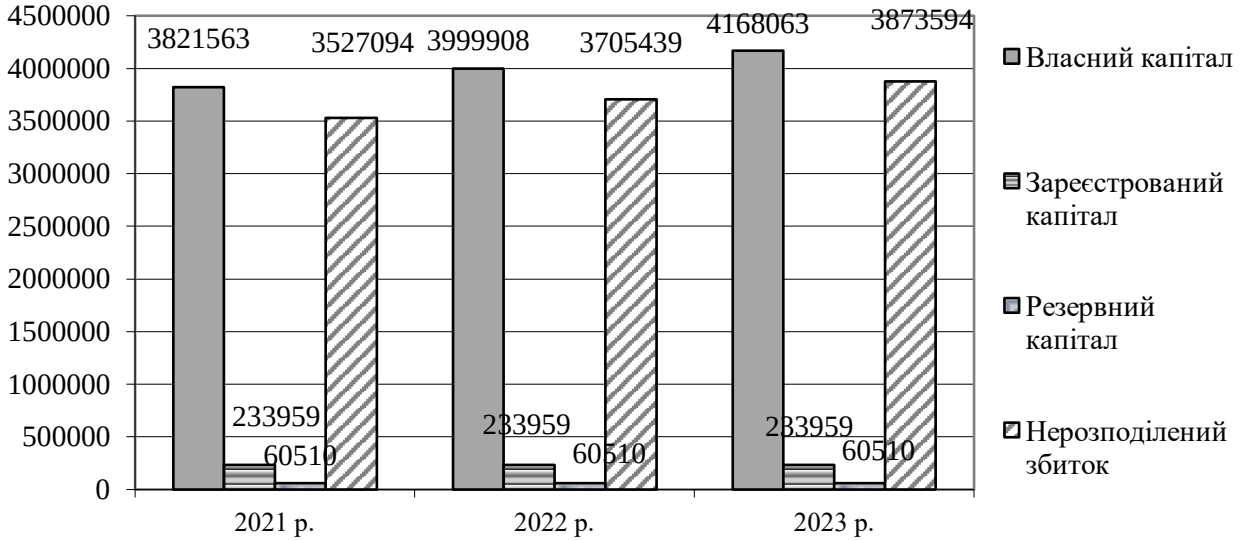

Рисунок 2.4 – Динаміка складових власного капіталу підприємства за 2021-2023 рр., тис. грн.

Динаміка структури власного капіталу ПрАТ «Укрграфіт» за період 2021-2023 рр. показує стабільність зареєстрованого та резервного капіталу, а також суттєве зростання нерозподіленого прибутку. Це свідчить про ефективну фінансову політику підприємства, спрямовану на накопичення прибутків та зміцнення власного капіталу. Така тенденція позитивно впливає на фінансову стійкість та довгострокову конкурентоспроможність підприємства.

У 2023 р. загальний обсяг позикових коштів підприємства зменшився на 180706 тис. грн (31,26%) порівняно з 2021 р. Однак порівняно з 2022 р. спостерігається зростання на 22976 тис. грн (6,14%), що свідчить про тимчасове залучення додаткових коштів.

Зменшення загального обсягу позикових коштів за аналізований період свідчить про зусилля підприємства у зниженні боргового навантаження (табл. 2.6).

Таблиця 2.6 – Склад і структура позикових коштів за 2021-2023 рр.

Показники	2021		2022		2023		Відхилення 2023 до	
	тис. грн	%	тис. грн	%	тис. грн	%	2021, тис. грн	до 2022, тис. грн
Інші довгострокові зобов’язання	517	0,09	179	0,05	-	-	-517	-179
Довгострокові забезпечення	341454	59,08	230151	61,49	212565	53,50	-128889	-17586
Поточна кредиторська заборгованість за: товари, роботи, послуги	83723	14,49	75393	20,14	105311	26,51	21588	29918
розрахунками з бюджетом	6903	1,19	2864	0,77	3367	0,85	-3536	503
розрахунками зі страхування	6450	1,12	2360	0,63	2645	0,67	-3805	285
розрахунками з оплати праці	27018	4,67	9393	2,51	10753	2,71	-16265	1360
за одержаними авансами	35510	6,14	1164	0,31	746	0,19	-34764	-418
Поточні забезпечення	74691	12,92	48347	12,92	61315	15,43	-13376	12968
Інші поточні зобов’язання	1092	0,19	416	0,11	543	0,14	-549	127
Разом	577997	100	374315	100	397291	100	-180706	22976

Обсяг довгострокових зобов’язань зазнав значного скорочення. Інші довгострокові зобов’язання у 2023 р. були повністю ліквідовані, що свідчить про прагнення підприємства зменшити ризики, пов’язані з тривалими зобов'язаннями. Довгострокові забезпечення скоротилися на 128889 тис. грн (37,76%) порівняно з 2021 р. і на 17586 тис. грн (7,64%) порівняно з 2022 р. Частка довгострокових забезпечень у структурі позикових коштів зменшилася з 59,08% у 2021 р. до 53,50% у 2023 р.

На відміну від довгострокових, поточні зобов’язання показали загальну тенденцію до зростання. Найбільше зростання демонструє поточна кредиторська заборгованість за товари, роботи та послуги, яка збільшилася на 21588 тис. грн (або 25,78%) порівняно з 2021 р. і на 29918 тис. грн (39,68%) порівняно з 2022 р. У 2023 р. ця стаття складала 26,51% загального обсягу

позикових коштів, що свідчить про більший акцент на короткострокове фінансування операційної діяльності.

Водночас зменшення зобов'язань за розрахунками з бюджетом, страхуванням та за одержаними авансами відображає покращення фінансової дисципліни підприємства.

Протягом аналізованого періоду структура позикового капіталу зазнала змін. Частка довгострокових зобов'язань зменшилася з 59,08% у 2021 р. до 53,50% у 2023 р. Натомість частка поточних зобов'язань, зокрема кредиторської заборгованості за товари, роботи та послуги, значно зросла. Це свідчить про перехід підприємства до більш гнучкого управління короткостроковими фінансовими зобов'язаннями.

Порівняльний аналіз дебіторської та кредиторської заборгованості дозволяє виявити потенційні фінансові ризики, зокрема ризик ліквідності, неплатоспроможності та втрати доходів. Цей аналіз є важливим інструментом для своєчасного прийняття управлінських рішень щодо оптимізації фінансових потоків і підвищення стійкості підприємства в умовах економічної нестабільності (табл. 2.7).

Таблиця 2.7 – Порівняльний аналіз дебіторської та кредиторської заборгованості підприємства за 2021-2023 рр., тис. грн.

Показники	2021 р.	2022 р.	2023 р.	Відхилення 2023 до 2021 рр.,	
				тис. грн	%
Дебіторська заборгованість	345904	537903	300701	-45203	-13,07
у т.ч. товарного характеру	259169	508841	268979	9810	3,79
Кредиторська заборгованість	577997	374315	397291	-180706	-31,26
у т.ч. товарного характеру	119233	76557	106057	-13176	-11,05
Співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованості	0,60	1,44	0,76	0,16	26,47
у т.ч. товарного характеру	2,17	6,65	2,54	0,36	16,68

Загальна дебіторська заборгованість у 2023 р. зменшилася на 45203 тис. грн порівняно з 2021 р., що становить -13,07%. Водночас товарна дебіторська заборгованість зросла на 9810 тис. грн або на 3,79%, що свідчить про

переорієнтацію боргових зобов'язань підприємства на торгівельну складову. Кредиторська заборгованість демонструє суттєве зменшення. Загальний обсяг кредиторської заборгованості скоротився на 180706 тис. грн (31,26%), а товарна складова зменшилася на 13176 тис. грн (11,05%), що може свідчити про поліпшення платіжної дисципліни компанії або скорочення обсягів закупівель із відстрочкою платежу.

Співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованості у 2023 р. становило 0,76, що є на 0,16 пп. більше порівняно з 2021 р. (26,47%). Це вказує на відносне зближення обсягів дебіторської та кредиторської заборгованості. Співвідношення товарної дебіторської та кредиторської заборгованості також покращилося: показник зріс із 2,17 у 2021 р. до 2,54 у 2023 р. (16,68%), що свідчить про зростання зобов'язань контрагентів перед підприємством порівняно із зобов'язаннями підприємства перед постачальниками.

Отже, можна констатувати, що загальна заборгованість підприємства скоротилася, при цьому товарний характер заборгованості залишився стабільним або навіть зріс (у 2023 р. порівняно з 2022 р.). Це може свідчити про активізацію операційної діяльності компанії, орієнтованої на торгівлю. Значне скорочення кредиторської заборгованості є позитивною ознакою, яка може бути результатом оптимізації фінансової політики або покращення розрахунків із постачальниками.

У майбутньому важливо зосередитися на управлінні дебіторською заборгованістю, щоб уникнути ризиків ліквідності, а також закріпити позитивні зміни у співвідношенні дебіторської та кредиторської заборгованості, контролюючи обсяг боргових зобов'язань.

Фінансова стійкість є основним показником, що відображає здатність підприємства підтримувати стабільний фінансовий стан, мінімізуючи залежність від позикових коштів. Вона забезпечує платоспроможність підприємства та створює передумови для його довгострокового розвитку, водночас виступаючи ключовим фактором у зниженні фінансових ризиків, пов'язаних із недостатністю ресурсів чи надмірною заборгованістю.

Аналіз абсолютних показників підприємства ПрАТ «Укрграфіт» наведено в табл. 2.8.

Таблиця 2.8 – Аналіз абсолютних показників фінансової стійкості підприємства за 2021-2023 рр., тис. грн.

Показники	2021 р.	2022 р.	2023 р.	Відхилення +,-		
				2022 до 2021	2023 до 2022	2023 до 2021
1. Власний капітал	3821563	3999908	4168063	178345	168155	346500
2. Необоротні активи	2069135	1917897	1810171	-151238	-107726	-258964
3. Власні обігові кошти	1752428	2082011	2357892	329583	275881	605464
4. Довгострокові зобов'язання і забезпечення	341971	234158	212565	-107813	-21593	-129406
5. Наявність власних і довгострокових джерел покриття запасів	2094399	2316169	2570457	221770	254288	476058
6. Короткострокові кредити	-	-	-	-	-	-
7. Зальний обсяг основних джерел покриття запасів	2094399	2316169	2570457	221770	254288	476058
8. Запаси	1639537	1494478	1708137	-145059	213659	68600
9. Надлишок (+) або нестача (-) власних оборотних коштів (Е1)	112891	587533	649755	474642	62222	536864
10. Надлишок (+) або нестача (-) власних коштів і довгострокових зобов'язань (Е2)	454862	821691	862320	366829	40629	407458
11. Надлишок (+) або нестача (-) основних джерел покриття запасів (Е3)	454862	821691	862320	366829	40629	407458
12. Запас стійкості фінансового стану, днів	62,1	191,4	198,4	129,3	7,0	136,3
13. Надлишок (+) або нестача (-) коштів на 1 грн запасів, коп.	0,28	0,55	0,50	0,27	-0,04	0,23
Тривимірний показник типу фінансової стійкості	Абсолютна фінансова стійкість	Абсолютна фінансова стійкість	Абсолютна фінансова стійкість	х	х	х

Власні оборотні кошти у 2023 р. зросли на 605464 тис. грн (34,55%) порівняно з 2021 р., що свідчить про посилення здатності підприємства покривати короткострокові зобов'язання за рахунок власних ресурсів. Зростання власних обігових коштів є позитивною тенденцією, яка підвищує ліквідність підприємства.

Показники наявності власних і довгострокових джерел покриття запасів та загального обсягу джерел покриття запасів збільшилися на 476058 тис. грн (22,72%) у 2023 р. порівняно з 2021 р. Це свідчить про зростання можливостей підприємства забезпечувати запаси стабільними джерелами фінансування.

Обсяг запасів збільшився у 2023 р. на 68600 тис. грн (4,18%) порівняно з 2021 р., що пов'язане із забезпеченням виробничих процесів. Запас стійкості фінансового стану в днях зріс із 62,1 у 2021 р. до 198,4 у 2023 р., що на 136,3 дня більше. Це підкреслює значне зміцнення фінансової стійкості підприємства та зменшення ризиків неплатоспроможності.

За аналізований період фінансова стійкість ПрАТ «Укрграфіт» демонструвала високий рівень та позитивну динаміку. Зростання власного капіталу, збільшення власних оборотних коштів і надлишку джерел покриття запасів свідчить про ефективне управління фінансовими ресурсами.

Результати розрахунку відносних показників фінансової стійкості наведено в табл. 2.9.

Коефіцієнт автономії зріс із 0,869 у 2021 р. до 0,913 у 2023 р., що свідчить про зменшення залежності підприємства від позикового фінансування та підвищення його фінансової стійкості. Незначне зниження цього показника у 2023 р. порівняно з 2022 р. на 0,001 не впливає на загальну позитивну тенденцію.

Коефіцієнт фінансування та коефіцієнт фінансового ризику демонструють суттєве зменшення на 0,056 та 0,044 відповідно до 2021 р. Це вказує на зменшення боргового навантаження та фінансових ризиків, що пов’язано із посиленням контролю за позиковими коштами.

Таблиця 2.9 – Аналіз відносних показників фінансової стійкості підприємства за період 2021-2023 рр.

Показник	2021 р.	2022 р.	2023 р.	Відхилення +,-	
				2023/ 2021	2023/ 2022
Показники ступеню фінансової незалежності					
Коефіцієнт автономії	0,869	0,914	0,913	0,044	-0,001
Коефіцієнт фінансування	0,151	0,094	0,095	-0,056	0,002
Коефіцієнт фінансового ризику	0,131	0,086	0,087	-0,044	0,001
Коефіцієнт фінансового важелю	1,151	1,094	1,095	-0,056	0,002
Коефіцієнт покриття інвестицій	12,175	18,082	20,608	8,433	2,526
Коефіцієнт довгострокового залучення позикових коштів	0,078	0,054	0,047	-0,031	-0,007
Коефіцієнт короткострокової заборгованості	0,054	0,032	0,041	-0,013	0,009
Показники використання основного капіталу					
Коефіцієнт мобільних та іммобілізованих коштів	1,126	1,281	1,522	0,396	0,241
Коефіцієнт постійного активу	0,470	0,439	0,397	-0,074	-0,042
Коефіцієнт реальної вартості майна	0,503	0,518	0,533	0,030	0,016
Коефіцієнт вартості основних засобів	1,070	1,180	1,345	0,275	0,165
Показники використання оборотного капіталу					
Коефіцієнт забезпечення власними оборотними коштами	0,899	0,943	0,933	0,034	-0,010
Коефіцієнт забезпеченості запасів власними оборотними коштами	1,277	1,550	1,505	0,227	-0,045
Коефіцієнт співвідношення запасів та власних оборотних коштів	0,783	0,645	0,665	-0,118	0,019
Коефіцієнт маневреності власного капіталу	0,548	0,579	0,617	0,069	0,038
Коефіцієнт маневреності функціонального капіталу	0,476	0,530	0,563	0,087	0,034
Коефіцієнт вартості матеріальних оборотних коштів у майні	0,373	0,342	0,374	0,002	0,033
Коефіцієнт співвідношення позикових та власних коштів	0,062	0,035	0,044	-0,018	0,009

Особливо важливим є зростання коефіцієнта покриття інвестицій з 12,175 у 2021 р. до 20,608 у 2023 р. Це збільшення на 8,433 свідчить про ефективніше використання власного капіталу для фінансування активів.

Динаміку основних показників ступеню фінансової незалежності підприємства ПрАТ «Укрграфіт» наведено на рис. 2.5.

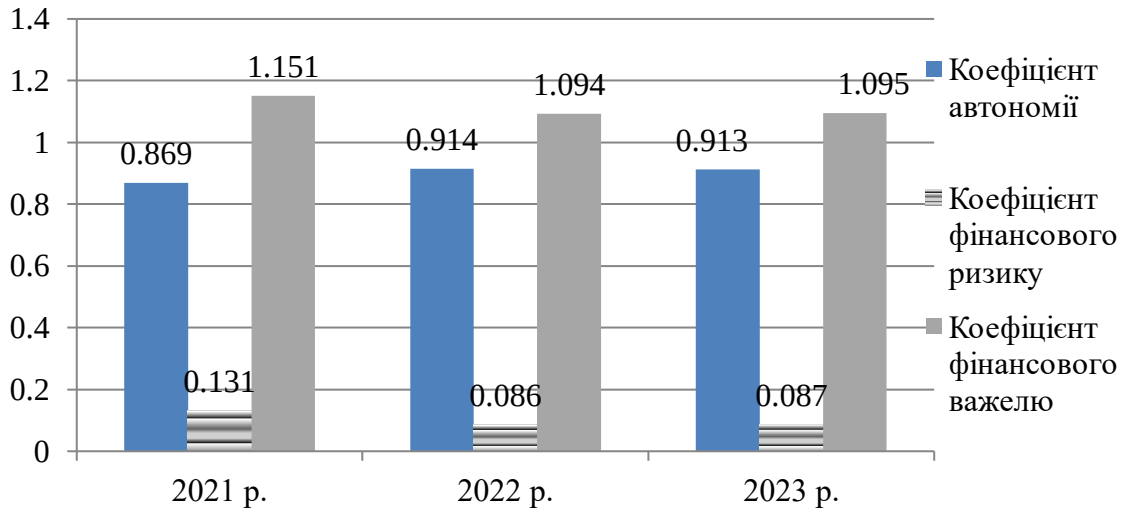

Рисунок 2.5 – Динаміка основних показників ступеню фінансової незалежності підприємства за 2021-2023 рр.

У структурі основного капіталу спостерігаються позитивні зрушення. Коефіцієнт мобільних та іммобілізованих коштів зріс із 1,126 у 2021 р. до 1,522 у 2023 р., що свідчить про збільшення частки мобільних активів, які легко конвертуються в ліквідні засоби. Водночас коефіцієнт постійного активу зменшився з 0,470 у 2021 р. до 0,397 у 2023 р., що вказує на зниження частки необоротних активів у загальній структурі капіталу (рис. 2.6).

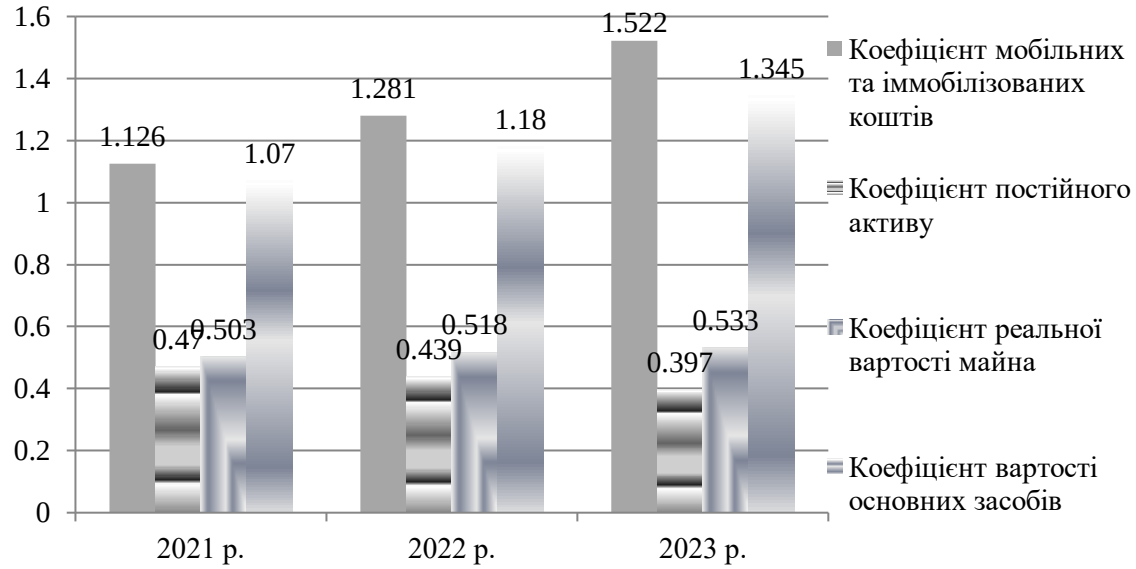

Рисунок 2.6 – Динаміка основних показників використання основного капіталу за 2021-2023 рр.

Коефіцієнт вартості основних засобів показує позитивну динаміку, зростаючи на 0,275 порівняно з 2021 р. і досягаючи 1,345 у 2023 р. Це вказує на збереження значущості основних засобів у майновій структурі підприємства.

Ефективність використання оборотного капіталу також демонструє покращення. Коефіцієнт забезпечення власними оборотними коштами зріс із 0,899 у 2021 р. до 0,933 у 2023 р., хоча й дещо знизився на 0,010 порівняно з 2022 р. Це свідчить про стабільне забезпечення короткострокових потреб підприємства власними ресурсами (рис. 2.7).

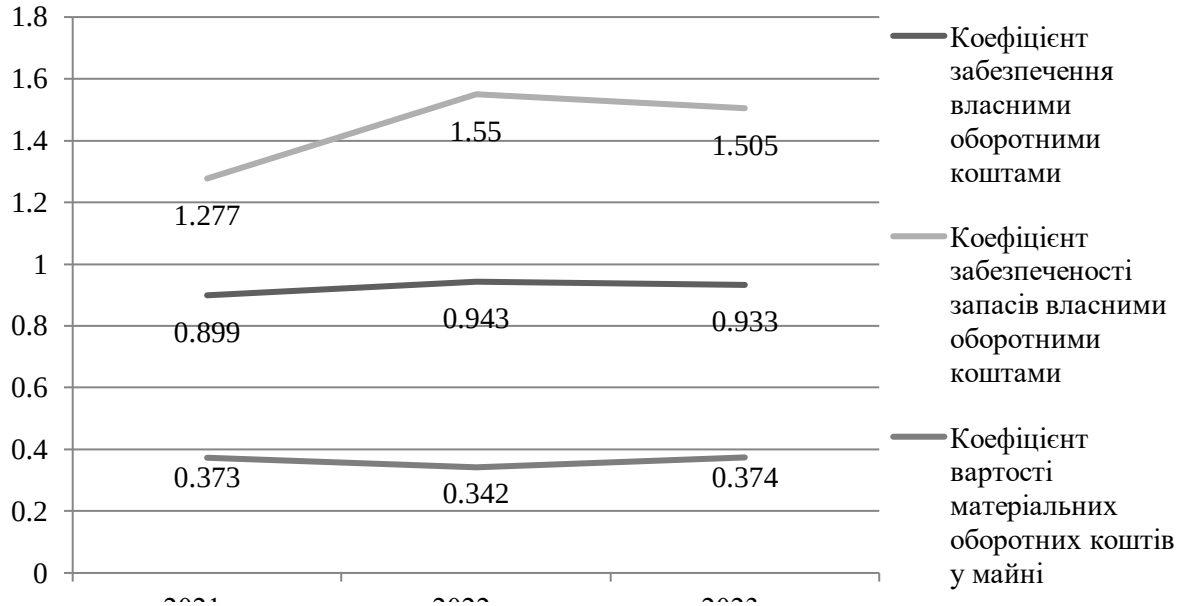

Рисунок 2.7 − Динаміка основних показників стану використання оборотного капіталу підприємства за 2021-2023 рр.

Коефіцієнт забезпеченості запасів власними оборотними коштами зріс із 1,277 у 2021 р. до 1,505 у 2023 р., що свідчить про покращення можливостей підприємства покривати запаси за рахунок власних коштів. Водночас коефіцієнт маневреності власного капіталу зріс на 0,069 до 0,617 у 2023 р., вказуючи на підвищення здатності підприємства маневрувати своїми фінансовими ресурсами.

Отже, аналіз відносних показників фінансової стійкості підприємства ПрАТ «Укрграфіт» свідчить про значне покращення основних показників за

період 2021-2023 рр. Зростання коефіцієнтів автономії, покриття інвестицій та мобільності капіталу підтверджує посилення фінансової стабільності підприємства. Це, своєю чергою, сприяє зниженню фінансових ризиків, пов’язаних із надмірною залежністю від позикового капіталу, недостатністю інвестицій чи нестабільністю фінансових ресурсів. Позитивна динаміка показників використання оборотного капіталу свідчить про ефективне управління ресурсами, що забезпечує підприємству достатній запас фінансової стійкості для адаптації до можливих змін зовнішнього середовища та мінімізації ризиків втрати платоспроможності.

2.3 Аналіз ліквідності, платоспроможності та ділової активності підприємства

Ліквідність підприємства є важливим індикатором його фінансової стабільності та здатності оперативно виконувати короткострокові зобов'язання. Проведення аналізу показників ліквідності ПрАТ «Укрграфіт» дозволяє оцінити ефективність управління оборотними активами та рівень ризиків, пов’язаних із недостатністю фінансових ресурсів для підтримки платоспроможності.

Ефективне управління ліквідністю сприяє зниженню фінансових ризиків шляхом підтримки оптимального балансу між оборотними активами та зобов’язаннями.

Відсутність достатнього рівня ліквідності може призвести до підвищення ризику втрати довіри кредиторів та постачальників, а також до порушень у виконанні операційних процесів.

Таким чином, регулярний моніторинг та коригування політики управління ліквідністю є необхідним для забезпечення фінансової стійкості та мінімізації ризиків неплатоспроможності підприємства.

В табл. 2.10 представлено результати аналізу ліквідності балансу підприємства ПрАТ «Укрграфіт».

Таблиця 2.10 – Ліквідність балансу підприємства за період 2021-2023 рр., тис. грн.

Показники	2021 р.	2022 р.	2023 р.	У середньому за період
Групи активів				
1. Високоліквідні	335691	419539	683151	479460
2. Швидколіквідні	228836	497381	245296	323838
3. Повільноліквідні	1648965	1499187	1711647	1619933
4. Важколіквідні	2069135	1917897	1810171	1932401
Баланс	4399560	4374223	4565354	4446379
Групи пасивів				
1. Найбільш термінові	124094	90010	122076	112060
2. Короткострокові	1731	636	589	985
3. Довгострокові	341971	234158	212565	262898
4. Постійні	3821563	3999908	4168063	3996511
Баланс	4399560	4374223	4565354	4446379
Надлишок (+) або дефіцит (-) платіжних засобів				
За 1 групою	211597	329529	561075	367400
За 2 групою	227105	496745	244707	322852
За 3 групою	1306994	1265029	1499082	1357035
За 4 групою	-1752428	-2082011	-2357892	-2064110
Коефіцієнт ліквідності балансу	21,8	42,4	57,5	40,9

На основі даних слід зазначити наступне:

1) підприємство має достатню суму наявних грошових коштів для розрахунків з кредиторами. На кінець 2021 р. надлишок ліквідних активів становив 211597 тис. грн, на кінець 2022 р. – 329529 тис. грн та 561075 тис. грн відповідно на кінець 2023 р.;

2) умова ліквідності щодо другої групи також виконувалась протягом аналізованого періоду. На кінець 2021 р. надлишок щвидколіквідних активів становив 227105 тис. грн, на кінець 2022 р. – 496745 тис. грн та 244707 тис. грн відповідно на кінець 2023 р.;

3) третя група активів також була ліквідною протягом аналізованого періоду.

4) якщо виконуються перші три обов’язкові умови ліквідності балансу то виконується і остання нерівність А4≤П4, яка має балансуючий характер та підтверджує наявність у підприємства власних оборотних коштів та підтверджує дотримання ним мінімальної умови фінансової стійкості

Коефіцієнт ліквідності балансу демонстрував позитивну динаміку протягом всього аналізованого періоду (рис. 2.8).

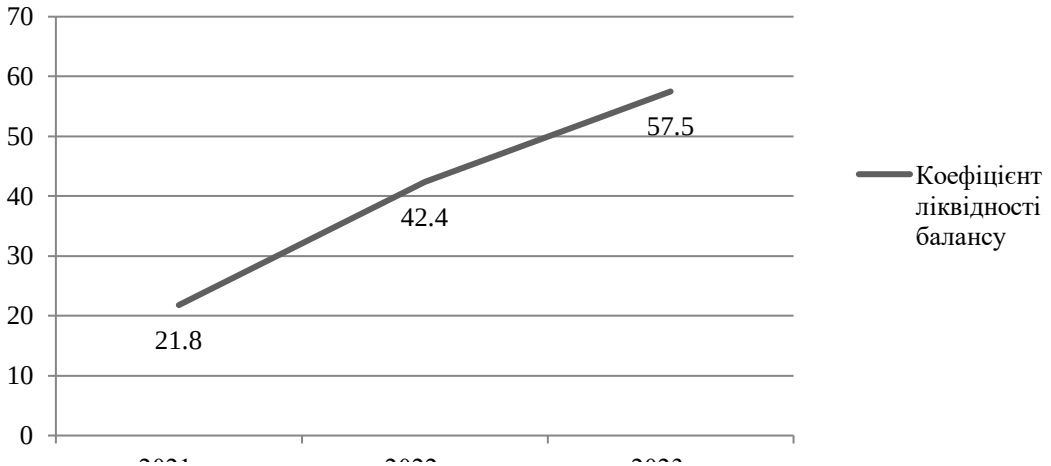

Рисунок 2.8 − Динаміка коефіцієнт ліквідності балансу підприємства за 2021-2023 рр.

Для оцінювання короткострокової платоспроможності підприємства ПрАТ «Укрграфіт» проведемо аналіз платіжного балансу підприємства за налізований період (табл. 2.11).

Таблиця 2.11 – Платіжний баланс підприємства за період 2021-2023 рр., тис. грн.

Показники	2021 р.	2022 р.	2023 р.	У середньому за період
Наявність коштів для покриття заборгованості				
Грошові кошти та їх еквіваленти	335691	419539	683151	479460
Розрахунки з дебіторами	345359	537448	299928	394245
у т.ч. за товари, роботи, послуги	218459	497094	239658	318404
Негайні та інші платежі				
Короткострокова заборгованість за кредитами	-	-	-	-
Кредиторська заборгованість та зобов'язання за розрахунками	152701	88310	119455	120155
у т.ч. за товари, роботи, послуги	83723	75393	105311	88142
Всього	681050	956987	983079	873705
Сальдо: активне (+)	152701	88310	119455	120155
або пасивне (-)	528349	868677	863624	753550
у т.ч. за товари, роботи, послуги	134736	421701	134347	230261
Платіжний баланс	Активний	Активний	Активний	

Обсяг грошових коштів та їх еквівалентів значно зріс за аналізований період, з 335691 тис. грн у 2021 р. до 683151 тис. грн у 2023 р. У середньому за період їхній обсяг склав 479460 тис. грн, що свідчить про зростання фінансової ліквідності підприємства.

Розрахунки з дебіторами, навпаки, продемонстрували коливання. У 2022 р. їхній обсяг зріс до 537448 тис. грн, але у 2023 р. знизився до 299928 тис. грн. У середньому за період дебіторська заборгованість становила 394245 тис. грн, з яких більша частина пов'язана із заборгованістю за товари, роботи та послуги (31804 тис. грн). Це вказує на помірну залежність підприємства від розрахунків із покупцями.

Короткострокова заборгованість за кредитами була відсутня протягом усіх років, що свідчить про те, що підприємство не залучало кредитні кошти для покриття своїх короткострокових потреб.

Протягом аналізованого періоду платіжний баланс підприємства залишався активним, що свідчить про перевищення активів (грошових коштів і дебіторської заборгованості) над короткостроковими зобов'язаннями. Сальдо активів варіювалося від 88310 тис. грн у 2022 р. до 119455 тис. грн у 2023 р., підтверджуючи достатній рівень платоспроможності.

Для узагальнення оцінки показників платоспроможності підприємства ПрАТ «Укрграфіт» доцільно здійснити аналіз показників платоспроможності (табл. 2.12).

Таблиця 2.12 – Динаміка показників поточної платоспроможності підприємства за період 2021-2023 рр.

Назва показника	Оптимальне значення	2021 р.	2022 р	2023 р.
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,25-0,3	1,42	2,99	3,70
Коефіцієнт швидкої ліквідності	0,6-0,8	2,89	6,83	5,32
Коефіцієнт поточної ліквідності (коефіцієнт покриття)	1-2	9,83	17,49	14,57

Коефіцієнт абсолютної ліквідності значно перевищував оптимальне

значення 0,25-0,3 протягом усього аналізованого періоду. У 2021 р. він становив 1,42, у 2022 р. зріс до 2,99, а в 2023 р. досяг 3,70. Така висока абсолютна ліквідність свідчить про надмірну частку грошових коштів у структурі активів, що може бути результатом стриманої інвестиційної політики або недостатнього використання коштів у поточній діяльності.

Коефіцієнт швидкої ліквідності також суттєво перевищують оптимальний діапазон 0,6-0,8. У 2021 р. він становив 2,89, у 2022 р. зріс до 6,83, а у 2023 р. дещо знизився до 5,32, що все одно значно перевищує норму. Це свідчить про високий рівень покриття короткострокових зобов'язань за рахунок високоліквідних активів, таких як грошові кошти та дебіторська заборгованість, що вказує на сильну короткострокову платоспроможність підприємства.

Значення коефіцієнта поточної ліквідності значно перевищують оптимальний інтервал 1-2, що свідчить про надлишкову ліквідність. У 2021 р. цей показник становив 9,83, у 2022 р. зріс до 17,49, а в 2023 р. трохи знизився до 14,57. Надмірно високий рівень цього показника може свідчити про те, що підприємство тримає значні кошти в оборотних активах, які могли б бути спрямовані на інвестиції або інші потреби для підвищення рентабельності (рис. 2.9).

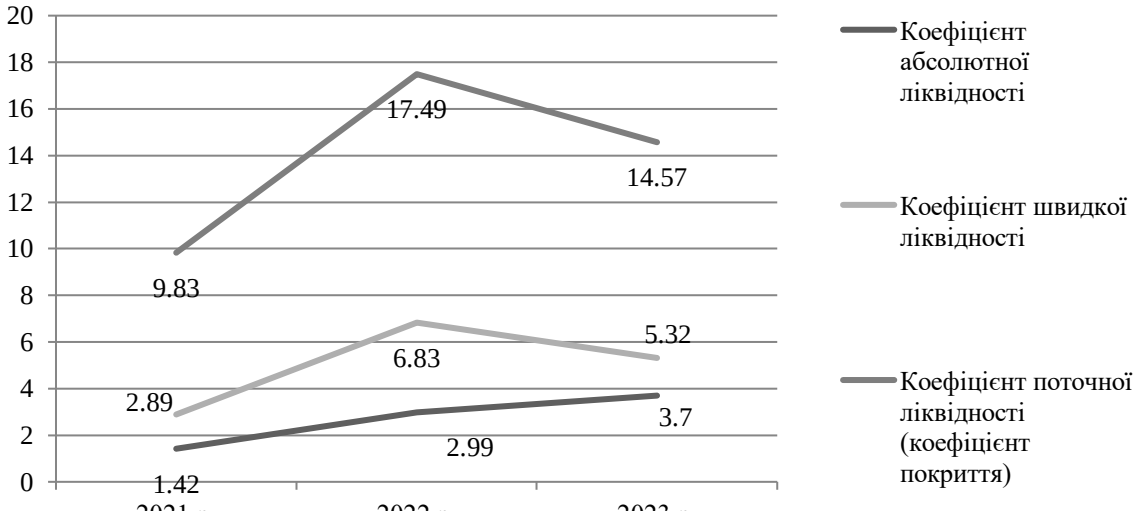

Рисунок 2.9 – Основні показники поточної платоспроможності підприємства за період 2021-2023 рр.

Аналіз показників поточної платоспроможності ПрАТ «Укрграфіт» за 2021-2023 рр. демонструє надмірно високий рівень ліквідності, що значно перевищує оптимальні значення.

Це свідчить про фінансову стабільність та здатність підприємства покривати короткострокові зобов'язання, але водночас може вказувати на неефективне використання ліквідних активів. Для підвищення ефективності фінансової діяльності підприємству варто розглянути можливість перерозподілу коштів у напрямку довгострокових інвестицій або зниження обсягів ліквідних активів для оптимізації їхнього використання.

Ділова активність підприємства є важливим показником його економічної ефективності, який відображає здатність підприємства ефективно використовувати свої ресурси для досягнення цілей. Рівень ділової активності безпосередньо впливає на фінансові результати діяльності підприємства, визначаючи його здатність генерувати прибуток, забезпечувати фінансову стійкість і підтримувати платоспроможність.

Аналіз показників ділової активності дозволяє виявити як внутрішні, так і зовнішні фактори, що впливають на ефективність використання ресурсів підприємства. Це також дає змогу оцінити потенційні ризики, пов’язані зі зміною кон’юнктури ринку, управлінням оборотними активами чи низькою швидкістю обороту капіталу. Визначення зв’язку між діловою активністю та фінансовими ризиками сприяє розробці ефективних стратегій управління, спрямованих на підвищення економічної безпеки підприємства.

Таким чином, дослідження ділової активності є важливим елементом загального аналізу фінансових ризиків, оскільки воно дозволяє не лише оцінити поточний стан підприємства, але й прогнозувати можливі загрози та розробляти заходи з їх мінімізації.

Аналіз ділової активності дозволяє оцінити рівень раціонального використання наявних ресурсів і виявити можливості для підвищення економічної ефективності. Результати розрахунків показників ділової активності наведено у табл. 2.13.

Таблиця 2.13 – Показники ділової активності підприємства за період 2021-2023 рр.

Показники	2021 р.	2022 р.	2023 р.	Відхилення 2023 до	
				2021, +,-	2022, +,-
Коефіцієнт оборотності:					
- необоротних активів	1,28	0,81	0,86	-0,42	0,05
- власного капіталу	0,69	0,39	0,38	-0,31	-0,01
- оборотних активів	1,13	0,63	0,57	-0,56	-0,06
- виробничих запасів	4,82	3,67	4,16	-0,66	0,49
- незавершеного виробництва	2,85	1,77	1,36	-1,49	-0,41
- готової продукції	15,9	7,78	8,58	-7,32	0,8
- грошових коштів	7,86	3,68	2,29	-5,57	-1,39
- дебіторської заборгованості по товарних операціях	12,08	3,11	6,53	-5,55	3,42
- загальної кредиторської заборгованості	17,28	17,5	13,1	-4,18	-4,4
- кредиторської заборгованості по товарних операціях	31,51	20,5	14,86	-16,65	-5,64
Тривалість одного обороту, днів:					
- необоротних активів	286,2	452,9	422,3	136,0	-30,7
- власного капіталу	528,7	944,6	972,3	443,7	27,7
- оборотних активів	322,4	580,1	642,7	320,3	62,6
- виробничих запасів	75,7	99,5	87,8	12,1	-11,7
- незавершеного виробництва	128,1	206,3	268,0	140,0	61,7
- готової продукції	23,0	46,9	42,5	19,6	-4,4
- грошових коштів	46,4	99,1	159,4	112,9	60,3
- дебіторської заборгованості по товарних операціях	30,2	117,4	55,9	25,7	-61,5
- загальної кредиторської заборгованості	21,1	20,9	27,9	6,8	7,0
- кредиторської заборгованості по товарних операціях	11,6	17,8	24,6	13,0	6,8
Тривалість операційного циклу, днів	257,0	470,2	454,3	197,3	-15,9
Тривалість фінансового циклу, днів	245,4	452,4	429,7	184,3	-22,7

Ефективність використання активів та капіталу за аналізований період має тенденцію до зниження. Коефіцієнт оборотності необоротних активів знизився з 1,28 у 2021 р. до 0,86 у 2023 р., що свідчить про уповільнення повернення інвестицій у необоротні активи. Незважаючи на це, у 2023 р. порівняно з 2022 р. спостерігається невелике покращення на 0,05, що може вказувати на стабілізацію.

Коефіцієнт оборотності власного капіталу зменшився з 0,69 у 2021 р. до

0,38 у 2023 р., що вказує на уповільнення обігу власного капіталу, можливо, через накопичення ресурсів або недостатнє використання їх у виробничій діяльності. Аналогічна тенденція спостерігається і для оборотних активів, оборотність яких знизилася з 1,13 у 2021 р. до 0,57 у 2023 р.

Водночас динаміка оборотності виробничих запасів та готової продукції демонструє позитивні зміни в 2023 р. порівняно з 2022 р. Оборотність виробничих запасів зросла на 0,49, досягнувши 4,16, а готової продукції – на 0,8, до 8,58. Це свідчить про часткове покращення ефективності управління виробничими ресурсами та готовою продукцією.

У більшості випадків тривалість одного обороту зросла, що свідчить про уповільнення обігу активів і ресурсів. Тривалість обороту необоротних активів збільшилася на 136 днів порівняно з 2021 р., досягнувши 422,3 дня у 2023 р. Для оборотних активів тривалість обороту зросла з 322,4 дня у 2021 р. до 642,7 дня у 2023 р. Подібна тенденція спостерігається і для готової продукції, тривалість обороту якої збільшилася на 19,6 дня порівняно з 2021 р. Для грошових коштів це зростання було ще більш вираженим – на 112,9 дня, що свідчить про затримки у використанні фінансових ресурсів або їх накопичення.

Тривалість операційного циклу зросла з 257 днів у 2021 р. до 454,3 дня у 2023 р. Хоча в порівнянні з 2022 р. спостерігається невелике скорочення на 15,9 дня, загальна динаміка вказує на уповільнення виробничих та комерційних процесів.

Тривалість фінансового циклу, яка відображає час, необхідний для перетворення активів у грошові кошти, також збільшилася. У 2023 р. вона склала 429,7 дня, що на 184,3 дня більше, ніж у 2021 р. Це може свідчити про затримки в розрахунках або зниження ефективності управління фінансовими потоками.

Аналіз показників ділової активності ПрАТ «Укрграфіт» демонструє уповільнення обігу активів та капіталу за 2021-2023 рр. Основними причинами можуть бути накопичення ресурсів, затримки у розрахунках із дебіторами та недостатня швидкість реалізації продукції.

2.4 Аналіз фінансових результатів діяльності підприємства

Структура та динаміки витрат, а також їх постійний моніторинг є важливим інструментом для ідентифікації та управління фінансовими ризиками підприємства. Аналіз витрат дозволяє виявити неефективні витрати, оцінити залежність підприємства від змін у зовнішньому середовищі та внутрішніх процесах, що можуть негативно вплинути на його фінансову стабільність.

На основі отриманої інформації керівництво підприємства може здійснювати грунтовне планування діяльності, мінімізувати ризики перевищення витрат над доходами та оптимізувати фінансові результати для забезпечення стійкого розвитку.

На основі фінансової звітності підприємства ПрАТ «Укрграфіт» (Додаток Б) здійснимо аналіз витрат підприємства (табл. 2.14).

Таблиця 2.14 – Динаміка операційних витрат підприємства на виробництво за період 2021-2023 рр., тис. грн

Назва показника	2021 р.	2022 р	2023 р	Відхилення 2023 до	
				2021, +,-	2022, +,-
Обсяг виробленої продукції (робіт)	2638480	1545562	1564656	-1073824	19094
Елементи операційних витрат, у т.ч.:	2980925	1508786	1841184	-1139741	332398
Матеріальні витрати	1952778	931264	1137634	-815144	206370
питома вага у витратах	65,51	61,72	61,79	-3,72	0,07
Матеріальна віддача	1,35	1,66	1,38	0,02	-0,28
Матеріалоємність	0,74	0,60	0,73	-0,01	0,12
Витрати на оплату праці	534983	292108	312883	-222100	20775
питома вага у витратах	17,95	19,36	16,99	-0,96	-2,37
Відрахування на соціальні заходи	140352	92839	96499	-43853	3660
Питома вага у витратах	4,71	6,15	5,24	0,53	-0,91
Амортизація	77692	105644	112840	35148	7196
питома вага у витратах	2,61	7,00	6,13	3,52	-0,87
Інші операційні витрати	275120	86931	181328	-93792	94397
питома вага у витратах	9,23	5,76	9,85	0,62	4,09
Витрати на 1 грн виробленої продукції	1,13	0,98	1,18	0,05	0,20

За результатами аналізу операційних витрат слід зазначити наступне. Обсяг виробленої продукції підприємства значно скоротився у 2022 р. порівняно з 2021 р.на 1073824тис. грн, але у 2023 р. спостерігається незначне

зростання на 19094 тис. грн. Загалом у 2023 р. обсяг виробництва залишився нижчим за рівень 2021 р., що передусім зі складини умовами в яких працює підприємство.

Загальні операційні витрати скоротилися на 1139741 тис. грн у 2023 р. порівняно з 2021 р., проте у 2023 р. порівняно з 2022 р. вони зросли на 332398 тис. грн. Це свідчить про поступове відновлення виробничої діяльності, хоча витрати на одиницю продукції зросли.

Матеріальні витрати залишаються найбільшою складовою операційних витрат, із питомою вагою понад 61% у всі роки. У 2023 р. їхній обсяг скоротився на 815144 тис. грн порівняно з 2021 р., але зріс на 206370 тис. грн порівняно з 2022 р. Водночас матеріальна віддача у 2023 р. склала 1,38, що близьке до рівня 2021 р., хоча спостерігається зниження порівняно з найвищим показником у 2022 р. (1,66).

Витрати на оплату праці знизилися на 222100 тис. грн у 2023 р. порівняно з 2021 р., але збільшилися на 20775 тис. грн порівняно з 2022 р. Їх питома вага у загальних витратах підприємства у 2023 р. становила 16,99%, що на 0,96% менше, ніж у 2021 р. Це може свідчити про оптимізацію чисельності персоналу або рівня заробітної плати.

Показник витрат на 1 грн виробленої продукції зріс з 1,13 грн у 2021 р. до 1,18 грн у 2023 р. Це свідчить про підвищення собівартості виробництва, незважаючи на зростання обсягів продукції у 2023 р. порівняно з 2022 р.

Аналіз операційних витрат підприємства ПрАТ «Укрграфіт» за 2021-2023 рр. демонструє загальне скорочення витрат і обсягів виробництва порівняно з 2021 р. У 2023 р. спостерігається поступове відновлення діяльності, що супроводжується зростанням витрат на оплату праці, матеріальні ресурси та амортизацію. Збільшення витрат на 1 грн продукції вказує на зростання собівартості, що потребує підвищення ефективності використання ресурсів. Підприємству доцільно зосередитися на зменшенні матеріалоємності виробництва та оптимізації операційних витрат для підвищення рентабельності.

Фінансові результати підприємства є індикатором його здатності

ефективно використовувати ресурси, проте вони також тісно пов’язані з фінансовими ризиками, оскільки зниження прибутковості чи збільшення збитків може сигналізувати про наявність ризиків, пов’язаних із недостатньою ліквідністю, високою заборгованістю або неефективним управлінням витратами. Аналіз фінансових результатів діяльності підприємства наведено в табл. 2.15.

Таблиця 2.15 – Аналіз фінансових результатів діяльності підприємства за 2021-2023 рр., тис. грн

Показники	2021 р.	2022 р.	2023 р.	Відхилення 2023/2021,	
				+,-	%
Дохід (виручка) від реалізації продукції	2638480	1545562	1564656	-1073824	-40,70
Собівартість реалізованої продукції	2633710	1227510	1227282	-1406428	-53,40
Валовий прибуток	4770	318052	337374	332604	6972,83
Інші операційні доходи	24294	171292	119983	95689	393,88
Адміністративні витрати	180111	125278	141579	-38532	-21,39
Витрати на збут	132781	48749	57400	-75381	-56,77
Інші операційні витрати	70348	143579	84347	13999	19,90
Прибуток (збиток) від операційної діяльності	-354176	171738	174031	528207	-149,14
Фінансовий результат до оподаткування: прибуток (збиток)	386487	133232	114167	-272320	-70,46
Витрати (доходи) з податку на прибуток	68948	-80723	8774	-60174	-87,27
Чистий прибуток (збиток)	-317539	52509	122941	440480	-138,72

Дохід підприємства від реалізації продукції значно скоротився у 2023 р. порівняно з 2021 р. Водночас собівартість реалізованої продукції зменшилася ще більше – на 1406428 тис. грн (53,40%). Така значна оптимізація собівартості дозволила підприємству суттєво підвищити валовий прибуток, незважаючи на зниження доходів.

Відповідно валовий прибуток підприємства зріс з 4770 тис. грн у 2021 р. до 337374 тис. грн у 2023 р. Таке зростання свідчить про ефективне управління витратами на виробництво та реалізацію продукції. Прибуток від операційної діяльності демонструє ще більші зміни: підприємство перейшло з операційного

збитку у розмірі 354176 тис. грн у 2021 р. до операційного прибутку у розмірі 174031 тис. грн у 2023 р. Це покращення на 528207 тис. грн свідчить про вдале впровадження заходів із оптимізації витрат та покращення ефективності операцій.

У 2022 р. незважаючи на складні умови підприємство змогло подолати збитковість, досягнувши чистого прибутку в розмірі 52509 тис. грн.

У 2023 р. чистий прибуток підприємства збільшився на 440480 тис. грн порівняно з 2021 р. Такі результати вказують на ефективне управління як операційною, так і фінансовою діяльністю.

Загальний аналіз фінансових результатів діяльності ПрАТ «Укрграфіт» за період 2021-2023 рр. свідчить про суттєве покращення фінансової стійкості підприємства. Попри значне зниження доходів, підприємство змогло оптимізувати витрати, що дозволило досягти зростання валового та операційного прибутку. Перехід від збитковості до чистого прибутку свідчить про підвищення ефективності управління. Підприємству варто продовжувати зусилля з утримання оптимального рівня витрат і підвищення доходів для забезпечення стабільного фінансового зростання.

Прибуткова діяльність ПАТ протягом 2022-2023 рр. вплинула на показники ефективності (табл. 2.16).

Таблиця 2.16 – Аналіз показників рентабельності підприємства за 2021-2023 рр.

Показники	2021 р.	2022 р.	2023 р.	Відхилення 2023/2021, +,-
1	2	3	4	5
Розмір майна, тис. грн	4399560	4374223	4565354	165794
Розмір власного капіталу, тис. грн	3821563	3999908	4168063	346500
Розмір матеріальних оборотних активів, тис. грн	2330425	2456326	2755183	424758
Розмір основних засобів, тис. грн	1609358	1556358	1620123	10765
Прибуток (збиток) від операційної діяльності, тис. грн	-354176	171738	174031	528207
Витрати на оплату праці, тис. грн	534983	292108	312883	-222100
Прибуток від реалізації продукції, тис. грн	4770	318052	337374	332604

Продовження таблиці 2.16

1	2	3	4	5
Чистий дохід від реалізації продукції, тис. грн	2638480	1545562	1564656	-1073824
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	2633710	1227510	1227282	-1406428
Витрати операційної діяльності, тис. грн	383240	317606	283326	-99914
Витрати фінансової діяльності, тис. грн	36223	38582	98706	62483
Прибуток (збиток) фінансової діяльності, тис. грн	-32311	-38506	-59864	-27553
Прибуток (збиток) до оподаткування, тис. грн	-386487	52509	122941	509428
Чистий прибуток (збиток), тис. грн	-317539	52509	122941	440480
Рентабельність%				
Реалізації продукції	-12,03	3,40	7,86	19,89
Основних засобів	-19,73	3,37	7,59	27,32
Операційної діяльності	-92,42	54,07	61,42	153,84
Трудових ресурсів	-59,35	17,98	39,29	98,64
Власного капіталу	-8,31	1,31	2,95	11,26
Активів	-7,22	1,20	2,69	9,91

Рентабельність підприємства демонструє значне покращення. Найбільш позитивна динаміка спостерігається у рентабельності операційної діяльності, яка зросла на 153,84%, досягнувши 61,42% у 2023 р. (рис. 2.10). Це свідчить про ефективність управління основними бізнес-процесами.

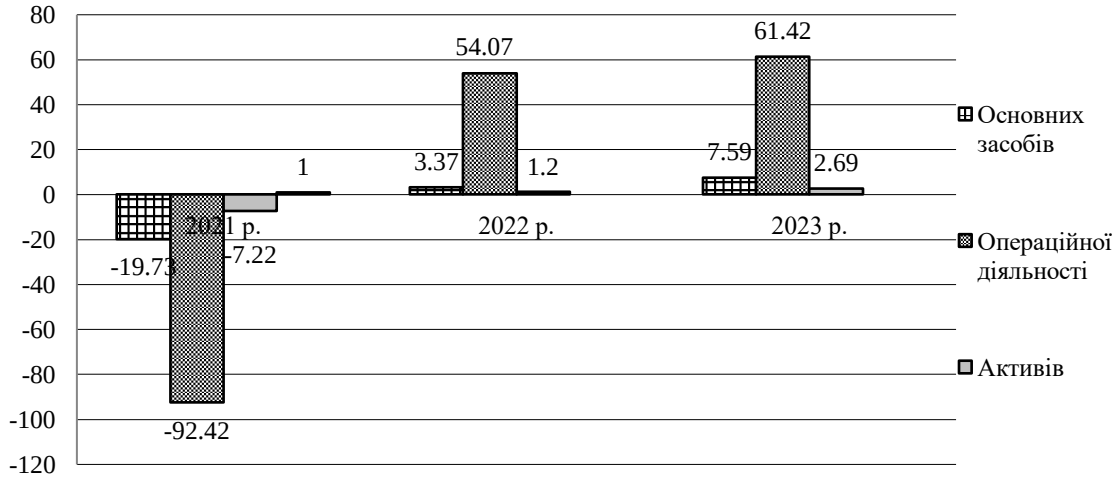

Рисунок 2.10 – Динаміка основних показників рентабельності підприємства за 2021-2023 рр., %

Рентабельність реалізації продукції також суттєво зросла – з -12,03% у

2021 р. до 7,86% у 2023 р., що відображає зниження собівартості продукції відносно доходів. Рентабельність основних засобів зросла на 27,32%, до 7,59%, що свідчить про ефективніше використання основного капіталу. Рентабельність власного капіталу зросла з -8,31% у 2021 р. до 2,95% у 2023 р., що свідчить про покращення здатності підприємства генерувати прибуток за рахунок власних ресурсів. Рентабельність активів зросла з -7,22% до 2,69%, що вказує на ефективніше використання загального майна підприємства.

Аналіз показників рентабельності ПрАТ «Укрграфіт» свідчить про суттєве покращення фінансових результатів у 2023 р. порівняно з 2021 р. Основними факторами зростання є зниження собівартості продукції, оптимізація операційних витрат та ефективніше використання активів і капіталу.

Висновки до другого розділу

За результатами оцінювання фінансового ПрАТ «Укрграфіт» за період 2021-2023 рр. можна зробити наступні висновки.

Спостерігається позитивна динаміка у збільшенні власного капіталу та зниженні обсягу позикових коштів, що сприяє посиленню фінансової стійкості. Частка власного капіталу у структурі загального капіталу підприємства зросла з 86,86% у 2021 р. до 91,30% у 2023 р. Однак зменшення обсягів капітальних інвестицій і зростання показників зносу основних засобів вказують на необхідність активізації довгострокового планування і модернізації матеріально-технічної бази для зниження операційних ризиків.

Ліквідність підприємства демонструвала позитивну динаміку, що виражалося у зростанні коефіцієнтів ліквідності балансу та показників покриття короткострокових зобов’язань. Це свідчить про здатність підприємства своєчасно виконувати свої короткострокові зобов’язання та наявність значного запасу ліквідності. Водночас надлишковий рівень ліквідності може вказувати на недостатнє використання фінансових ресурсів у інвестиційній діяльності, що

знижує потенційну дохідність.

Платоспроможність залишалася на високому рівні протягом аналізованого періоду. Підприємство не мало проблем із покриттям своїх зобов'язань, але відсутність короткострокових кредитів свідчить про обмежене використання позикових коштів для розвитку бізнесу, що може знижувати його динамічність і конкурентоспроможність.

Ділова активність підприємства натомість демонструвала тенденцію до уповільнення. Зниження оборотності активів, капіталу та інших ресурсів свідчить про триваліший цикл обігу, що може бути пов'язано із затримками в розрахунках із дебіторами, низькою швидкістю реалізації продукції чи іншими внутрішніми та зовнішніми факторами. Це створює додаткові фінансові ризики, такі як зростання дебіторської заборгованості та уповільнення фінансового циклу.

Рентабельність ПрАТ «Укрграфіт» свідчить про суттєве покращення фінансових результатів у 2023 р. порівняно з 2021 р. Основними факторами зростання стали зниження собівартості продукції, оптимізація операційних витрат та ефективніше використання активів і капіталу.

Управління фінансовими ризиками ПрАТ «Укрграфіт» повинно зосереджуватись на збереженні фінансової стійкості через контроль за борговим навантаженням, забезпечення оновлення основних засобів і посилення ефективності використання оборотних активів. Це дозволить мінімізувати ризики, пов'язані з недостатністю ресурсів, і сприятиме збереженню економічної безпеки підприємства навіть в умовах нестабільного зовнішнього середовища.

Слід врахувати, що підприємство ПрАТ «Укрграфіт» функціонує в складних умовах воєнного стану, що накладає значні обмеження на його діяльність та створює додаткові фінансові ризики. Попри всі виклики, підприємству вдалося адаптуватися до нових умов, забезпечити стабільність виробничих процесів, своєчасно виконувати зобов'язання перед клієнтами та державою, а також підтримувати позитивний фінансовий стан.

3 УДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМ РИЗИКАМИ ПІДПРИЄМСТВА ПРАТ «УКРГРАФІТ»

3.1 Впровадження ефективної системи фінансового ризик-менеджменту на підприємстві

На сьогодні управління ризиками виступає важливим інструментом для підвищення ефективності діяльності підприємства. Рівень процесів управління ризиками відіграє вирішальну роль у забезпеченні стабільності та ефективності функціонування підприємства.

З одного боку, невизначеність у процесі прийняття рішень створює ризики для підприємства, з іншого боку – відкриває можливості для нових бізнес-перспектив, які можуть як збільшити, так і знизити прибутковість. У таких умовах управління ризиками полягає у досягненні балансу між цими двома протилежностями [52].

Ризик-менеджмент (management by the risk) є напрямом управлінської діяльності, спрямованим на забезпечення ефективного захисту підприємства від небажаних закономірних або випадкових подій, які можуть негативно впливати на його функціонування. Варто зазначити, що це визначення не акцентує увагу на окремих етапах управління ризиками, а узагальнює його основну мету, яка полягає у мінімізації потенційно негативних наслідків [53].

Ризик-менеджмент – це система управлінських дій і процесів, спрямована на виявлення, оцінку, моніторинг і мінімізацію впливу потенційних небезпек, які можуть негативно вплинути на діяльність підприємства, а також на забезпечення його стабільного функціонування в умовах невизначеності.

Головна мета ризик-менеджменту полягає у забезпеченні стабільності і ефективності діяльності підприємства шляхом ідентифікації, оцінки, мінімізації та контролю ризиків, які можуть негативно вплинути на досягнення стратегічних і операційних цілей. Це включає створення умов для швидкого

реагування на загрози, підвищення адаптивності до змін зовнішнього середовища та максимізації можливостей для розвитку [54].

У сучасній практиці управління підприємствами терміни «управління ризиками» та «ризик-менеджмент» часто використовуються як синоніми, однак між ними є певні відмінності, які мають значення залежно від контексту їх застосування.

Ризик-менеджмент є ширшим поняттям, що включає принципи, структуру, процеси й стратегії, необхідні для ефективного управління ризиками. Це комплексна система, яка охоплює всі аспекти роботи з ризиками, від їхньої ідентифікації до моніторингу й оцінки результатів. Головною метою ризик-менеджменту є створення системи, яка дозволяє підприємству забезпечити стабільність, мінімізувати негативні наслідки ризиків і скористатися можливостями, що з ними пов’язані.

Управління ризиками є частиною ризик-менеджменту та передбачає практичне застосування розроблених підходів, методів і інструментів до конкретних ризиків. Наприклад, управління ризиками може включати уникнення ризику, диверсифікацію чи використання страхових інструментів для мінімізації втрат.

Таким чином, ризик-менеджмент формує загальну основу для роботи з ризиками, тоді як управління ризиками спрямоване на вирішення конкретних завдань, пов’язаних із ризиками. Ці поняття є взаємопов’язаними й доповнюють одне одного, сприяючи підвищенню ефективності роботи підприємства в умовах невизначеності [55, 56].

Структура системи ризик-менеджменту підприємств (ERM Framework) запропонована Комітетом організацій-спонсорів Комісії Тредвея (COSO, The Committee of Sponsoring Organizations of the Treadway Commission), є фундаментальною моделлю для інтегрованого управління ризиками [57].

Ця система включає наступні ключові елементи:

1. Ідентифікація ризиків – процес аналізу потенційних загроз, які можуть вплинути на досягнення стратегічних цілей підприємства. Підхід COSO ERM

передбачає адаптацію до специфіки різних організацій і видів діяльності, що дозволяє ефективно враховувати особливості операційного середовища.

2. Оцінка серйозності ризиків – включає визначення ймовірності виникнення та впливу ризиків. Це дозволяє оцінити можливі негативні наслідки для бізнесу та зосередити увагу на найкритичніших аспектах.

3. Пріоритизація ризиків – COSO ERM акцентує увагу на визначенні ключових ризиків, які потребують першочергової уваги для забезпечення ефективного розподілу ресурсів і максимізації результатів управління ризиками.

4. Вибір заходів реагування – передбачає вироблення відповідних стратегій управління ризиками, таких як уникнення, зменшення, передача чи прийняття ризиків, а також їх реалізацію. Такий підхід забезпечує зниження впливу ризиків на діяльність підприємства.

5. Розробка портфоліо ризиків – включення ризиків у загальну картину управління підприємством сприяє узгодженню ризиків із бізнес-цілями. Це дозволяє ефективно інтегрувати управління ризиками в стратегічні та операційні процеси.

Фінансовий ризик-менеджмент є специфічною складовою загальної системи управління ризиками, яка зосереджена на виявленні, оцінці, моніторингу та мінімізації фінансових ризиків, що можуть негативно вплинути на діяльність підприємства. Він охоплює процеси та методи, спрямовані на зменшення невизначеності, пов’язаної з фінансовими операціями, та забезпечення фінансової стійкості підприємства [58].

Фінансовий ризик-менеджмент є важливим інструментом забезпечення фінансової стійкості та адаптації підприємства до змінного середовища.

Одним із найбільш базових методів у межах внутрішніх механізмів управління фінансовими ризиками підприємства є уникнення ризиків, що передбачає розробку заходів, спрямованих на повне усунення певного типу ризику (рис. 3.1).

Відмова від ризиків є одним із найпростіших і водночас суперечливих

методів у системі фінансового ризик-менеджменту. Цей підхід передбачає повну відмову від здійснення операцій, які пов’язані з високим рівнем ризику.

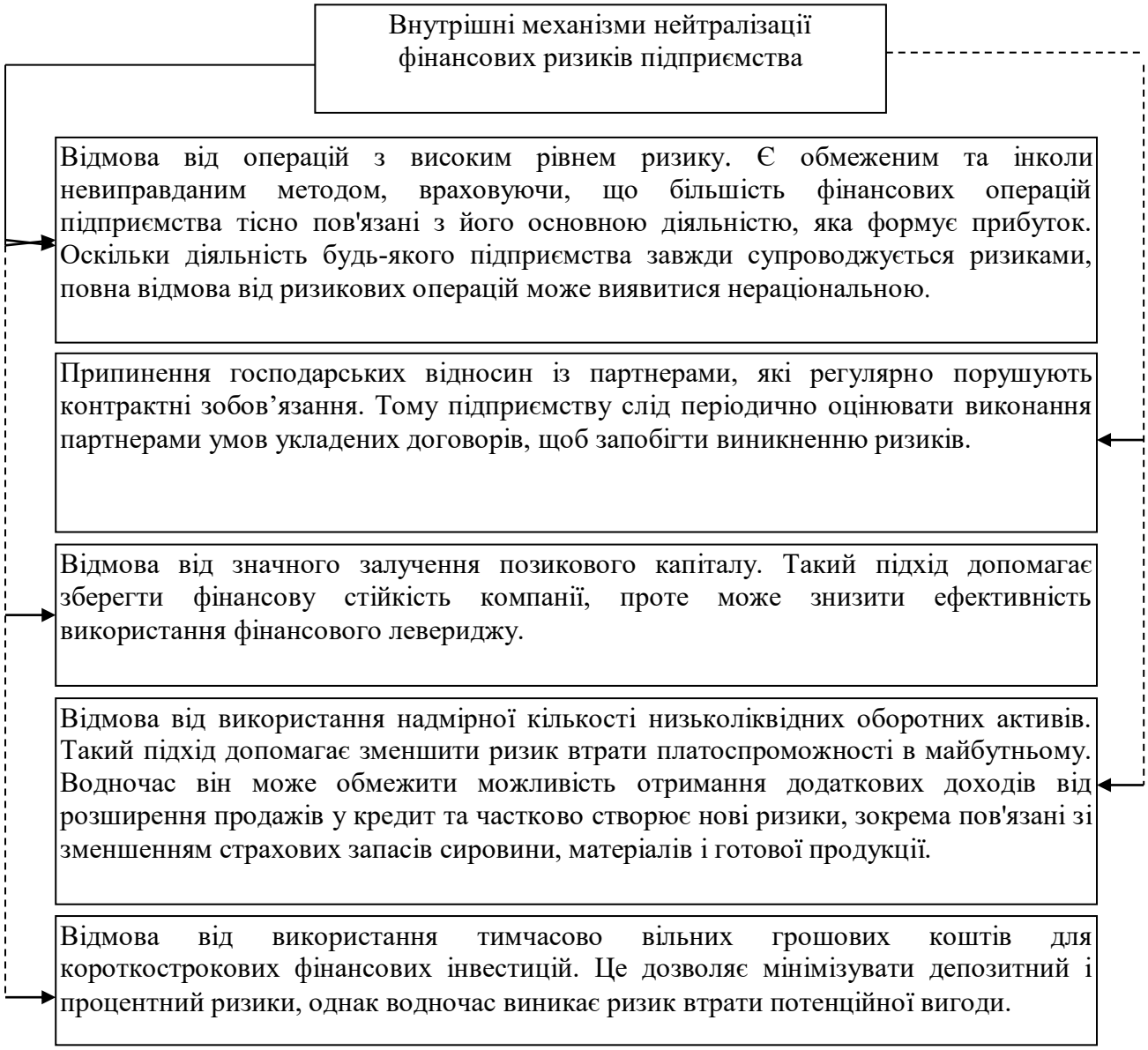

Рисунок 3.1 – Внутрішні механізми нейтралізації фінансових ризиків підприємства [59]

Попри очевидну перевагу у вигляді зниження потенційних фінансових втрат, уникнення ризику може позбавити підприємство можливостей для отримання додаткового прибутку, а також негативно вплинути на темпи його економічного розвитку та ефективність діяльності.

Ефективне застосування відмови від ризиків можливе лише за

дотримання таких основних умов:

1. Відсутність взаємозв'язку між ризиками – якщо відмова від одного ризику не провокує виникнення іншого ризику, рівного або вищого за рівнем.

2. Невідповідність рівня ризику та доходності – якщо ризик є неприйнятним з огляду на співвідношення «прибутковість-ризик».

3. Недостатність ресурсів для покриття збитків – якщо потенційні втрати за ризиком перевищують фінансові можливості підприємства для їх відшкодування.

4. Відсутність фінансового стимулу – якщо ризикова операція не передбачає достатнього рівня доходу, щоб виправдати ризик.

5. Новизна або нерелевантність господарської операції – якщо операції не є типовими для підприємства, мають інноваційний характер і відсутня інформаційна база для адекватної оцінки ризиків.

Для ПрАТ «Укрграфіт» уникнення фінансових ризиків має розглядатися як інструмент виняткових ситуацій, де інші методи управління ризиками є недоцільними або недостатньо ефективними. Водночас, уникнення фінансових ризиків може стати стримуючим фактором для реалізації інноваційних проєктів і стратегій, що вимагає ретельного аналізу умов його застосування.

Для підприємства важливо забезпечити баланс між мінімізацією ризиків і використанням можливостей для розвитку, які пов'язані з прийняттям обґрунтованих ризикових рішень.

На основі проведеного аналізу фінансових показників діяльності підприємства ПрАТ «Укрграфіт» можна стверджувати, що загалом підприємство має задовільний фінансовий стан. ПрАТ «Укрграфіт» має високу фінансову стійкість, що виражається у зростанні частки власного капіталу, задовільному рівні ліквідності та платоспроможності.

Водночас спостерігається погіршення показників ділової активності, зокрема уповільнення обігу активів і капіталу, що створює ризики уповільнення фінансового циклу та зниження доходності.

Для ПрАТ «Укрграфіт» яке функціонує в умовах підвищеної економічної

невизначеності, побудова ефективної системи фінансового ризик-менеджменту дозволить не лише мінімізувати потенційні загрози, але й забезпечити довгострокову стабільність і конкурентоспроможність.

Реалізація цієї системи сприятиме підтримці задовільного фінансового стану підприємства, оптимізації управління фінансовими потоками та формуванню стратегій, які дозволяють ефективно реагувати на ризики, що виникають у процесі господарської діяльності.

Щоб забезпечити реалізацію ефективної системи фінансового ризик-менеджменту, необхідно визначити основні напрями, які сприятимуть нейтралізації та мінімізації фінансових ризиків, а також забезпеченню економічної безпеки підприємства. Ці напрями враховують специфіку діяльності ПрАТ «Укрграфіт» та особливості його фінансового стану, дозволяючи підприємству адаптуватися до зовнішніх викликів і підтримувати стабільний рівень фінансової ефективності.

Слід зазначити, що за 9 місяців 2024 р. ПрАТ «Укрграфіт» отримав збитки у розмірі 118 млн грн, тоді як в аналогічному періоді минулого року отримало чистий прибуток 128,230 млн грн [60], що вказує на зростання фінансових ризиків та потребу у посиленні управління ними. Збитковість може бути пов’язана з уповільненням оборотності активів, зростанням операційних витрат та впливом зовнішніх чинників, пов’язаних із економічною нестабільністю.

В таких умовах формування ефективної системи фінансового ризик-менеджменту набуває особливого значення. Вона дозволить не лише мінімізувати негативний вплив ризиків, але й забезпечити стабільність фінансового стану підприємства та його здатність адаптуватися до змін у зовнішньому середовищі.

В табл. 3.1 наведено основні напрями вдосконалення фінансового ризик-менеджменту для ПрАТ «Укрграфіт», спрямовані на підтримку фінансової стійкості та покращення економічної безпеки підприємства.

Таблиця 3.1 – Напрями вдосконалення фінансового ризик-менеджменту для ПрАТ «Укрграфіт»

Напрям	Заходи	Очікуваний результат
Оптимізація управління активами	- запровадження контролю за дебіторською заборгованістю; - скорочення циклу обігу капіталу.	Зменшення фінансових втрат через несвоєчасні розрахунки, прискорення грошового обігу.
Посилення фінансової стійкості	- формування фінансових резервів; - обмеження надмірного використання позикових коштів.	Забезпечення стабільності у разі зовнішніх шоків, зменшення залежності від кредитних ресурсів.
Розвиток інвестиційної діяльності	- модернізація основних засобів; - використання тимчасово вільних коштів у довгострокові інвестиції.	Підвищення операційної ефективності, зростання конкурентоспроможності.
Розробка стратегій мінімізації ризиків	- впровадження механізмів нейтралізації ризиків; - лімітування ризикових операцій.	Зниження ймовірності фінансових втрат, посилення контролю за ризикованими напрямами діяльності.
Автоматизація фінансових процесів	- впровадження автоматизованих систем моніторингу та аналізу ризиків; - автоматизація фінансової звітності та контролю.	Зменшення впливу людського фактора, прискорення процесів прийняття рішень, підвищення прозорості.
Розширення страхових інструментів	- використання страхових послуг для покриття значних фінансових втрат; - оптимізація страхових програм.	Зниження ймовірності значних фінансових втрат.
Покращення внутрішнього контролю	- впровадження процедур внутрішнього аудиту; - контроль за дотриманням внутрішніх фінансових нормативів.	Раннє виявлення потенційних ризиків, зниження ймовірності порушень.
Навчання персоналу	- проведення тренінгів із ризик-менеджменту; - підвищення кваліфікації фінансового персоналу.	Формування компетенцій для ефективного управління ризиками.
Розробка кризових сценаріїв	- планування дій у випадку кризових ситуацій; - проведення тренувань у рамках кризових сценаріїв.	Підвищення готовності до кризових ситуацій, зменшення їхнього впливу.
Управління валютними ризиками	- використання інструментів хеджування; - проведення оцінки валютної експозиції.	Зменшення впливу валютних коливань на фінансові результати.
Моніторинг економічної безпеки підприємства	- регулярний аналіз зовнішнього та внутрішнього середовища; - оцінка загроз і можливостей.	Своєчасне виявлення ризиків, підвищення адаптивності підприємства до змін зовнішнього середовища.

ПрАТ «Укрграфіт» активно здійснює експортну діяльність, що підтверджується її фінансовими показниками за 2023 р.

Загальна сума виручки підприємства склала 1564656 тис. грн, з яких експорт становить 918393 тис. грн, або 59% від загального обсягу продажів.

Однак експортна діяльність тісно пов’язана з валютними ризиками, які виникають у зв’язку з коливанням курсів валют, залежністю від зовнішньоекономічної кон’юнктури та умов міжнародних контрактів. Висока частка експорту в структурі доходів підприємства робить ПрАТ «Укрграфіт» вразливим до змін валютного курсу та інших ризиків, притаманних зовнішньоекономічній діяльності.

Для підвищення ефективності управління ризиками, пов'язаними з експортною діяльністю, доцільним є впровадження низки заходів, орієнтованих на мінімізацію валютних, кредитних та операційних ризиків. Основні напрями інтеграції ризик-менеджменту в експортну діяльність ПАТ «Укрграфіт» наведені в табл. 3.2.

Таблиця 3.2 – Основні напрями мінімізації фінансових ризиків у зовнішньоекономічній діяльності ПрАТ «Укрграфіт»

Напрям інтеграції ризик-менеджменту	Заходи	Очікуваний результат
Проведення оцінки валютної експозиції	Аналіз частки виручки в іноземній валюті; розробка сценаріїв коливань валютного курсу та їх впливу на виручку	Зменшення валютного ризику; підвищення стабільності доходів
Хеджування валютних ризиків	Використання форвардів, опціонів, свопів для фіксації курсів обміну валюти	Захист від втрат через коливання валютного курсу
Диверсифікація ринків збуту	Збільшення кількості країн-споживачів, скорочення залежності від одного ринку	Зменшення ризику втрат через політичну чи економічну нестабільність на окремих ринках
Встановлення лімітів на експортні операції	Обмеження обсягів експорту на умовах довготривалого кредитування	Зменшення кредитного ризику та ризику неплатоспроможності клієнтів
Страхування експортних контрактів	Укладання договорів страхування на випадок неплатежів чи форс-мажорних обставин	Захист від фінансових втрат у разі невиконання умов контракту

Запропоновані напрями інтеграції ризик-менеджменту в процеси зовнішньоекономічної діяльності ПрАТ «Укрграфіт» спрямовані на забезпечення стійкості підприємства до зовнішніх ризиків, які виникають у

процесі міжнародних операцій. Проведення оцінки валютної експозиції та використання інструментів хеджування дозволяє мінімізувати вплив валютних коливань на фінансові результати підприємства, що особливо актуально за високої частки експорту.

Диверсифікація ринків збуту та страхування експортних контрактів підприємства ПрАТ «Укрграфіт», сприятимуть значному зниженню операційних і кредитних ризиків завдяки розширенню географії продажів і створенню додаткових механізмів захисту від можливих фінансових втрат. Це дозволяє підприємству зменшити залежність від економічної ситуації на окремих ринках, мінімізувати ризики неплатежів з боку контрагентів і підвищити довіру клієнтів та партнерів. У результаті реалізація цих заходів не тільки зміцнює фінансову стабільність, але й підвищує репутацію підприємства як надійного учасника зовнішньоекономічної діяльності.

Встановлення лімітів на експортні операції сприятиме ефективному контролю за фінансовою дисципліною підприємства, забезпечуючи чітке регулювання обсягів ризикових угод. Такий підхід дозволяє не лише підтримувати стабільний рівень платоспроможності ПрАТ «Укрграфіт», але й запобігати можливим фінансовим втратам у разі виникнення форс-мажорних ситуацій, таких як економічна нестабільність, валютні коливання чи невиконання зобов'язань контрагентами. Крім того, це сприятиме створенню умов для раціонального використання фінансових ресурсів та підвищенню стійкості підприємства до зовнішніх викликів.

Реалізація запропонованих заходів сприятиме не лише підвищенню ефективності управління фінансовими ризиками, але й зміцненню конкурентних позицій підприємства на міжнародному ринку, забезпечуючи його довгострокову економічну безпеку.

Автоматизація управлінських процесів є важливим напрямом удосконалення фінансового ризик-менеджменту ПрАТ «Укрграфіт».

Впровадження сучасних цифрових рішень дозволлить підприємству підвищити ефективність управління, зменшити вплив людського фактора та

забезпечити оперативний контроль за фінансовими потоками. Автоматизація є важливим інструментом для своєчасного виявлення та реагування на фінансові ризики, що особливо актуально для підприємства, яке функціонує в умовах економічної нестабільності та високого рівня конкуренції.

Враховуючи специфіку діяльності ПрАТ «Укрграфіт» в табл. 3.3 наведено основні заходи з автоматизації управлінських процесів, які сприятимуть мінімізації фінансових ризиків і забезпеченню економічної безпеки підприємства.

Таблиця 3.3 – Основні заходи з автоматизації управлінських процесів ПрАТ «Укрграфіт»

Напрям автоматизації	Заходи	Очікуваний результат
Впровадження системи ERP	- інтеграція всіх фінансових операцій в єдину інформаційну систему; - прогнозування грошових потоків; - управління дебіторською та кредиторською заборгованістю.	- підвищення оперативності управління; - оптимізація фінансових потоків; - покращення контролю за зобов’язаннями.
Автоматизація моніторингу ризиків	- використання програмного забезпечення для аналізу фінансових ризиків у реальному часі; - автоматизація оцінки валютної експозиції.	- своєчасне виявлення ризиків; - зниження впливу валютних коливань на фінансові результати.
Система електронної звітності	- автоматизація підготовки фінансових звітів; - інтеграція з банківськими системами.	- скорочення часу на підготовку звітності; - підвищення точності фінансових даних.
Використання штучного інтелекту (AI)	- прогнозування ризиків на основі аналізу даних; - виявлення аномалій у фінансових операціях.	- зменшення впливу людського фактора; - прогнозування можливих загроз і уникнення потенційних фінансових втрат.
Управління контрактами	- використання цифрових платформ для моніторингу експортних контрактів; - відстеження строків виконання зобов’язань.	- посилення контролю за виконанням контрактів; - зниження ризику неплатежів.

Впровадження ефективної політики управління фінансовими ризиками є одним із ключових напрямів забезпечення стабільності діяльності підприємства, особливо в умовах економічної нестабільності.

Для ПрАТ «Укрграфіт» це означає формалізацію та систематизацію підходів до управління ризиками, що дозволить забезпечити фінансову стійкість і мінімізувати можливі втрати.

Політика управління фінансовими ризиками створює основу для систематичного та ефективного управління ризиками, знижуючи ймовірність фінансових втрат і покращуючи адаптацію підприємства до змінного середовища [61].

У табл. 3.4 наведено основні напрями розробки та впровадження політики управління фінансовими ризиками для підприємства.

Таблиця 3.4 – Основні напрями розробки політики управління фінансовими ризиками для ПрАТ «Укрграфіт»

Напрям	Заходи	Очікуваний результат
Ідентифікація та оцінка ризиків	- проведення регулярного аналізу фінансових операцій для виявлення потенційних ризиків; - використання кількісних та якісних методів оцінки ризиків.	- своєчасне виявлення ризиків; - оцінка їхнього потенційного впливу на діяльність підприємства.
Розробка процедур реагування	- визначення стратегій управління ризиками: уникнення, зменшення, передача або прийняття ризику; - розробка планів дій для кожного типу ризику.	- зниження негативного впливу ризиків; - підвищення готовності до непередбачуваних ситуацій.
Моніторинг та контроль	- встановлення системи постійного моніторингу фінансових показників; - регулярний перегляд та оновлення політики управління ризиками.	- оперативне виявлення відхилень; - актуалізація підходів до управління ризиками відповідно до змін середовища.
Навчання персоналу	- проведення тренінгів та семінарів з управління фінансовими ризиками; - підвищення обізнаності працівників щодо процедур та політик.	- формування компетентного персоналу; - підвищення ефективності реалізації політики управління ризиками.

Реалізація зазначених напрямів дозволить ПрАТ «Укрграфіт» створити

дієву систему управління фінансовими ризиками, що сприятиме підвищенню фінансової стійкості та забезпеченню економічної безпеки підприємства. Ідентифікація та оцінка ризиків забезпечать своєчасне виявлення потенційних загроз, а розробка процедур реагування дозволить ефективно мінімізувати їхній вплив. Моніторинг та контроль гарантуватимуть оперативне реагування на зміни, а навчання персоналу сприятиме підвищенню загальної культури управління ризиками на підприємстві.

В умовах підвищеної економічної невизначеності та нестабільності фінансових ринків ефективний ризик-менеджмент стає важливим інструментом для збереження стабільності діяльності підприємства. Він дозволяє ідентифікувати та оцінювати ризики, а також впроваджувати механізми для їх нейтралізації та мінімізації.

Ризик-менеджмент є специфічною складовою загальної системи управління ризиками. Основні елементи цієї системи, такі як ідентифікація, оцінка, моніторинг та контроль ризиків, сприяють адаптації підприємства до змін зовнішнього середовища.

Для ПрАТ «Укрграфіт» впровадження ефективної системи фінансового ризик-менеджменту дозволить не лише знизити вплив негативних факторів, але й сприятиме забезпеченню фінансової стійкості підприємства. Це особливо важливо, враховуючи збитковість підприємства у 2024 р., а також уповільнення показників ділової активності.

Запропоновані напрями, такі як автоматизація управлінських процесів, розробка політики управління фінансовими ризиками, а також інтеграція ризик-менеджменту в експортну діяльність, створюють умови для системного підходу до управління ризиками.

Реалізація запропонованих заходів сприятиме підвищенню фінансової ефективності підприємства, зменшенню залежності від зовнішніх шоків, оптимізації фінансових потоків та підвищенню конкурентоспроможності підприємства.

Отже, впровадження ефективної системи фінансового ризик-

менеджменту для ПрАТ «Укрграфіт» є важливим кроком у забезпеченні його довгострокової стабільності, фінансової стійкості та економічної безпеки.

Удосконалення підходів до управління ризиками дозволить підприємству зберігати адаптивність до змінного економічного середовища, підтримуючи задовільний рівень фінансового стану.

3.2 Цифрові рішення для управління фінансовими ризиками підприємства

Функція управління фінансовими ризиками охоплює всі сфери діяльності підприємства, оскільки фінансові ризики впливають на операційну, інвестиційну, виробничу та стратегічну діяльність. Управління фінансовими ризиками є інтегрованою частиною бізнес-процесів, спрямованою на забезпечення досягнення корпоративних цілей за умов мінімізації негативного впливу ризиків.

Незважаючи на прогресивний характер інтегрованого ризик-менеджменту, більшість промислових підприємств України все ще розглядають управління ризиками як допоміжну функцію, що часто не впливає на стратегічні та операційні рішення. Зростаюча невизначеність зовнішнього середовища, яка посилилася внаслідок політичних і економічних потрясінь, вимагає від підприємств інтеграції ризик-менеджменту в загальну систему управління діяльністю [62].

Традиційні методи управління ризиками, що базуються на аналізі історичних даних та інтуїтивному підході, більше не відповідають потребам сучасного бізнесу. Через недоліки традиційних підходів та зростаючу складність зовнішнього середовища інтеграція сучасних інформаційних технологій стає необхідною умовою для ефективного управління фінансовими ризиками.

Інформаційні системи для управління фінансовими ризиками пропонують комплексні рішення, які забезпечують автоматизацію процесів ідентифікації, оцінки та моніторингу ризиків, а також підтримують прийняття обґрунтованих

рішень. Ці системи інтегрують сучасні технології, такі як аналітика великих даних (Big Data), штучний інтелект (AI), хмарні обчислення та блокчейн, що дозволяють значно покращити точність і швидкість управління ризиками.

Розвиток цифрових технологій відкриває нові можливості для підприємств, дозволяючи адаптуватися до швидких змін на ринку, прогнозувати можливі ризики та приймати ефективні рішення. У цьому контексті інформаційні системи стають ключовим інструментом для забезпечення фінансової стійкості та реалізації стратегічних цілей організації [63].

Для деталізації можливостей сучасних інформаційних систем у табл. 3.5 наведено приклади інформаційних рішень, які забезпечують системне управління фінансовими ризиками.

Таблиця 3.5 – Сучасні інформаційні рішення для управління фінансовими ризиками [62, 64-66]

Категорія інформаційних технологій	Приклади програмного забезпечення	Основні можливості
ERP-системи	SAP Risk Management, Oracle Risk Management Cloud, Microsoft Dynamics 365 Finance	Інтеграція даних, автоматизація процесів управління ризиками, підтримка стратегічного планування
Спеціалізовані платформи управління ризиками	SAS Risk Management, RiskWatch, MetricStream	Аналіз ризиків, автоматизація створення звітів, оцінка впливу ризиків
Інструменти для аналізу великих даних (Big Data)	Hadoop, Splunk	Обробка великих обсягів даних, виявлення трендів і аномалій
Інструменти для моделювання сценаріїв	Palisade @Risk, IBM SPSS	Моделювання ризикових сценаріїв, оцінка ймовірності ризиків
Хмарні технології	Amazon Web Services (AWS), Google Cloud Platform (GCP)	Моніторинг у реальному часі, доступ до даних із будь-якого місця
Блокчейн-технології	Hyperledger Fabric, Ethereum Smart Contracts	Підвищення прозорості транзакцій, автоматизація угод через смарт-контракти
Роботизована автоматизація процесів (RPA)	UiPath, Blue Prism	Автоматизація рутинних завдань, моніторинг транзакцій

ERP-системи, такі як SAP Risk Management, Oracle Risk Management Cloud, та Microsoft Dynamics 365 Finance, є основою для інтеграції фінансових, виробничих та інвестиційних процесів. Ці системи дозволяють підприємствам [67]:

– об’єднати всі ключові операції в єдину платформу. Це забезпечує прозорість даних та доступ до актуальної інформації для прийняття обґрунтованих управлінських рішень.

– автоматизувати процеси управління ризиками. Наприклад, система може відстежувати дебіторську заборгованість і прогнозувати ймовірність виникнення проблем із ліквідністю.

– забезпечити підтримку стратегічного планування. ERP-системи дозволяють моделювати різні сценарії, оцінювати фінансові ризики та розробляти плани їх мінімізації.

Для ПрАТ «Укрграфіт» ERP-системи забезпечать оптимізацію виробничих витрат, інтеграцію фінансових даних із планами виробництва та прозорість фінансових потоків.

Спеціалізовані платформи, такі як SAS Risk Management, RiskWatch та MetricStream, надають можливість глибокого аналізу ризиків. Їхні переваги включають:

– оцінку впливу ризиків на фінансові результати. Наприклад, аналіз впливу валютних коливань на прибуток підприємства.

– моделювання різних сценаріїв. Система дозволяє оцінити, як зміни ставок кредитування або попиту на продукцію можуть вплинути на фінансовий стан компанії.

– автоматичне створення звітів. Це спрощує підготовку фінансових документів та аналіз ризиків для внутрішнього аудиту.

Для ПрАТ «Укрграфіт» ці платформи дозволять зосередитися на ключових ризиках, таких як валютний чи кредитний ризик, і розробити ефективні стратегії їх мінімізації.

Big Data відкриває нові можливості для аналізу та прогнозування ризиків. Інструменти, такі як Hadoop та Splunk, забезпечують [68]:

– обробку великих обсягів даних у реальному часі. Це дає змогу виявляти тренди, які можуть сигналізувати про можливі ризики.

– аналіз історичних даних. Наприклад, аналіз коливань валютного курсу протягом останніх років може допомогти передбачити їхній вплив на доходи підприємства.

– розробку моделей ризиків. Інструменти Big Data дозволяють створювати моделі, що прогнозують ймовірність виникнення ризикових ситуацій.

ПрАТ «Укрграфіт» може використовувати ці технології для аналізу ринкових ризиків, прогнозування попиту на продукцію та виявлення потенційних фінансових загроз.

Хмарні сервіси, такі як Amazon Web Services (AWS) та Google Cloud Platform (GCP), надають підприємствам можливість [69]:

– моніторити фінансові потоки в реальному часі. Це дозволяє швидко реагувати на зміни ринкової кон’юнктури.

– забезпечувати доступ до даних з будь-якої точки світу. Особливо важливо для підприємств із міжнародними операціями.

– забезпечувати безпеку даних. Хмарні технології забезпечують надійний захист інформації від витоків чи несанкціонованого доступу.

Для ПрАТ «Укрграфіт» впровадження хмарних технологій сприятиме швидкому доступу до фінансових даних і покращенню гнучкості управління ризиками.

Технології блокчейн, такі як Hyperledger Fabric та Ethereum Smart Contracts, підвищують прозорість та безпеку фінансових операцій. Їхні можливості включають [70]:

– автоматизацію транзакцій. За допомогою смарт-контрактів можна автоматизувати виконання угод, що зменшує ризик шахрайства.

– прозорість даних. Блокчейн дозволяє відстежувати кожну фінансову

операцію, забезпечуючи її достовірність.

ПрАТ «Укрграфіт» може використовувати блокчейн для взаєморозрахунків із міжнародними партнерами, мінімізуючи ризики затримок чи шахрайства.

Роботизована автоматизація процесів (RPA) за допомогою інструментів, таких як UiPath та Blue Prism, дозволяє [71]:

– автоматизувати обробку дебіторської заборгованості. Це знижує час на ручну перевірку платежів.

– моніторити транзакції у реальному часі. Система може відслідковувати фінансові показники та сигналізувати про можливі ризики.

Впровадження RPA на ПрАТ «Укрграфіт» сприятиме підвищенню ефективності фінансового відділу та зниженню витрат часу на рутинні завдання.

Інтеграція сучасних інформаційних рішень дозволить ПрАТ «Укрграфіт»:

– підвищити ефективність управління фінансовими ризиками;

– забезпечити прозорість і контроль за фінансовими потоками;

– знизити вплив валютних ризиків і оптимізувати дебіторську заборгованість;

– зміцнити позиції підприємства на міжнародному ринку.

Моніторинг фінансових ризиків є важливою складовою сучасної системи управління ризиками. Він забезпечує своєчасне виявлення та оцінку ризиків, що дозволяє підприємствам оперативно реагувати на зміни зовнішнього середовища та мінімізувати можливі втрати. До основних переваг моніторингу фінансових ризиків слід віднести [72]:

1. Оперативність – моніторинг у реальному часі забезпечує своєчасне виявлення ризиків, таких як валютні коливання, зміни процентних ставок або ринкових умов.

2. Прийняття обґрунтованих рішень – автоматизація аналізу фінансових даних створює базу для розробки ефективних стратегій управління ризиками.

3. Прозорість і підзвітність – автоматизовані процеси сприяють

підвищенню прозорості фінансових операцій та звітності, що є важливим для внутрішнього аудиту та зовнішніх перевірок.

4. Відповідність нормативним вимогам – система забезпечує дотримання регуляторних стандартів, спрощуючи звітність та знижуючи ризик санкцій.

Для ПрАТ «Укрграфіт», провідного виробника вуглеграфітової продукції з експортною орієнтацією, важливість моніторингу фінансових ризиків особливо зростає у зв'язку з впливом наступних ризиків:

– валютний ризик. Коливання валютного курсу впливають на доходи від експорту (євро, долар США) та витрати на імпорт сировини.

– ризик ліквідності. Підтримання позитивного грошового потоку потребує постійного моніторингу дебіторської та кредиторської заборгованості. Аналіз потоку платежів дозволяє уникнути касових розривів.

– кредитний ризик.Зростання боргового навантаження або ненадійність контрагентів може ускладнити фінансову стабільність підприємства.

– ринкові ризики. Зміни попиту на продукцію впливають на обсяги реалізації та фінансові показники. Аналіз трендів ринку за допомогою Big Data дозволяє прогнозувати потенційні зміни попиту.

Для інтеграції моніторингу фінансових ризиків важливо використовувати сучасні інформаційні системи. ERP-системи забезпечують централізований контроль за фінансовими потоками, тоді як спеціалізовані платформи аналізують вплив ризиків на фінансові результати. Використання Big Data дає змогу прогнозувати ризики на основі великих обсягів даних, а RPA автоматизує рутинні завдання.

Інтеграція автоматизованого моніторингу фінансових ризиків у систему управління ПрАТ «Укрграфіт» не лише забезпечить підвищення прозорості та контролю за фінансовими потоками, а й сприятиме зміцненню економічної безпеки підприємства. Завдяки своєчасному виявленню та оцінці потенційних загроз, таких як валютні коливання, ризик ліквідності чи нестабільність ринкових умов, підприємство зможе мінімізувати втрати та стабілізувати свою фінансову діяльність.

Забезпечення економічної безпеки через інтеграцію сучасних інформаційних технологій, таких як ERP-системи, Big Data та RPA, дозволить не лише ефективно реагувати на зовнішні виклики, а й створити основу для довгострокового розвитку. Це сприятиме збереженню конкурентних позицій ПрАТ «Укрграфіт» на міжнародних ринках та гарантуватиме стабільність у складному економічному середовищі.

Висновок до третього розділу

В умовах зростаючої економічної нестабільності, що посилюється як зовнішніми, так і внутрішніми факторами, впровадження ефективної системи управління фінансовими ризиками є одним із важливих інструментів забезпечення стійкості діяльності підприємства.

Інтегрований підхід до фінансового ризик-менеджменту має вирішальне значення для зниження впливу потенційних загроз на фінансовий стан підприємства. Система управління ризиками повинна включати ідентифікацію, оцінку, моніторинг та мінімізацію ризиків, що дозволяє оперативно реагувати на виклики, які виникають у процесі господарської діяльності.

Запропоновані заходи, такі як оптимізація управління активами, посилення фінансової стійкості, розвиток інвестиційної діяльності, впровадження автоматизованих систем моніторингу та розробка кризових сценаріїв, формують основу для збереження стабільності підприємства навіть у складних економічних умовах. Для ПрАТ «Укрграфіт» впровадження ефективної системи фінансового ризик-менеджменту дозволить не лише знизити вплив негативних факторів, але й сприятиме забезпеченню фінансової стійкості підприємства. Це особливо важливо, враховуючи збитковість підприємства у 2024 р., а також уповільнення показників ділової активності.

Сучасні інформаційні технології, такі як ERP-системи, платформи для аналізу ризиків, Big Data, блокчейн та роботизована автоматизація процесів (RPA), відкривають нові можливості для забезпечення прозорості, точності та

своєчасності управління фінансами. Інтеграція цих інструментів дозволяє підприємству отримувати оперативний доступ до даних, прогнозувати ризики з високою точністю, автоматизувати рутинні процеси та забезпечити дотримання нормативних вимог.

Особливо важливим є впровадження автоматизованих систем моніторингу фінансових ризиків, що дозволяють аналізувати зовнішні та внутрішні фактори, оцінювати ймовірність виникнення ризиків, таких як валютний, кредитний, ліквідності чи ринковий. Використання інструментів на основі штучного інтелекту та машинного навчання створює умови для адаптації підприємства до швидкозмінного економічного середовища, знижуючи залежність від суб'єктивного прийняття рішень.

Для ПрАТ «Укрграфіт» впровадження ефективної системи фінансового ризик-менеджменту, що базується на інтеграції цифрових рішень, є стратегічно важливим кроком для забезпечення економічної безпеки. Це дозволить підприємству не лише мінімізувати негативний вплив ризиків, але й ефективно використовувати можливості, які відкриваються в умовах невизначеності. Зокрема, автоматизація управлінських процесів, моніторинг ризиків у реальному часі та використання інструментів хеджування сприятимуть стабілізації фінансових потоків, зниженню втрат та підвищенню конкурентоспроможності підприємства.

Забезпечення економічної безпеки підприємства через впровадження сучасних інформаційних технологій дозволить ПрАТ «Укрграфіт» підтримувати високий рівень адаптивності до зовнішніх викликів, розвивати довгострокові стратегії та зберігати позиції на міжнародному ринку. Крім того, інтеграція ризик-менеджменту у всі рівні управління створить умови для формування сталого фінансового середовища та реалізації інноваційних проектів, що є основою довгострокового розвитку. Таким чином, системний підхід до управління фінансовими ризиками забезпечить надійний фундамент для стабільної роботи та розвитку підприємства у складних умовах.

ВИСНОВКИ

Фінансовий ризик підприємства – це об’єктивно притаманна його діяльності ймовірність виникнення несприятливих фінансових наслідків, пов’язаних із формуванням, розподілом і використанням фінансових ресурсів. Цей вид ризику є важливим елементом загальної системи ризиків, оскільки безпосередньо впливає на ліквідність, платоспроможність, прибутковість і стабільність підприємства. Його особливістю є системний вплив на всі аспекти діяльності підприємства, що вимагає інтеграції управління ризиками в загальну систему економічної безпеки. Основні загрози включають валютні коливання, кредитні ризики, нестабільність ринкової кон’юнктури та зовнішні виклики.

Узагальнення підходів до оцінки фінансових ризиків підприємства свідчить про їхню важливість для забезпечення стабільності та економічної безпеки.

Розглянуті методи, такі як фінансові коефіцієнти, бальна та інтегральна оцінка, матричний аналіз, експертні та рейтингові підходи, забезпечують підприємство широким спектром інструментів для аналізу та управління ризиками. Кожен метод має свої переваги, які доцільно використовувати залежно від особливостей підприємства, доступної інформації та поставлених цілей оцінки.

Управління ризиками розглядається як складний процес, що включає ідентифікацію, оцінку, вибір методів управління, реалізацію заходів та моніторинг.

Інструменти мінімізації ризиків, такі як хеджування, страхування, диверсифікація та використання цифрових платформ, дозволяють підприємствам забезпечити адаптацію до динамічного середовища. Важливою складовою управління фінансовими ризиками є здатність інтегрувати ризик-менеджмент у стратегічне управління підприємством, що створює основу для підтримки економічної безпеки навіть у складних економічних умовах.

Аналіз діяльності ПрАТ «Укрграфіт» за 2021–2023 рр. показав позитивну динаміку зростання частки власного капіталу з 86,86% до 91,30%, що сприяє фінансовій стійкості. Водночас уповільнення оборотності активів, капіталу та інших ресурсів створює ризики, які можуть негативно вплинути на економічну безпеку підприємства. Зменшення капітальних інвестицій і зростання зносу основних засобів вказують на необхідність активізації заходів із довгострокового планування та модернізації.

Для досягнення високого рівня економічної безпеки ПрАТ «Укрграфіт» важливо забезпечити баланс між мінімізацією ризиків і максимізацією можливостей.

Інтеграція сучасних підходів до управління фінансовими ризиками дозволяє підприємству не тільки захищати свої фінансові інтереси, а й ефективно використовувати нові перспективи, що виникають у результаті змін на ринку. Особливу увагу слід приділити адаптивності системи управління до швидкозмінного середовища, оскільки це є основою для досягнення довгострокової стійкості.

Розроблені в роботі підходи до інтеграції інформаційних технологій, таких як ERP-системи, Big Data, роботизована автоматизація процесів (RPA) та блокчейн, є важливими елементами для зміцнення економічної безпеки. Ці технології дозволяють значно покращити процеси аналізу даних, прогнозування ризиків та оперативного прийняття управлінських рішень. Зокрема, автоматизація процесів моніторингу фінансових потоків та оцінки валютних ризиків створює умови для своєчасного виявлення загроз і мінімізації їхнього впливу на діяльність підприємства.

В умовах сучасних викликів, спричинених глобальною невизначеністю та воєнним станом в Україні, управління фінансовими ризиками стає важливим елементом забезпечення економічної безпеки підприємств. Запровадження кризових сценаріїв, посилення внутрішнього контролю, страхування експортних контрактів та інструментів хеджування валютних ризиків є першочерговими заходами, які дозволяють підприємству захищатися від

зовнішніх шоків і мінімізувати залежність від нестабільності зовнішньоекономічного середовища.

Економічна безпека підприємства значною мірою залежить від здатності керівництва ефективно реагувати на виклики, які виникають у процесі його діяльності.

Інтеграція сучасних інформаційних технологій та адаптивних стратегій до системи управління фінансовими ризиками сприятиме забезпеченню прозорості фінансових потоків, оптимізації управління активами та підвищенню ефективності операцій. Забезпечення стабільності підприємства в умовах зростаючих зовнішніх викликів є ключовою умовою його довгострокового розвитку.

Впровадження сучасної системи фінансового ризик-менеджменту, яка базується на інтеграції цифрових технологій, адаптивних стратегій та систематичного моніторингу ризиків, є важливим фактором для створення стійкої основи економічної безпеки. Це дозволить підприємству не лише реагувати на існуючі загрози, але й створювати умови для сталого зростання та досягнення стратегічних цілей у довгостроковій перспективі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Вергуненко В., Зачосова Н. Управління фінансово-економічною безпекою як елемент стратегії розвитку суб'єкта господарювання у воєнний час. *Молодий вчений.* 2024. № 5 (129). С. 109-115.

2. Зайченко К.С., Діма Н.І. Економічна безпека підприємства: сутність та роль. *Ефективна економіка*. 2021. №5. URL : http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=8900 (дата звернення: 02.09.2024).

3. Вараксіна О., Побіденна, В., Гребеник, Р. Управління ризиками в контексті економічної безпеки підприємства. *Економіка та суспільство*. 2023. Вип. 56. URL : https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2998 (дата звернення: 08.09.2024).

4. Пасінович І.І., Гутак В.М. Фінансова безпека як складова економічної та корпоративної безпеки: теоретичний аспект. *Економіка та суспільство*. 2023. Вип. 58. URL: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-58-24 (дата звернення: 12.09.2024).

5. Долінський Л.Б. Фінансовий ризик-менеджмент : навч.-метод. посібник. Київ : Національний університет «Києво-Могилянська академія». 2022. 132 с.

6. Євстахевич В.Л., Комар В.М., Гармаш Р.В., Ожибко В.Б., Воїнський Н.В., Давидович М.І. Ключові ризики функціонування підприємств харчової промисловості в умовах війни. *Академічні візії*. 2024. Вип. 27. URL : file:///C:/Users/Admin/Downloads/s28.pdf (дата звернення: 12.09.2024).

7. Бабенко В.Г. Страхування фінансових ризиків як механізм надання гарантій суб'єктам підприємницької діяльності. Суми: Вид-во Укр. акад. банк. справи Нац. банку України, 2007. 21 с.

8. Чумак В.Д., Мисник Т.Г., Зоря С.П. Теоретичні аспекти фінансових ризиків та управління ними. Вісник ХНАУ ім. В.В. Докучаєва. Серія «Економічні науки». 2018. № 2. С. 157-164.

9. Соболь А.С. Сутність поняття «фінансовий ризик підприємства».

Східна Європа: економіка, бізнес та управління. 2016. Вип. 4(04). С. 9-13.

10. Диба М.І. Суть та види фінансових ризиків у системі ризик-менеджменту підприємства. Вісник Національного університету «Львівська політехніка». 2008. № 635. С. 22-28.

11. Бланк І.А. Фінансовий менеджмент. Київ : Ельга, Ніка-Центр, 2005. 656 с.

12. Фаріон І.Д. Стратегічний аналіз : навчальний посібник для студентів і аспірантів. Тернопіль : ТНЕУ, 2009. 635 с.

13. Камінський А.Б. Моделювання фінансових ризиків : монографія. Київ : ВПЦ «Київський університет», 2006. 304 с.

14. Клапків Л.М., Клапків Ю.М., Свірський В.С. Фінансові ризики в діяльності страхових компаній: теоретичні засади, сучасні реалії та прагматизм управління : монографія. Івано-Франківськ : Кушнір Г.М., 2020. 171 с.

15. Кириленко О.І. Оптимізація визначення категорії «фінансові ризики». *Молодий вчений.* 2024. № 1 (125). С. 114-120.

16. Пашали Є.О. Порівняльна характеристика наукових підходів до визначення та типологізації фінансових ризиків. *ECONOMICS: time realities*. 2024. № 3(73). С. 113-120.

17. Peter Moles. Financial Risk Management. Sources of Financial Risk and Risk Assessment. Edinburgh : Edinburgh Business School. Heriot-Watt University, 2016. 65 с.

18. Ross S.A., Westerfield R.W., Jaffe J. *Corporate Finance*. New York: McGraw-Hill Education, 2019. 1008 p.

19. Лащик І., Бондаренко Л. Теоретико-методологічні аспекти управління фінансовими ризиками підприємства. Галицький економічний вісник. 2023. Том 82. № 3. С. 62-70.

20. Руденко В.В., Погріщук Г Б. Ідентифікація змісту та класифікаційних ознак загроз і ризиків фінансовій безпеці підприємства. *Modern economics*. 2023. № 41. С. 105-112.

21. Дерменжі Д.Ф. Визначення сутності фінансових ризиків та основних методів їх оцінки в умовах нестабільної ринкової економіки.

Причорноморські економічні студії. 2018. № 25. С. 71-74.

22. Томашук І.В. Управління фінансовими ризиками підприємства як складова забезпечення сталого функціонування суб'єкта економіки. *Економіка та суспільство*. 2022. Вип. 39. URL : https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-39-64 (дата звернення: 14.09.2024).

23. Нечипоренко А.В. Особливості управління фінансовими ризиками підприємства в умовах трансформаційних змін. *Економічний вісник університету.* 2023. №56. С. 200-206.

24. Карп В., Кирил Ш. Системні ризики для інвестиційної діяльності в умовах глобальної невизначеності. Вісник ХНУ імені В.Н. Каразіна. Серія «Міжнародні відносини. Економіка. Країнознавство. Туризм». 2020. Вип. 12. С. 140-148.

25. Жаворонок А.В., Марич А.В.Управління фінансовими ризиками як складова фінансової безпеки підприємств. *Інфраструктура ринку*. 2020. Вип. 49. С. 167-173.

26. Дробот Я.В., Корнієнко І.С. Управління капіталом в контексті забезпечення фінансової безпеки підприємства. *Економічний вісник Дніпровського державного технічного університету.* 2022. № 1. С. 68-78.

27. Сак Т.В., Шепелюк Н.П. Діагностика фінансової стійкості підприємства: методологія та практика застосування. *Economic journal Odessa polytechnic university*. 2023. № 4. С. 37-44.

28. Ліснічук О.А., Нестерчук Т.А. Методичні підходи до оцінювання фінансової стійкості підприємства. *Економіка і суспільство*. 2018. №18. С. 454-462.

29. Ткаченко Є.Ю., Зінченко В.В. Сучасні підходи до оцінки фінансової стійкості підприємства. *Причорноморські економічні студії*. 2024. Вип. 86. С. 153-159.

30. Домбровська С. О., Лапіна І. С. Структура капіталу підприємства: сучасні проблеми та парадигма розвитку: монографія. Харків: «Діса плюс», 2020. 256 с.

31. Гнатенко Є.П. Фінансовий аналіз: навч. посіб.: 2019. 320 с.

32. Побережець О.В., Гусєв А.О. Ліквідність балансу підприємства та методика її визначення. *Приазовський економічний вісник.* 2021. № 2 (25). С. 223-230.

33. Шуміло О. С., Курочка А. С. ліквідність і платоспроможність підприємства та методи їх аналізу. *Бізнес Інформ*. 2023. № 4. С. 105-111.

34. Воронко Р.М., Воронко О.С. Аналіз ділової активності в системі управління розвитком підприємства. *Підприємництво і торгівля*. 2018. Вип. 23. С. 64-69.

35. Тютюнник Ю.М., Дорогань-Писаренко Л.О., Тютюнник С.В. Фінансовий аналіз: навчальний посібник (2-ге видання, змінене і доповнене). Полтава : Видавництво ПП «Астрая», 2020. 434 с.

36. Пріб К. А. Діагностика в системі управління: навчальний посібник. Ін-т підгот. кадрів держ. служби зайнятості України. Київ: ЦУЛ, 2016. 431 с.

37. Bernstein L. A., Wild John J. Financial Statement Analysis : Theory, Application and Interpretation. McGraw Hill, 2006. 738 p.

38. Fabozzi F. J. Financial Management and Analysis. John Wiley & Sons, Inc., 2008. 1022 p.

39. Бездітко О.Є. Управління фінансовими ризиками підприємства. Таврійський науковий вісник. Серія: Економіка. 2020. Вип. 3. С. 43-49.

40. Лактіонова О.А. Управління фінансовими ризиками: навч. посіб. Вінниця: ДонНУ імені Василя Стуса. 2020. 256 с.

41. Дорошенко О., Попчук Д. Ризик-менеджмент: роль обліково-аналітичного забезпечення підприємства. *Bulletin national university of water and environmental engineering*. 2023. Т. 1, № 101. С. 24-32.

42. Шклярук С.Г. Управління фінансовими ризиками : навч. посіб. Київ: ДП «Вид. дім «Персонал», 2019. 494 с.

43. Гривківська О.В., Дух В.М. Механізми нейтралізації економічних та фінансових ризиків підприємства. Економіка і управління. 2023. № 3. С. 43-51.

44. Oracle Risk Management Cloud. URL : https://www.oracle.com/erp/risk-management (дата звернення: 25.09.2024).

45. Канигін С.М. Великі дані в управлінні фінансами підприємства. Економіка управління та адміністрування. 2024. №3 (109). С. 97-104.

46. Дерба В.С. Штучний інтелект як інструмент вдосконалення ключових бізнес-процесів підприємства. *Здобутки економіки: перспективи та інновації*. 2024. № 8. URL : https://econp.com.ua/index.php/journal/article/view/93 (дата звернення: 26.09.2024)

47. Кривенко Ю.В., Бізянов В.В., Секретар О.О. Інноваційні інструменти фінансового ринку в системі міжнародних розрахунків. *Економіка та суспільство*. 2024. Вип. 63. URL : https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-63-21 (дата звернення: 03.10.2024).

48. Інструменти підтримки бізнесу у воєнний час. Вересень 2024 року. НІСД. URL : https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/instrumenty-pidtrymky-biznesu-u-voyennyy-chas-veresen-2024-roku (дата звернення: 03.10.2024).

49. Сайт ПАТ «Укрграфіт». URL : https://ukrgrafit.com.ua/ (дата звернення: 10.10.2024).

50. Яцух О.О., Захарова Н.Ю. Фінансовий стан підприємства та методика його оцінки. Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Економіка і управління. 2018. № 3. С. 173-180.

51. Гнатенко Є. П. Фінансовий аналіз: навч. посіб.: 2019. 320 с.

52. Герасименко О.М., Пасєка, С.Р. Концептуальні основи ризикорієнтованого підходу до управління у процесі забезпечення системи економічної безпеки підприємств різних галузей народного господарства. Вчені записки Університету «КРОК». 2019. №4(56). 148-155.

53. Цвігун Т. В. Механізм управління ризиками в системі управління підприємством. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія «Економіка і менеджмент». 2017. Вип. 23. Ч. 2. С. 9-13.

54. Лагунова І. А. Сутність та принципи концепції ризик-менеджменту. Актуальні проблеми державного управління. 2018. №1 (53). С. 44-52.

55. Сосновська О. О., Деденко Л. В. Ризик-менеджмент як інструмент забезпечення стійкого функціонування підприємства в умовах невизначеності. *European Economic Journal*. 2019. № 1(3). С. 70-79.

56. Дуднєва Ю. Е. Ризик-менеджмент: інтегрований підхід до організації. Електронне наукове фахове видання Мукачівського державного університету «Економіка та суспільство». 2019. № 20. С. 229-236.

57. Enterprise Risk Management. Applying enterprise risk management to environmental, social and governance-related risks. Committee of Sponsoring Organizations of the Treadway Commission (COSO). 2018. URL: https://www.coso.org/_files/ugd/3059fc_671ed4466c0e423b93a9ef3d2e30b78 6.pdf (дата звернення: 15.10.2024).

58. Долінський Л. Б. Фінансовий ризик-менеджмент: навч. -метод. посібн. Київ: ТОВ «КАЛЕНДАР ТМ». 2022. 132 с.

59. Гривківська О.В., Дух В.М. Механізми нейтралізації економічних та фінансових ризиків підприємства. *Економіка і управління*. 2023. № 3. С. 43-51.

60. "Укрграфіт" отримав збиток 118 млн грн за 9 місяців. URL : https://open4business.com.ua/ukrgrafit-otrymav-zbytok-118-mln-grn-za-9-misyacziv/ (дата звернення: 25.10.2024).

61. Чумак О.В, Мельничук І.І., Левіна М.В. Концептуальні засади формування фінансової політики в системі стратегічного управління підприємством. Економіка та суспільство. 2024. № 62 URL : https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/4029/3960

62. Черняк О., Чакалов Р., Зачосова Н. Засади використання ризик-менеджменту у системі управління фінансово-економічною безпекою в умовах економіки воєнного часу. *Підприємництво та інновації*. 2023. № 27. С. 73-78.

63. Лебідь О. Цифрові та інформаційні технології в управління підприємством: реальність та погляд у майбутнє. *Економіка та суспільство*. 2023. №55. URL : https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-55-19 (дата звернення: 26.10.2024).

64. Смолич Д.В. Оптимізація управління ресурсним забезпеченням підприємства шляхом упровадження ERP-системи. *Економічний простір*. 2021. № 166. URL: https://doi.org/10.32782/2224-6282/166-11 (дата звернення: 26.10.2024).

65. Замлинський В.А., Щуровська А.Ю., Замлинська О.В. Особливості та характеристики Business Intelligence (BI)-систем як інструменту підвищення ефективності діяльності компанії. *Український журнал прикладної економіки та техніки.* 2023. №1. URL: http://ujae.org.ua/osoblyvosti-ta-harakterystyky-business-intelligence-bi-system-yak-instrumentu-pidvyshhennya-efektyvnosti-diyalnosti-kompaniyi/ (дата звернення: 27.10.2024).

66. Шматковська Т.О., Стащук О.В., Дзямулич М.І. Великі дані та бізнес-моделювання економічних систем. *Ефективна економіка*. 2021. №5. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=8906 (дата звернення: 28.10.2024).

67. Оксамитна Л.П., Пряха Р.І. Особливості сучасних ERPсистем управління бізнес-процесами підприємства. *Управління розвитком складних систем*. 2022. № 51. С. 31-40.

68. Легенчук С.Ф., Завалій Т.О., Денисюк О.М. Big Data в стратегічному управлінському обліку. *Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу*. 2023. № 3 (56). С. 14-20.

69. Надточій І., Крамаренко І., Гришина Н. Хмарні технології як інструмент ефективного управління фінансово-економічною безпекою та HR-технологіями в умовах цифровізації. *Економічний простір*.2024. №190. С. 187-191.

70. Рогоза М.Є., Смірнов Ф.В., Використання технології блокчейн в управлінні життєвим циклом продукту на підприємстві. *Економічний Вісник Донбасу*. 2021. №3(65). С.216-221.

71. Hofmann, Peter, Samp, Caroline and Urbach, Nils, Robotic process automation. Electronic Markets. 2020. vol. 30. p. 99-106.

72. Ільчук В.П., Шишкіна О.В. Фінансові показники як індикатори виявлення фінансових ризиків промислових підприємств. *Бізнес Інформ*. 2020. № 2. С. 413-421.

ДОДАТОК А

		Коди		
	Дата (рік, місяць, число)	2024	01	01
Підприємство Приватне акціонерне товариство "Український графіт"	за ЄДРПОУ	00196204		
Територія ВОЗНЕСЕНІВСЬКИЙ	за КАТОТТГ	UA23060070010154443		
Організаційно-правова форма господарювання АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО	за КОПФГ	230		
Вид економічної діяльності ВИРОБНИЦТВО ІНШОГО ЕЛЕКТРИЧНОГО УСТАТКОВАННЯ	за КВЕД	27.90		

Середня кількість працівників 1421
Одиниця виміру : тис. грн.
Адреса, телефон 69006 м. Запоріжжя, Північне шосе, будинок 20, т.(061)289-51-10

Складено (зробити позначку "v" у відповідній клітинці):

за національними положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку	
за міжнародними стандартами фінансової звітності	V

Баланс (Звіт про фінансовий стан) на 31.12. 2021-2023 рр.

Форма № 1

Актив

Назва рядка	Код рядка	На 31 грудня 2021 р., тис. грн	На 31 грудня 2022 р., тис. грн	На 31 грудня 2023 р., тис. грн
I. Необоротні активи Нематеріальні активи	1000	2560	1771	1384
первісна вартість	1001	5773	5026	5418
накопичена амортизація	1002	3213	3255	4034
Незавершені капітальні інвестиції	1005	379647	359106	182828
Основні засоби	1010	1609358	1556358	1620123
первісна вартість	1011	2214505	2263834	2434493
знос	1012	605147	707476	814370
Інвестиційна нерухомість	1015	260	255	249
первісна вартість	1016	342	342	342
знос	1017	82	87	93
Довгострокові біологічні активи	1020			
первісна вартість	1021			
накопичена амортизація	1022			
Довгострокові фінансові інвестиції: які обліковуються за методом участі в капіталі інших підприємств	1030			
інші фінансові інвестиції	1035	2	2	
Довгострокова дебіторська заборгованість	1040	414	405	641
Відстрочені податкові активи	1045	76894		4946
Гудвіл	1050			
Відстрочені аквізиційні витрати	1060			
Залишок коштів у централізованих страхових резервних фондах	1065			
Інші необоротні активи	1090			
Усього за розділом I	1095	**2069135**	**1917897**	**1810171**
II. Оборотні активи Запаси	1100	1639537	1494478	1708137

Продовження ДОДАТКУ А

Назва рядка	Код рядка	На 31 грудня 2021 р., тис. грн	На 31 грудня 2022 р., тис. грн	На 31 грудня 2023 р., тис. грн
Виробничі запаси	1101	547526	421438	376476
Незавершене виробництво	1102	925782	873705	1148928
Готова продукція	1103	165905	198770	182277
Товари	1104	324	565	456
Поточні біологічні активи	1110			
Депозити перестрахування	1115			
Векселі одержані	1120			
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	1125	218459	497094	239658
Дебіторська заборгованість за розрахунками: за виданими авансами	1130	40710	11747	29321
з бюджетом	1135	75813	28320	25311
у тому числі з податку на прибуток	1136	636	636	636
з нарахованих доходів	1140	131	50	132
із внутрішніх розрахунків	1145			
Інша поточна дебіторська заборгованість	1155	10377	287	5638
Поточні фінансові інвестиції	1160			60132
Г роші та їх еквіваленти	1165	335691	419539	683151
Готівка	1166	5	4	4
Рахунки в банках	1167	335670	419535	683144
Витрати майбутніх періодів	1170	279	102	193
Частка перестраховика у страхових резервах	1180			
у тому числі в: резервах довгострокових зобов’язань	1181			
резервах збитків або резервах належних виплат	1182			
резервах незароблених премій	1183			
інших страхових резервах	1184			
Інші оборотні активи	1190	9428	4709	3510
Усього за розділом II	**1195**	**2330425**	**2456326**	**2755183**
III. Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття	1200			
Баланс	**1300**	**4399560**	**4374223**	**4565354**

Пасив

Назва рядка	Код рядка	На 31 грудня 2021 р., тис. грн	На 31 грудня 2022 р., тис. грн	На 31 грудня 2023 р., тис. грн
I. Власний капітал Зареєстрований (пайовий) капітал	1400	233959	233959	233959
Внески до незареєстрованого статутного капіталу	1401			
Капітал у дооцінках	1405			
Додатковий капітал	1410	60510	60510	60510
Емісійний дохід	1411	60509	60509	60509
Накопичені курсові різниці	1412	0	0	
Резервний капітал	1415	0	0	
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	1420	3527094	3705439	3873594
Неоплачений капітал	1425			
Вилучений капітал	1430			

Продовження ДОДАТКУ А

Інші резерви	1435			
Усього за розділом I	**1495**	**3821563**	**3999908**	**4168063**
II. Довгострокові зобов'язання і забезпечення Відстрочені податкові зобов' язання	1500		3828	
Пенсійні зобов'язання	1505			
Довгострокові кредити банків	1510			
Інші довгострокові зобов'язання	1515	517	179	
Довгострокові забезпечення	1520	341454	230151	212565
Довгострокові забезпечення витрат персоналу	1521	341454	230151	212565
Цільове фінансування	1525			
Благодійна допомога	1526			
Страхові резерви	1530			
у тому числі: резерв довгострокових зобов'язань	1531			
резерв збитків або резерв належних виплат	1532			
резерв незароблених премій	1533			
інші страхові резерви	1534			
Інвестиційні контракти	1535			
Призовий фонд	1540			
Резерв на виплату джек-поту	1545			
Усього за розділом II	**1595**	**341971**	**234158**	**212565**
III. Поточні зобов'язання і забезпечення Короткострокові кредити банків	1600			
Векселі видані	1605			
Поточна кредиторська заборгованість за: довгостроковими зобов'язаннями	1610	639	220	46
товари, роботи, послуги	1615	83723	75393	105311
розрахунками з бюджетом	1620	6903	2864	3367
у тому числі з податку на прибуток	1621	0	0	
розрахунками зі страхування	1625	6450	2360	2645
розрахунками з оплати праці	1630	27018	9393	10753
за одержаними авансами	1635	35510	1164	746
за розрахунками з учасниками	1640	0	0	
із внутрішніх розрахунків	1645	0	0	
за страховою діяльністю	1650	0	0	
Поточні забезпечення	1660	74691	48347	61315
Доходи майбутніх періодів	1665			
Відстрочені комісійні доходи від перестраховиків	1670			
Інші поточні зобов'язання	1690	1092	416	543
Усього за розділом III	1695	236026	140157	184726
IV. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття	1700			
V. Чиста вартість активів недержавного пенсійного фонду	1800			
Баланс	**1900**	**4399560**	**4374223**	**4565354**

ДОДАТОК Б

		Коди		
	Дата (рік, місяць, число)	2024	01	01
Підприємство Приватне акціонерне товариство "Український графіт"	за ЄДРПОУ	00196204		
Територія ВОЗНЕСЕНІВСЬКИЙ	за КАТОТТГ	UA23060070010154443		
Організаційно-правова форма господарювання АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО	за КОПФГ	230		
Вид економічної діяльності ВИРОБНИЦТВО ІНШОГО ЕЛЕКТРИЧНОГО УСТАТКОВАННЯ	за КВЕД	27.90		

Середня кількість працівників 1421
Одиниця виміру : тис. грн.
Адреса, телефон 69006 м. Запоріжжя, Північне шосе, будинок 20, т.(061)289-51-10

Складено (зробити позначку "v" у відповідній клітинці):

за національними положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку	
за міжнародними стандартами фінансової звітності	V

Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід) за 2021-2023 рр.

Форма № 2

І. ФІНАНСОВІ РЕЗУЛЬТАТИ

Назва рядка	Код рядка	За 2021 р, тис. грн	За 2022 р, тис. грн	За 2023 р, тис. грн
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2000	2638480	1545562	1564656
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	2050	2633710	1227510	1227282
Чисті понесені збитки за страховими виплатами	2070			
Валовий: прибуток	2090	4770	318052	337374
Дохід (витрати) від зміни у резервах довгострокових зобов’язань	2105			
Дохід (витрати) від зміни інших страхових резервів	2110			
Зміна інших страхових резервів, валова сума	2111			
Зміна частки перестраховиків в інших страхових резервах	2112			
Інші операційні доходи	2120	24294	171292	119983
Адміністративні витрати	2130	180111	125278	141579
Витрати на збут	2150	132781	48749	57400
Інші операційні витрати	2180	70348	143579	84347
Витрат від зміни вартості активів, які оцінюються за справедливою вартістю	2181			
Витрат від первісного визнання біологічних активів і сільськогосподарської продукції	2182			
Фінансовий результат від операційної діяльності: прибуток	2190		171738	174031
збиток	2195	354176		
Дохід від участі в капіталі	2200			
Інші фінансові доходи	2220	2528		
Інші доходи	2240	1384	76	38842
Дохід від благодійної допомоги	2241			

Продовження ДОДАТКУ Б

Назва рядка	Код рядка	За 2021 р, тис. грн	За 2022 р, тис. грн	За 2023 р, тис. грн
Фінансові витрати	2250	32467	38471	50925
Втрати від участі в капіталі	2255			
Інші витрати	2270	3756	111	47781
Прибуток (збиток) від впливу інфляції на монетарні статті	2275			
Фінансовий результат до оподаткування: прибуток	2290		133232	114167
збиток	2295	386487		
Витрати (дохід) з податку на прибуток	2300	68948	-80723	8774
Прибуток (збиток) від припиненої діяльності після оподаткування	2305			
Чистий фінансовий результат: прибуток	2350		52509	122941
збиток	2355	317539		

II. СУКУПНИЙ ДОХІД

Назва рядка	Код рядка	За 2021 р, тис. грн	За 2022 р, тис. грн	За 2023 р, тис. грн
Дооцінка (уцінка) необоротних активів	2400			
Дооцінка (уцінка) фінансових інструментів	2405			
Накопичені курсові різниці	2410			
Частка іншого сукупного доходу асоційованих та спільних підприємств	2415			
Інший сукупний дохід	2445	-34551	125874	45214
Інший сукупний дохід до оподаткування	2450	-34551	125874	45214
Податок на прибуток, пов’язаний з іншим сукупним доходом	2455	0	0	
Інший сукупний дохід після оподаткування	2460	-34551	125874	45214
Сукупний дохід (сума рядків 2350, 2355 та 2460)	2465	-352090	178383	168155

III. ЕЛЕМЕНТИ ОПЕРАЦІЙНИХ ВИТРАТ

Назва рядка	Код рядка	За 2021 р, тис. грн	За 2022 р, тис. грн	За 2023 р, тис. грн
Матеріальні затрати	2500	1952778	931264	1137634
Витрати на оплату праці	2505	534983	292108	312883
Відрахування на соціальні заходи	2510	140352	92839	96499
Амортизація	2515	77692	105644	112840
Інші операційні витрати	2520	275120	86931	181328
Разом	2550	2980925	1508786	1841184

IV. РОЗРАХУНОК ПОКАЗНИКІВ ПРИБУТКОВОСТІ АКЦІЙ

Назва рядка	Код рядка	За 2021 р, тис. грн	За 2022 р, тис. грн	За 2023 р, тис. грн
Середньорічна кількість простих акцій	2600	69838500	69838500	69838500
Скоригована середньорічна кількість простих акцій	2605	69838500	69838500	69838500
Чистий прибуток (збиток) на одну просту акцію	2610	(4,55)	0,75	1,76
Скоригований чистий прибуток (збиток) на одну просту акцію	2615	(4,55)	0,75	1,76
Дивіденди на одну просту акцію	2650			

Декларація
академічної доброчесності
здобувача ступеня вищої освіти ЗНУ

Я, Лисенко Данило Максимович, студент 2 курсу, денної форми навчання, економічного факультету, спеціальності 073 «Менеджмент», освітня програма «Управління фінансово-економічною безпекою», адреса електронної пошти: danil.lysenko2002@gmail.com,

– підтверджую, що написана мною кваліфікаційна робота на тему «Управління фінансовими ризиками в системі економічної безпеки підприємства ПрАТ «УКРГРАФІТ» відповідає вимогам академічної доброчесності та не містить порушень, що визначені у ст. 42 Закону України «Про освіту», зі змістом яких ознайомлений;

– заявляю, що надана мною для перевірки електронна версія роботи є ідентичною її друкованій версії;

– згоден на перевірку моєї роботи на відповідність критеріям академічної доброчесності у будь-який спосіб, у тому числі за допомогою інтернет-системи, а також на архівування моєї роботи в базі даних цієї системи.

_____

(дата) (підпис) (ініціали, прізвище)